

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN DİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ DİN EĞİTİMİ BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nakiye TOPRAK

**Danışman
Doç. Dr. Bülent ÇELİKEL**

İZMİR-2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**İlkokul Hayat Bilgisi Öğretim Programının Din Eğitimi Bakımından Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.



Tarih

//

Adı SOYADI

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
İlkokul Hayat Bilgisi Öğretim Programının Din Eğitimi Bakımından
Değerlendirilmesi
Nakiye Toprak

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Din Eğitimi Programı

Hayat bilgisi dersi hayatın bilgisini konu edinmesi bakımından ilkokul dersleri arasında belkemiği işlevi gören bir derstir. Çocuklar, bu derste öğrendiklerini günlük hayatlarında kullanarak okul- hayat ilişkisini kurmuş olurlar. Hayat bilgisi dersi bu önemi dolayısıyla 1926'dan beri ilkokulun ilk üç yılında okutulmaktadır. Hayat bilgisi dersinin okutulduğu bu dönemde ilkokul programında din eğitimiyle ilgili herhangi bir ders bulunmamaktadır. Bu çalışmada hayat bilgisi dersinin din eğitimine katkısı ve bu dönem çocuklarının dinî ihtiyaçlarını karşılayabilme durumu incelenmiştir.

Birinci bölümde ilkokul çağı çocuklarının eğitimi, hayatlarında dinin yeri, din eğitimi ihtiyacı, din eğitimi ihtiyacının desteklenmesi ve din eğitimiyle ilgili bazı konular ele alınmıştır. İkinci bölümde ilkokulda hayat bilgisi dersinin yeri ve önemi, tarihçesi, diğer derslerle ilişkisi ve programın din eğitimiyle ilişkisine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde hayat bilgisi dersi kazanımları din eğitiminin felsefi, bireysel ve toplumsal temellerine ve hayat bilgisi dersi temaları din eğitimi- öğretimine göre incelenmiştir.

Çalışmamızda din eğitimiyle ilgili kavramların bulunduğu kazanımlar tablo haline getirilerek ilkokul din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi kazanımlarıyla karşılaştırılmış, kavramlarla ilgili Kuran'dan ayetlere yer verilmiştir. Kazanımlar ve ayetler birlikte yorumlanarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. İncelediğimiz kavramlarla ilgili birer kazanım seçilerek örnek ders planları hazırlanmış ve üçüncü bölümün sonuna eklenmiştir. Ders planları, tezimizin uygulamaya yönelik kısmını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, İlkokul, Din Eğitimi İhtiyacı, Din Öğretimi, Kazanım

ABSTRACT
Master's Thesis
Evaluation of Elementary Lifescience Curriculum Program In Terms of
Religious Education
Nakiye Toprak

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Philosophy and Religious Sciences
Philosophy and Religious Sciences Program
Religious Education Program

Life science lesson is a fundamental lesson among other elementary lessons in that it includes the knowledge of existence/life. Children find out the relationship between life and school by using learnings from the life-science lesson in the daily life. Because of the importance of this reason, life-science lesson is educated in first three years of elementary school since 1926. During these three years, there is no any religious education lessons in the elementary school curriculum. In this study, the help of life science lesson based on religious education and meeting elementary age-group children's needs is analyzed.

The first part of study is about education of elementary-age children, religion among elementary-age children, the necessity of religious education, supporting of the necessity of religious education and some topics related to religious education. In the second part of study, it is examined the history and the importance of life science lesson and the place of elementary school, the relationship of life science lesson between other courses and religious education. The third part of study is about the examination of life science lesson objectives according to religious education based on philosophical, individual, and social base and the examination life science themes according to religious education.

In this study, objectives including terms about religious education is showed in a table and is contrast with Education of Religion and Ethics lesson objectives by exemplifying with the verses of the Qur'an. All of these are interpreted then a general assessment is done. In the fourth and last part of this

study, sample lesson plans are prepared by choosing an objective about an investigated term. Lesson plans is an application part of our thesis.

Keywords: Life Science Curriculum, Elementary, Necessity of Religious Education, Religious Education, Objective



İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DİN EĞİTİMİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUKLARI VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

1.1. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞU VE EĞİTİM- ÖĞRETİM	9
1.1.1.Öğrenme İhtiyacı ve Özellikleri	9
1.1.1.1. Bireyin Öğrenme İhtiyacı	9
1.1.1.2. Bireyin Öğrenme Özellikleri	10
1.1.2.Öğrenme Yöntem ve Metotları	10
1.1.2.1. Yaşantı ve deneyim	10
1.1.2.2. Oyun ve Drama	11
1.1.2.3. Sorgulama ve Araştırma	12
1.1.2.4. İzleme ve Model Alma	13
1.1.2.5. Dinleme ve Okuma	13
1.2. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN HAYATINDA DİNİN YERİ	14
1.2.1. Kişisel Hayatında Çocuk ve Din	14
1.2.2. Aile Ortamında Çocuk ve Din	15
1.2.3. Okul Ortamında Çocuk ve Din	15
1.2.4. Toplumsal Ortamda Çocuk ve Din	16
1.2.5. Televizyonda ve İnternette Çocuk ve Din	17

1.3. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN DİN EĞİTİMİ İHTİYACI	18
1.3.1. Bilişsel İhtiyaçları	18
1.3.2. Duyuşsal İhtiyaçları	18
1.3.3. Davranış Anlamlandırma ve Davranış Kazanma İhtiyaçları	19
1.4. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN DİN EĞİTİMİ İHTİYACININ DESTEKLENMESİ	20
1.4.1. Aile ile Yapılan Dua, İbadet ve Dinî Etkinliklerle Desteklenmesi	20
1.4.2. Okulda Örgün Öğretimle Desteklenmesi	21
1.4.3. Cami ve Kuran Kursu Gibi Yaygın Eğitim Kurumlarıyla Desteklenmesi	22
1.4.4. Kitap, Televizyon, Bilgisayar Gibi Araçlarla Desteklenmesi	23
1.5. DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ BAZI KONULAR	23
1.5.1. Dinin Öğretilirliği Konusu	23
1.5.2. Din Eğitimi- Öğretiminin Hedef ve Amaçları	24
1.5.3. Din Eğitimi- Öğretiminin Kapsamı	25
1.5.4. Günümüzde Din Eğitimi- Öğretiminden Beklentiler	26
1.5.5. İlkokulda Din Eğitimi- Öğretiminin Problemleri	27
1.5.6. Din Eğitimi- Öğretimi ve Değer İlişkisi	27

İKİNCİ BÖLÜM

İLKOKULLARDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

2.1. İLKOKULDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ	29
2.1.1. İlkokulun Temel Hedefleri	29
2.1.2. İlkokulda Hayat Bilgisi Dersinin Yeri	30
2.1.3. Hayat Bilgisi Dersinin Türkiye’de Tarihçesi	31
2.1.4. Hayat Bilgisi Dersinin Konusu ve Hedefleri	31
2.1.5. Hayat Bilgisi Dersinin Din ile İlişkisi	33
2.1.6. İlkokullarda Din Öğretiminin Önemi	33
2.1.7. Hayat Bilgisi Dersinin Diğer Derslerle İlişkisi	34
2.1.8. Sınıf Öğretmenlerinin Din Eğitimi Alanındaki Yeterlilikleri	34
2.1.9. İlkokulda Haftalık Ders Programları	38
2.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	39
2.2.1. Programın Vizyonu ve Din Eğitimi- Öğretimi	39
2.2.2. Programın Temel Yaklaşımı, Yapısı ve Din Eğitimi- Öğretimi	41
2.2.3. Programda Öğrenme- Öğretme Süreci ve Din Eğitimi- Öğretimi	43

2.2.4. Programda Ölçme ve Değerlendirme ve Din Eğitimi – Öğretimi	46
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

3.1. DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİNİN TEMELLERİ VE HAYAT BİLGİSİ DERSİ	48
3.1.1. Din Eğitimi- Öğretiminin Felsefi Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi	48
3.1.2. Din Eğitimi- Öğretiminin Bireysel Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi	48
3.1.3. Din Eğitimi- Öğretiminin Toplumsal Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi	49
3.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİ TEMALARI VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ	49
3.2.1. Okul Heyecanım Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi	50
3.2.2. Benim Eşsiz Yuvam Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi	50
3.2.3. Dün- Bugün- Yarın Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi	51
3.3. HAYAT BİLGİSİ DERSİ KAZANIMLARINDA GEÇEN KAVRAMLARIN DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	51
3.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİNE YARDIMCI DERS PLANI ÖRNEKLERİ	91
SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKÇA	117
EKLER	

KISALTMALAR

AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Çev.	Çeviren
DEM	Değerler Eğitimi Merkezi
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
DKAB	Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi
EKEV	Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı
Hız.	Hazreti
İMAD	İslam Medeniyetleri Araştırma Dergisi
İMMP	İlkokul Mektepleri Müfredat Programı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
Ss.	Sayfadan sayfaya
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TV	Televizyon
Vb.	Ve benzeri

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğretmenin Rolü (MEB, 2009: 74)	s. 37
Tablo 3: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın Çatısı (MEB, 2009: 11)	s. 43
Tablo 4: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğrenme-Öğretme Süreci	s. 45
Tablo 5: Hayat Bilgisi Dersinde Yer Alan Kavramlar (MEB, 2009: 70)	s. 52
Tablo 6: Kâinat ve Varlıkla İlgili Kazanımlar	s. 54
Tablo 7: Değişim ve Süreklilikle İlgili Kazanımlar	s. 56
Tablo 8: Bilmek ve Bilinçli Olmakla İlgili Kazanımlar	s. 58
Tablo 9: Karşılıklı Bağımlılık ve Etkileşimle İlgili Kazanımlar	s. 62
Tablo 11: Temizlik ve Kişisel Bakım Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar	s. 65
Tablo 12: Çalışmak ve Çaba Harcamak Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar	s. 67
Tablo 13: Sorumluluk Kavramıyla İlgili Kazanımlar	s. 68
Tablo 14: Doğru ve Uygun Davranış Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar	s. 70
Tablo 15: Kişisel Gelişim ve Olumlu Değer Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar	s. 72
Tablo 16: Sorun Çözme Becerisiyle İlgili Kazanımlar	s. 74
Tablo 17: Farklılıklara Karşı Saygılı, Önyargısız ve Hoşgörülü Olmakla İlgili Kazanımlar	s. 76
Tablo 18: İyi İlişkiler Kurmak ve Doğru İletişimde Bulunmakla İlgili Kazanımlar	s. 78
Tablo 19: Duygu ve Duygu Yönetimiyle İlgili Kazanımlar	s. 80
Tablo 20: Ailede Yardımlaşma ve Dayanışma Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar	s. 82
Tablo 21: Ailedeki Temel Değerlerle İlgili Kazanımlar	s. 84
Tablo 22: Dinî ve Millî Bayramlarla İlgili Kazanımlar	s. 86
Tablo 24: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve Demokrasiyle İlgili Kazanımlar	s. 89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı

s.32



EKLER LİSTESİ

Ek.1: 1., 2 ve 3. Sınıf Okul Heyecanım Temasındaki Kazanımlar	ek s. 1
Ek.2: 1., 2 ve 3. Sınıf Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Kazanımlar	ek s.7
Ek.3: 1., 2 ve 3. Sınıf Dün- Bugün- Yarın Temasındaki Kazanımlar	ek s.13



GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusu ve problemleri, alt problemleri, amacı ve önemi, yöntemi, sınırlılıkları, kaynakları, hipotezleri ve konuyla ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Problemleri

İlkokulda okutulan hayat bilgisi dersi, disiplinler arası bir derstir. Konusu fen ve sosyal bilimlerin ortak konularıdır. Hayat bilgisi adı altında birleştirilerek ilkokul dönem çocuğunun ihtiyacına cevap verebilecek şekilde düzenlenmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere çocuğun hayatında karşılaşabileceği tüm konular bu dersin içeriğine dâhil edilebilir. İlkokul çocuğu örgün öğretime başladığında okuma yazma ve matematik dersleriyle birlikte hayat bilgisi dersiyle karşılaşmaktadır. Hayat bilgisi dersi birinci kademe dersleri içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. (Öğülmüş, 2013: 481)

Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders Türkiye’de ilk kez 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nde “Malumat-ı Nafia (tabiat bilgileri)” adı verilen ve içerik açısından bugünkü haline benzer bir şekilde okutulmuştur. (Tay, 2009: 17-18) Cumhuriyet Dönemi’nde ise 1924, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2005 ilköğretim programlarında yer almıştır. (MEB, 2009: 5) Zaman zaman gerekli güncellemeler yapılarak ders saatleri, içerik, hedef ve öğretme- öğrenme durumları değiştirilmiştir. Bu güncellemeleri yetiştirilmesi beklenen yurttaş kimliğinin değişmesi ve bilimsel çalışmalar etkilemiştir. 2009 yılında uygulamaya koyulan hayat bilgisi dersinin çatısı birey- toplum ve doğa öğrenme alanlarından oluşmakta, değişim de bütün bu öğrenme alanlarını kuşatan daha genel bir boyut olarak düşünülmektedir. (MEB, 2009: 11)

İlkokul çağı çocuğu farklı dersleri kategori edebilecek zihinsel yeterliliğe tam anlamıyla ulaşmamıştır. Bu dönemde çocuklar hayatı bir bütün olarak algıladıklarından okulu da bu bütünsellik içinde algılamaktadırlar. Yine bu çağıdaki çocuklar günlük hayatlarında kullanabilecekleri pratik ve işlevsel bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Hayat bilgisi dersi de toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak çocuğa özgü oluşturulmuş, onun yaşamına katkı sağlayan bir derstir.

İlkokulun 1, 2 ve 3. sınıflarında yer alan bu ders ileriki yıllarda görülecek birçok derse temel oluşturmaktadır. 4 ve 5. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler dersi bu dersin devamı niteliğindedir. Ayrıca İlkokul ve ortaokul döneminde okutulan fen bilimleri, din

kültürü ve ahlâk bilgisi, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi, çevre bilinci, trafik güvenliği, hukuk ve adalet, düşünme eğitimi gibi hem zorunlu hem de seçmeli derslerle ilişkisi olduğu söylenebilir. Öyle ki MEB Talim ve Terbiye Kurulu başkanlığında geliştirilmekte olan diğer derslerin programıyla Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın bütünleştirilmesi için çalışmalar dahi yapılmıştır. (MEB, 2009: 7)

Anayasaya göre devlet din eğitim vermekle sorumludur. Bunun gereği olarak dördüncü sınıftan itibaren her dönem din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi okutulmaktadır. Buna rağmen ilkokulun ilk üç sınıfında din eğitimi ile ilgili herhangi bir dersin olmaması tartışma konusu olagelmıştır. 2015 yılında ilkokul yönetmeliğinde yapılan düzenlemeyle ilkokula başlama yaşı altmışaltı aya indirilmiştir. Hatta veli izniyle çocuklar ilkokula daha erken yaşta başlayabilmektedirler. Yapılan düzenlemeyi de gözönüne alarak tekrar değerlendirmemizde ilkokulun ilk üç yılındaki çocukların yaş aralığının 6- 8 olduğunu görürüz.

Bir toplumda din hem bireysel hem toplumsal yönüyle vardır. Her iki yönüyle de din bir değişim içerisindedir. Bu, Kuran'da gece ile gündüzün art arda gelişi, insanın çocukluktan yaşlılığa doğru bir süreci takip etmesi, adil olan toplumların hayatta kalırken zulüm ile ayakta durmaya çalışanların yok oluşu gibi durumlarla anlatılmaktadır. Bu yönüyle hayatın merkezindeki bir unsur olan dinin hayat bilgisi dersinden ayrı düşünülmesi mümkün gözükmemektedir.

İslam dini belli bir süreçte gelişip yayılmış bazı olay ve durumlar karşısında vahiy, ihtiyaçlara cevap veren bir kaynak olmuştur. Öğretim programları geliştirirken vahyin bu niteliği bile öğretimde hayatilik ilkesini desteklemektedir. Bundan dolayı öğretim programlarının ihtiyaca cevap veren ve problem çözmeye dayalı olması önem arz eder. Bunun gereği olarak öğretim programları geliştirilirken vahyin metodu yol gösterici olarak alınması gerekmektedir. Araştırmamızın konusu olan Hayat Bilgisi Dersi Programı' nın bu alanı sağlayacak nitelikte olup olmadığı incelenecektir.

Hayat bilgisi dersinin birey- toplum ve doğa öğrenme alanlarının çocuğun dinî gelişimine ne derecede katkı sağlayacağı analiz edilecektir. Bu alanları birbirinden ayırmak mümkün olmadığı gibi din de bu alanlardan ayrı düşünülemez. Çocuğun kendi varlığına dair soruları birey, aile ve çevresine dair anlamlandırma çalışmaları toplum ve doğada gerçekleşmekte olan olayları bilmeye ve anlamaya çalışması doğa öğrenme alanları ile ilgilidir. Çocuklar, bu alanlardaki sorularına cevap vermek için din alanından yararlanıyor ve sorularını bu yolla cevaplandırıyorsa çocuk için bu bir bakıma işlevsel bir din eğitimi- öğretimi anlamına gelir.

Hayat bilgisi dersi programını incelerken birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kazanımlarının sarmal bir yapıda olduğu görülmüştür. Bu kazanımlar öğrenci düzeyine göre düzenlenmiş olup birinci sınıfta yer alan kazanımlar ikinci ve üçüncü sınıfta farklı yönleriyle ve daha geniş bir şekilde programda yer almaktadır. Bu şekilde sarmal bir yapıda olması çocuğun hayatında önemli olan aile, okul, çevre, sağlık, teknoloji, oyun gibi kavramlar konusunda bilgilerinin pekişmesine; doğruluk, yardımlaşma, dayanışma, arkadaşlık, vatanseverlik gibi değerlerin kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Bir ders içerisinde olan bu özelliğin hayat bilgisi ve din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri arasında olup olmadığı tezimizin konusuna kaynaklık etmiştir. Bu amaçla Hayat bilgisi dersi programı kazanım ve konuları 4. ve 5. sınıfta okutulacak olan din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinin konu ve kazanımlarıyla karşılaştırılarak ortak yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmamızın temelini ilkokulun ilk üç yılında din eğitimiyle ilgili herhangi bir dersin olmaması oluşturmaktadır. Bu alanda doğan boşlukla ilgili yapılan tartışmalar bizi bu çalışmaya yönlendirmiştir. Araştırmamız süresince mevcut ilkokul programında yer alan hayat bilgisi dersinin bu boşluğu doldurup dolduramadığı veya ne derece doldurduğu incelencektir.

Bu temel problem çerçevesinde belirlenen alt problemler ise şunlardır:

1. İlkokul çocuğu din kavramından ne anlamaktadır?
2. İlkokul çocuğunun dinî ihtiyaçları nelerdir?
3. Hayat Bilgisi Dersi Programı' nın ilkokuldaki yeri ve önemi nedir?
4. Hayat Bilgisi Dersi Programı' nın toplu öğretime göre hazırlanmasının din eğitime katkıları nelerdir?
5. Hayat bilgisi ve DKAB dersleri arasındaki benzerlikler nelerdir?
6. İlkokulda din eğitimi ve öğretimine diğer derslerin de katkısı var mıdır?
7. Hayat bilgisi dersi dinin kültürel boyutunun aktarılmasına katkı sağlıyor mu?
8. Programda yer alan birey, toplum ve doğa temalarının din eğitimi ve öğretimi açısından katkıları nelerdir?
9. Hayat Bilgisi Dersi Programı çocuğun doğal merakına cevap verebilecek nitelikte midir?
10. Hayat Bilgisi Dersi Programı bireysel farklılıkları esas alıyor mu, bunun din öğretimine katkısı nedir?

11. Hayat Bilgisi Dersi Programı DKAB derslerine hazırlık oluşturacak kazanımlar içermekte midir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı 2009 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı' nı din eğitime katkı sağlaması bakımından değerlendirmektir.

- 1- Hayat Bilgisi dersinin geçmiş ahlâk ve din dersleriyle ilişkilidir. (Sönmez, 2010: 15) .1926 yılına kadar beş farklı isimle okutulan dersler hayat bilgisi adıyla birleştirilmiştir. (MEB, 1926: 6) Bu nedenle hayat bilgisi dersinin içeriği çok çeşitli ve kapsamlıdır. Bu durumda programın dinî ve ahlâki kazanımlar açısından yeterli olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.
- 2- 2009 yılında hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Programı' ndaki kazanımların 2010 yılında hazırlanan 4. ve 5. sınıf DKAB Programı' nda yer alan kazanımlara hazırlık oluşturması bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.
- 3- İlkokulun ilk üç yılında din eğitimi derslerinin olmaması tartışma konusudur. Bu tartışmalar Hayat Bilgisi Dersi Programı' nın bu ihtiyaca tam anlamıyla cevap vermediğini göstermektedir. Tezimizde bu konunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda var olan bir durumu inceleme ve yorumlama yöntemi olan nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve literatür taraması yapılmıştır. Ancak Hayat Bilgisi Dersi Programı ayrıntılı bir şekilde incelendiğinden temel olarak metin ve doküman analizi yöntemine başvurulmuştur. Doküman analizi, araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanması yöntemidir. (Karataş, 2015: 72) Bu yöntemle programın yapısı, vizyonu, öğretme- öğrenme süreci, hedefler, temel beceriler, kişisel nitelikler, değerlendirme etkinlikleri ve kazanımlar ayrı ayrı incelenerek ve din eğitimi ile ilgili olan bölümler işaretlenerek teze eklenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Tez çalışmamızda öncelikle 2009 yılında uygulamaya koyulan Hayat Bilgisi Dersi Programı esas alınmıştır. Bizim çalışmamızı sürdürürken kısa taslak halinde yayınlanan 2015 ve 2017 programlarına üçüncü bölümde kısaca yer verilmiştir. Bu alanla ilgili yapılan çalışmaların da etkisiyle daha çok Türkiye’de yapılan çalışmalar incelenmiş ve kaynak olarak kullanılmıştır.

Hayat bilgisi dersinin konusu ve kazanımları ile din eğitiminin konuları arasında pek çok ortak nokta olmasına karşın çalışmamız incelediğimiz kavramlarla sınırlandırılmıştır. Hayat bilgisi dersinde yer alan tüm kavramlar tablo halinde gösterilmiştir. Ancak bu çalışmada ilgili kavramlar on dokuz başlık halinde tablo halinde ayrıntılı incelenmiştir. Ayrıca Hayat Bilgisi Dersi Programı’nda yer alan kazanımların tümü ek olarak sona koyulmuştur.

Tezimizde ayrıntılı incelediğimiz kavramlarla ilgili Kuran’da çok fazla ayet olmasına karşın çalışmamız bizim seçtiklerimizle sınırlandırılmıştır. Din eğitimi- öğretimiyle ilgili oldukları da bizim düşüncemizdir.

Araştırmanın Kaynakları

Araştırmamız program incelemesi olması itibarıyla 2009 yılında hazırlanan İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretimi Programı ve Kılavuzu temel kaynağımızı oluşturmaktadır. Fakat tezi hazırlama sürecinde 2009 yılı programı üzerinde bazı güncelleme ve düzenlemeler yapılarak yayımlanan 2015 ve 2017 yıllarındaki taslak programları da gözden geçirilmiştir. Aynı zamanda hayat bilgisi dersiyle din kültürü ve ahlâk bilgisi dersini karşılaştırdığımız için İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu da temel kaynaklarımız arasındadır.

Ayrıca çalışmamız sırasında internet ortamında konumuzla ilgili bulunan makaleler taranmış, kütüphane ortamında ise hayat bilgisi dersi ve çocuklarda din eğitimiyle ilgili kitaplar incelenmiştir. Yine bu alanlarda yapılan tezler incelenerek örnek alınmıştır. Hayat bilgisi dersi ve din eğitimi- öğretimiyle ilgili ayrı ayrı pek çok araştırma olmakla birlikte iki alanın ortak olarak ele alındığı çalışmalara fazla rastlanmamıştır. Hayat bilgisi dersiyle ilgili yapılan araştırmalar daha çok ahlâk ve değerler eğitimiyle ilgilidir. Biz çalışmamızla bir boşluğu doldurmak iddiası yerine her iki alanın birbiriyle olan ilişkisine ve yakınlığına dikkat çekmek istemekteyiz.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmamızın temel hipotezi, evrensel değerleri barındıran Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın ilkökul çağı çocuğunun din alanındaki ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olduğudur. Bu temel hipotezle birlikte alt hipotezlerimiz şunlardır:

İlkokul çağındaki çocuklar hayatı bir bütün olarak algırlar. Hayat bilgisi dersi bu bütünlüğü sağlayarak bütünsel öğrenmeler gerçekleştiren bir ders olduğundan bu derste dolaylı yoldan din eğitimi öğretimi yapılmış olur.

İlkokul çağı çocuklarının dine doğal bir merakı vardır. Bu merakını evde, okulda ve diğer çevresinde sürdürdüğünden çocuğun din eğitimi öğretimi kesintisiz bir şekilde devam eder.

Hayat bilgisi dersi, din eğitimi öğretimini felsefi, bireysel ve toplumsal temelleri noktasında destekler.

Hayat bilgisi dersinde yer alan birey, toplum ve doğa öğrenme alanları din eğitimi öğretimini destekler.

Hayat bilgisi dersini oluşturan okul heyecanı, benim eşsiz yuvam ve dün bugün, yarın temaları din eğitimi öğretimine katkı sağlar.

Hayat bilgisi dersi kazanımlarında yer alan seçtiğimiz kavramlar din eğitimi öğretiminin de konusu olan kavramlardır.

Alanla İlgili Yapılan Çalışmalar:

Hayat bilgisi dersi ve din eğitimi- öğretimi alanlarında birçok bilimsel yayın bulunmakla birlikte doğrudan Hayat Bilgisi dersinin din eğitimi kapsamında incelendiği herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Dolaylı olarak konuyla ilgili olarak gördüğümüz bazı çalışmalar şunlardır:

Tefek (2016) tarafından Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilimi Dalı'nda hazırlanan *Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlere Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Edinim Durumları* adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışma, Kırşehir ilinin Kaman ilçesinde bulunan 5 ilkokulun üçüncü sınıf öğrencileriyle sözel ve görsel olarak yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma 230 sayfa ve beş bölümden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik kişisel nitelikleri seçilerek derinlemesine bir araştırma yapılmıştır. Öğrencilerden bu kavramlardan ne

anladıklarını çizmeleri istenmiş, görseller yorumlanmıştır. Ders kitaplarında en çok sevgi değerinin geçtiği, öğrencilerin de en çok bu değere önem verdikleri sonucuna varılmıştır.

Tatar (2013) tarafından Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda hazırlanan *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi* adlı yüksek lisans tezidir. Program çalışması olması sebebiyle hazırladığımız tezle benzerlik göstermektedir. Tez çalışması 230 sayfa ve dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocukluk evresi gelişim özellikleri ile dinî gelişim özellikler açıklanmış, bu dönemde ailenin din eğitimindeki önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Millî Eğitimin genel amaçları, okul öncesi eğitimin amaçları ve temel ilkeleri açıklanmış, okul öncesi programı tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde okul öncesinde kullanılan etkinlikler din eğitimi ile ilişkisi bakımından değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise bu alanda uygulayıcı olan kişilere örnek etkinlikler hazırlanarak sunulmuştur.

Karakaş (2011) tarafından Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda hazırlanan *1., 2 ve 3. Sınıflarda Din Eğitimi İhtiyacı* adlı yüksek lisans tezidir. Din eğitimi ihtiyacını göstermesi ve gündeme getirmesi sebebiyle önemlidir. Tez, 58 sayfa ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türkiye'de ilkokullarda ve ortaokullarda din eğitimi tarihine ve diğer ülkelerdeki durumuna yer verilmiştir. İkinci bölümde ise din eğitimi ihtiyacını din eğitiminin temelleri açısından yorumlayarak 1, 2. ve 3. Sınıflarda nasıl bir din eğitimine ihtiyaç duyulduğu üzerinde durulmuştur.

Öncel (2013) tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda hazırlanan *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Programının Kültürler Arası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Tezimizin konusuyla bazı farklılıklar gösterse de program incelemesi olması sebebiyle tez hazırlama aşamasında bize yol gösterici olmuştur. Tez iki bölüm ve 129 sayfadan oluşmaktadır. Birinci bölümde din eğitiminin amaç ve modelleri açıklanmış, kültürler arası eğitim hakkında tanımlar yapılmış ve teorik bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise ilköğretim DKAB programında yer alan ünite ve kazanımlar kültürler arası din eğitimi bakımından yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Güzel (2013) tarafından Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanan *3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde evrensel

değerlerin hangi oranda programda yer ettiği incelenmiştir. Çalışma beş bölüm ve 164 sayfadan oluşmaktadır. İncelemeye konu olan değerler adalet, aileye önem verme, barış, çalışkan olma, dayanışma, dürüstlük gibi değerlerdir. Bu değerler evrensel olması sebebiyle din eğitiminin bir parçası olarak kabul edilebilir. Sadece üçüncü sınıf ders kitapları incelendiğinden her bir değer ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Orhan (2013) tarafından Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanan *Hayat Bilgisi Dersi Programının Karakter Eğitimi Açısından Öğrenci ve Öğretmen Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tezinde hem nitel hem de nicel araştırmaya başvurulmuş ve bu doğrultuda öğrencilere anket uygulanmış, öğretmenlerle de yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışma beş bölüm ve 176 sayfadan oluşmaktadır. Öncelikle değer ve karakter eğitimi ile ilgili olmasıyla birlikte ahlâk eğitimi, din eğitimi, vatandaşlık eğitimi gibi ilgili alanların tanımı yapılmıştır. Öğrencilerin karakter eğitimi ile ilgili olarak hayat bilgisi dersinde yer alan sorumluluk, saygı, özgüven, saygı, nezaket, liderlik ve yardımseverlik gibi kişisel nitelikleri kazanmaları bakımından incelenmiştir. Karakterin oluşumunda ailenin, okulun, öğretmenin ve diğer faktörlerin etkileri üzerinde durularak programla ilişkisi araştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUKLARI VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

1.1. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞU VE EĞİTİM- ÖĞRETİM

1.1.1. Öğrenme İhtiyacı ve Özellikleri

1.1.1.1. Bireyin Öğrenme İhtiyacı

Hayatın her aşaması öğrenme ile ilgilidir. (Selçuk, 2015: 125) Doğumdan ölüme değin bilinçli veya bilinçsiz her an öğrenme devam etmektedir. Birey, varoluşu süresince bilmeye ve bildiklerini uygulamaya yönelik eylemlerde bulunur. Öğrenme, her zaman daha iyiyi hedeflemektir (Reboul, 1991:102). İslam dini açısından bakıldığında da iyiye, doğruya, güzele yönelik bir ilerleme düşüncesi geçerlidir. Ayetlerde bunu açıkça görmekteyiz. Peygamberimiz de bir hadisinde iki günü eşit olan ziyadadır, demektedir. Bu hadiste bireyin devamlı gelişmeye yönelik çaba göstermesi gerektiğine işaret edilmektedir. Öğrenmeyle ilgili birçok soru belirmektedir. Neyi, nekadardır, ne şekilde ve hangi yöntemlerle öğrenmeli? Öğrenmek asıl amaç mıdır, amaca ulaştıran bir araç mıdır?

Reboul, aynı eserinde “Öğretilmeye değer olan nedir?” sorusunu sormakta, bu sorusuna iki cevap vermektedir. Ona göre birleştiren ve özgür kılan şey öğretilmeye değerdir. (Reboul, 1991: 114) Peygamberimiz İslamiyet’i hayata geçirirken insanların özgürlüğünü kazandırmaya yönelik mücadele etmiştir. Aydın’a göre Peygamber Efendimiz’in başarısını besleyen temel özelliklerden biri insanların özgürleşmesini kılavuzlamasıdır. (Aydın, 2011: 53) Özgürleşmenin fiziksel olmanın yanında inanç, düşünce ve davranış alanlarında olması da İslamiyet’in özünü oluşturmaktadır. İnsan ancak özgür bir zihinle gerçeği tarafsız bir şekilde görebilmektedir.

Genelde eğitim ile özelde din eğitimi yapılırken bu prensibe ne kadar bağlı kalabiliyoruz, eğitim sistemimizin bu iki cevap karşısındaki durumu nedir? Konumuz itibarıyla din eğitimi ve öğretiminden başlayarak diğer tüm öğrenmelerimizde farklılıklarımızı değerli kılıp birleşme, bütünleşme yoluna gidiyor muyuz veya zihnen, ruhen ve duygusal anlamda ne kadar özgürüz?

1.1.1.2. Bireyin Öğrenme Özellikleri

Her bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim farklı olduğu için öğrenme bireyseldir. (Selçuk, 2015: 128) Eğitim sistemi ve eğitimciler bunu dikkate aldığı derecede eğitimin kalitesinden söz edilebilir. Ancak bütünüyle bireyselleştirilmiş bir eğitim sistemi geliştirilemeyeceğinden öğrenciler bazı özelliklere göre sınıflandırılarak program geliştirirken bu farklılıklar dikkate alınmıştır. Öğrenme stillerine göre öğrenciler; hayalci, düşünür, karar veren, aktör, görsel, işitsel, kinestetik, dokunsal olarak gruplanabilmektedirler. (MEB, 2009: 65)

Öğrenmeyi etkileyen faktörlerden biri de zekadır. Program, farklı zekâ türleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bunlar sözel- dilsel mantıksal- matematiksel, görsel- uzamsal, müziksel- ritmik, bedensel- kinestetik, kişiler arası, içsel, doğa olarak gruplanabilirler. Çocuklar bu gruplardan birinin özelliklerini yansıtabildikleri gibi birden fazlasının özelliklerini de yansıtabilirler. (MEB, 2009: 67)

Hayat bilgisi dersinde öğrencilerin öğrenme stillerine ve zekâ alanlarına göre sınıflandırılması bireysel farklılıkların önemsendiğini göstermektedir. Program hazırlanırken verilen bu önem öğretme- öğrenme süreçlerinde eğitimcilerce de gösterilirse başarılı sonuçlar elde edilecektir. Bireysel bir eğitim öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda yapılacağından ders yoğunlukla öğrencinin kontrolünde olacaktır. Eğitimcilerin görevi bir lider olarak bu süreci yönetmektir.

1.1.2. Öğrenme Yöntem ve Metotları

1.1.2.1. Yaşantı ve deneyim

Türk Dil Kurumu'nda yaşantı, yaşanılardan, görülenlerden, duyulanlardan, edinilenlerden sonra kişide kalan şey olarak; deneyim ise bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı olarak tanımlanmaktadır. Çağımızda kazanmamız ve kazandırmamız gereken en önemli beceri, öğrenmeyi öğrenmektir. Bu da yaşantı ve deneyimlerle kazanılmaktadır. Öğrenmede bilgiyi aktarmak değil, bilgiyi yeniden üretmek, yeni durumlara transfer etmek ve sentez yapmak temel amaç olarak alınmalıdır. (Aydın, 2010: 255)

Öğretmek ise, bilmesini değil öğrenmesini sağlamaktır. (Reboul, 1991:117) Öğrenme becerisi kazanan bireyler gerektiğinde farklı öğrenme yöntemlerine başvuracaklar, bilgileri kendi deneyimleriyle elde edeceklerdir. Bu şekilde içselleştirilen gerçek bilgiler, bireyin yaşamında bir ihtiyacı karşıladığı için sürekli

olacaktır. (Yavuzer, 2001: 165) Herhangi bir öğreticinin olmadığı durumda da öğrenme devam edecektir.

Öğretmenler, ders anlatan değil, eğitim fakültesinde kazandığı yetenekler aracılığıyla çocuğu yaşama hazırlamakla görevlendirilmiş yetişkinlerdir. (Güneş, 2016: 57) Çocuğa dinî bilgi verme kaygısı içinde olanlar da çocuğun ihtiyaçlarını iyi saptamalı ve onlara bilgi edinme yolları göstererek kendilerinin öğrenmesine kılavuzluk etmelidirler. Aynı zamanda çocuk ile yapılan ortak faaliyetlerle deneyim kazanmasına yardım edilmelidir. Çocuğun dinî yaşantılarının ve deneyimlerinin olumlu olması merakının ve öğrenme isteğinin devamı için çok önemlidir. Çocuk bu alanda olumlu durum ve olaylarla karşılaşırse öğrenme isteği canlı kalacaktır.

Okul çağı çocuklarının ilgileri kuvvetli bir şekilde pratik ve gündelik hayata yönelmiştir. (Koç, 2008: 148) Bu nedenle çocuk merkezli yaklaşıma özellikle ilkökul çağında önem verilmiştir. Öğretimin; çocuğun yaşantılarına dayandırılması, hayattan konular aracılığıyla sunulması ve düzenlemesi ile din eğitiminin çocukların tecrübe ve ihtiyaçlarına dayandırılması sağlanmış olacaktır. (Selçuk, 2009: 66) Bu yaklaşımla din, çocuğun hayatında anlamlı bir şekilde yer bulacaktır. Diğer öğrenmelerde olduğu gibi din alanında da kalıcı ve anlamlı öğrenmelere yaşantı ve deneyimlerle ulaşılacaktır.

1.1.2.2. Oyun ve Drama

Bu dönemde çocuğun hayatında oyun önemli bir yere sahiptir. Çocuk çevresini oyun yoluyla tanır.(Çelik, 2004, 190) Oyun, çocuğun hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları kendi deneyimleri yoluyla öğrenmesi yöntemidir. (Yavuzer, 2017: 152) Oyun ortamı çocuğa iç sıkıntılarıyla ve kaygıyla başa çıkma fırsatı verir. (Yavuzer, 2001: 171) Çocuğun kazanmasını istenilen eğitsel değerler bu ilgisinden faydalanılarak oyun yoluyla verilebilir. Bu yolla teorik olarak anlaması ve anlatılması zor olan birçok tutum ve değerler çocuğa kolaylıkla kazandırılabilir.

Çocuk oyunu sevdiği kadar insanla oynamayı da sever. (Güneş, 2016: 111) Ebeveyn ve arkadaş ile oynamak hem bu kişilerle olan ilişkisine olumlu yansıtacak hem de kişiler arası bazı ahlâki durumlarla karşılaşmasına olanak sağlayacaktır. Arkadaşlarıyla oynamak da çocuğa iş birliğini ve toplu yaşam için gerekli kuralları öğretir. (Yavuzer, 2001: 171) Oyun, çocuğun bilişsel gelişimini de olumlu etkiler ve onun çevresini keşfetmesine olanak sağlar. Çocuklar oyun oynayarak kolay, zevkli

ve kalıcı öğrenmeyi yakalayabilirler. Öğretilmek istenen din alanındaki kazanımlar dolaylı yoldan oyunla verilebilir.

Drama ise daha çok okullarda yapılandırılmış şekilde yapılmaktadır. Bilinçli bir şekilde eğiticiler vasıtasıyla kurgulanarak yaptırılır. Dramanın içeriği uygun bir şekilde düzenlenerek yapıldığında din eğitime katkı sağlar. Ancak oyun doğal bir şekilde geliştiğinden, hayata daha yakın ve müdahalesiz olduğundan çocuklar için daha anlamlıdır.

1.1.2.3. Sorgulama ve Araştırma

İnsanın amacı bedensel, ruhsal ve toplumsal gereksinimlerini doyurmaktır. İnsanın bu amacını gerçekleştirebilmesi, gereksinimlerini sağlamada yeterli olmasına, dolayısıyla sürekli öğrenmesine bağlıdır. (Başaran, 2010: 211) Bu süreçte öğrenmeye yardımcı temel beceriler değişim içerisinde yeni sorular sorarak onlara cevaplar aramak, araştırmalar yapmaktır.

İlkokul çağı çocukları için öğrenmenin temeli meraktır. Ailelere düşen görevlerden biri de çocuğun bu merakını canlı tutmaktır. Çocuklara merak duymadıkları bir şeyi öğretmek, öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. (Güneş, 2016: 61) Baskı ve zorlama, geçici başarıya yol açsa da çocuğun öğrenmeye karşı hissini köreltmektedir. (Güneş, 2016: 65) Sorgulama ve araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin daha etkili ve kalıcı olduğu bilinmektedir. Her alan için geçerli olan bu durum din alanını da içine alır. Dinî alandaki temel bazı kaideler haricinde çocuklar düşünmeye yönlendirilirse bu alana olan ilgileri canlı kalacaktır. Din alanının sorgulamaya tamamen kapalı olduğunun söylenmesi bu alan ile olan irtibatın kopmasına neden olarak çocuğu bu alandan mahrum bırakacaktır.

Okul, çocuğa sorgulama ve araştırma fırsatı vererek bu alanda beceri kazanmış bireyler yetiştirmelidir. Eğitim sistemi içerisinde pek çok etmen olmakla birlikte pedagojik bilgisi ve öğrenci ile birebir ilişkisinden dolayı öğretmen en önde gelmektedir. Bu yaştaki çocuklar için eğitimcinin en önemli özelliği öğrencisinin merakını uyandırabilmesidir. (Güneş, 2016: 69) Eğitici durumundaki öğretmenlerin meraklı ve sorgulayıcı özelliğe sahip olmaları da bu konuda çocuklara örnek olacaktır.

1.1.2.4. İzleme ve Model Alma

İzleme ve model alma, çocuğun bilinçsiz bir şekilde gördüklerini aynen taklit etmesiyle gerçekleşir. Çocuklar davranış kazanmaya başladıklarında en yakınında kim varsa onun gibi hareket ederler. Anne- baba örnek alınarak bireyin ilk sosyalleşmesi ailesinde başlamış olur. Aile, davranış kazandırmada en önemli kurumdur. Bu sebeple ailelere önemli görevler düşmektedir. Ebeveynler çocuk yetiştirirken davranışlarında daha seçici olmaya özen göstermelidirler. Çocuklarıyla iletişime geçmek ve onları eğitmek için farklı yöntemler denemelidirler. Oyun, çocuklarla iletişime geçmenin bir yoludur. Anne ya da baba en iyi oyun arkadaşı olabilir. Oyun arkadaşı olurken de çok güzel bir örnek olabilir. (Can, 2011: 76)

Bilişsel gelişimin ön plana çıktığı ileriki yaşlarda görülen davranışlar düşünülerek aynen alınabildiği gibi belli değişiklikler de yapılabilir. Davranışlar, zihinsel bir süreçten geçerek özgün bir yapıya kavuşur. İslam, ergenlik çağını olgunluğun başlangıcı olarak görerek bu yaştan itibaren bireyi sorumlu tutmaktadır. İslam'a göre her dindar birey, kendi yaşamının etkin bir yöneticisi olmalıdır. (Aydın, 2011: 100) Model alma ve taklit çocukluk öğrenmeleridir. Yetişkin bireyler, doğru kaynaktan dini öğrenmeli, bilgisiz bir şekilde taklit etmekten vazgeçmelidirler.

1.1.2.5. Dinleme ve Okuma

Dinlemek ve okumak yaşam boyu öğrenmenin temel becerilerindendir. Bileni dinlemek hem bilgi yönünden hem ahlâki yönden kültürümüzün bir parçasıdır. Okumak ise dinin ilk emri olması itibarıyla İslam açısından ayrı bir öneme sahiptir. Okumak evreni, insanı ve kitabı yani Kuran' ı okumak bakımından değerlendirilebilir.

İnsan fıtrî olarak bu alanlarda bilinmezliğe doğar ve ilim talep eder. (Taha-114). Bu nedenle çocuklar, okumayı yeni öğrendiklerinde her şeyi okumak isterler. Bu kritik zamandan faydalanarak çocuklar kitap okumaya teşvik edilmelidir. Allah ve peygamber sevgisini konu edinen kitaplar okutmaya da ilkokul çağında başlanmalıdır. Çünkü çocuklar bu yaştan önce kavrayamazlar. (Varol, 2005: 176)

Gelişim dönemlerine göre küçük yaşlardan itibaren ninni, masal, şiir, öykü gibi edebi türlerle çocuğun dinî kelime dağarcığının oluşması desteklenmelidir. Ancak bu esnada çocuklardan sürekli bir ibadet sorumluluğu beklemek yanlıştır. Çocuk, bunu bir oyun gibi görüp kendisi yeri geldikçe ve isteği oldukça yapmayı tercih edecektir. (Varol, 2005: 152-153)

1.2. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN HAYATINDA DİNİN YERİ

1.2.1. Kişisel Hayatında Çocuk ve Din

Her insan inanmaya meyilli olarak dünyaya gelir. İnsandaki bu fitrî manevi potansiyel uygun ortamı bulduğunda inkişaf ederek sistemli bir yaşayış olarak görünür hale gelir. (Meydan, 2015: 86) Varol'a göre çocukta dinî bilincin uyanmasında ve gelişmesinde rol oynayan etkenler; çocuğun doğal gelişimi, aile çevresindeki ve birlikte olduğu diğer yetişkinlerin tutumu ve dinî konuların doğrudan doğruya öğretilmesidir. (Varol, 2005: 134) Buradan hareketle çocuklarda dinî kimliğin oluşmasında birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Yaşadığı ortamdaki kişilerin çocuğu, çelişkiye yer vermeyecek şekilde bilgilendirmesi ve ona örnek olması çocuğun dinî gelişimi için önemlidir.

Çocukluk dönemi dini anlamlandırma bakımından kritik bir zamandır. Bireyin gençlik dönemindeki dinî inanç, duygu, tutum ve davranışlarının temeli de büyük ölçüde çocukluk döneminde atılmaktadır (Köylü, 2004: 137). Kişinin çocuklukta din ile tanışması din ile bir bağ kurmasına olanak sağlayacaktır. Çocukta çeşitli boyutlar içerisinde başlayan dine yönelik ilgi gittikçe daha karmaşık ve bütünlüştürmüş bir sisteme dönme potansiyeli taşır. (Hökelekli, 2010: 105) Bu durumda kişi dinî alandaki ihtiyacını karşılamak için bireysel çaba gösterecektir.

Birçok ihtiyaçlarla, zayıf ve muhtaç olarak doğan birey yüce bir varlığa ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar yaratıcıyı hem ihtiyaçlarını giderici hem de güvenilecek, sığınılacak bir güç olarak görmektedir. Çocuk, Allah'a inanmakla kendini güçlenmiş ve ona yakınlaşmış hissetmektedir. Allah'ın kendisini her zaman koruyacağına ve suçlarını affedeceğine inanmak çocuğa büyük bir rahatlık ve huzur vermektedir (Ertuğrul, 2010: 88)

7-11 yaşlarındaki çocuklarda Tanrı'nın bütün sıfatları için genel bir değerlendirme yapıldığında, bazı sıfatlarda soyut işlemler dönemi özelliklerinin yansımaları görülse de çocuklarda çoğunlukla somut işlemler döneminin bilişsel özelliklerinin baskın olduğu ifade edilebilir. (Yıldız, 2007: 200) Çocuklar yaşayan bir dine tanıklık ederek ancak duyularıyla algıladıklarını kavrar. Dinî alanda söylenen sözler, dualar, yapılan ibadetler, birlikte kutlanan bayramlarla çocuk bu alanda deneyim kazanır.

1.2.2. Aile Ortamında Çocuk ve Din

Aile, kişinin bir birey olarak var olma sürecinde fiziksel, ruhsal, duygusal ve zihinsel olarak gelişimine katkı sağlayan topluluk olarak tanımlanabilir. (Doğan ve Ege, 2016: 360) Toplumun bir minyatürü olarak görülebilecek olan ailede çocuk hayatta karşılaşılabileceklerinin pek çoğuyla ilk kez tanışır. Ailenin görevi çocuğa rehberlik etmek, onun kabiliyetlerini görmesini sağlamak ve bunlarla kendisini var etmesini desteklemektir. (Doğan ve Ege, 2016: 365)

Bireyler doğumundan itibaren uygulanan bazı ibadet ve dualarla dinin kültürel yönüyle de ilk olarak ailede tanışır. Çocuk küçük yaştan itibaren ailede yapılan selamlaşmaları, bir işe başlarken Allah'ın adının anılmasını, yemeğe başlarken ve yedikten sonra edilen duaları, evde yapılan ibadet ve duaları ve dinî bayramların kutlanmasını aile içerisinde deneyimler.

Çocuğun dinsel duygu, düşünce, tutum ve davranışlarının büyük bir kısmı, anne- babanın dinsel tercihlerine bağlı olarak şekillenir. (Koç, 2017: 110) Özellikle küçük yaşlarda taklit çocukların temel öğrenme biçimidir. Anlamlandırmaya ve bilişsel bir bilgiye ihtiyaç duymaksızın davranışları ve sözleri oldukları gibi alırlar. İleriki zamanda taklit ederek davranış haline getirdiklerini duygu, düşünce ve tutum olarak da geliştirerek ailesinin dinini sahiplenirler.

Aile, bir örnek oluşturmalarının yanında çocuğun ihtiyaçlarına göre yönlendirme yaparak başka yerlerden eğitim almasını destekler. Bu sebeple aile ve çevresi tarafından güdülendiği takdirde birey, dinsel aktarım için çevresindeki dinsel kurumlardan doğrudan yararlanabilir. (Koç, 2017: 111) Başka kurumlardan bu eğitimi akranlarıyla birlikte alması çocuk için kalıcı ve anlamlı öğrenmeleri destekler.

1.2.3. Okul Ortamında Çocuk ve Din

Çocuk hayatının ilk üç yılı içinde model olarak gördüğü anne ve babasından alabileceğini alır ve kendisine tanınan fırsatlar ölçüsünde belirli bir psiko- sosyal olgunluğa varır. (Yavuzer, 2017: 151) Bu yaştan itibaren okul ortamına giren çocuk kendisinden farklı olan bireylerle karşılaşp ortak alanı paylaşarak hoşgörüyü yaşamayı öğrenir. Okul ortamı çocukların ilk kez toplumla bir arada yaşadığı ortamdır. Çocukların dinî sorularının devam ettiği bu dönemde okul bu ihtiyaca cevap vermek durumundadır.

Din, insan hayatında kesintiye uğramadan var olan, her an etkisi altında bulunan, hayata yön veren bir olgudur. Çocuk, okula adımını atar atmaz tüm yönüyle

okulda gerçekleşen öğrenmelerin etkisi altına girmektedir. Din eğitimi genel eğitimden ayıramayacağımız gibi ilköğretim çocuğunun öğrenmesini de birbirinden ayrı düşünemeyiz. Bu dönemde çocukların hayatı algılaması bütünsel olduğundan ihtiyaç duydukları eğitim de bütünseldir.

Gelişen ve değişen şartlarda bireyin yetişmesi ve din eğitimi tesadüflere ve kültürlenmenin gelişigüzel etkilerine bırakılamaz. Bunun için eğitim bir kamu hizmeti olarak kurumsallaşmış, okullar açılmıştır. (Doğan ve Ege, 2016: 92) Okuldaki din eğitimi teorik olduğu kadar diğer tüm yer ve alanlarda olduğu gibi dinin bireysel ve toplumsal boyutunu da içine alır. İlköğretime yeni başlayan çocuklar dinî ve ahlâki davranışları somut olarak yaşayan ve kendisine örnek olan birine ihtiyaç duyarlar. Sadece teorik bilgi aktarmak yerine var olan hazır bulunuşluklarıyla yaşamalarına fırsat verilmelidir. Çocuklar hali hazırda dinî olarak ailede ve çevrelerinden bu alanda bilgi birikimine sahiptirler. Süleyman Akyürek'e göre okuldaki din eğitimi sadece akla yönelik olmamalı, aynı zamanda duygu ve kalp eğitimi olmalıdır. (Doğan ve Ege, 2016: 101)

Bireyler, okul ortamına girdiğinde pek çok faktör hayatına etki etmeye başlar. Bunların başında öğretmen ve arkadaşlar gelmektedir. 6-12 yaşlar arasında arkadaşlık kurmak, dönemin en önemli görevlerinden biridir ve hayat boyunca devam edecek bir sosyal beceridir. (Koç, 2008: 148) Yaşadığımız toplumda dinî çoğulculuğun arttığını düşünürsek çocukların farklı mezhep ve dine mensup kişilerle karşılaşması da olağandır. Bu noktada din eğitimi, farklılıklar yerine ortak noktaları bulup öne çıkararak birleştirici bir rol oynamalı, hoşgörü ortamı oluşturmaya yardımcı olmalıdır.

1.2.4. Toplumsal Ortamda Çocuk ve Din

Din, bireylerin yalnızca Tanrı ile ilişkisini düzenleyen bir olgu değil, aynı zamanda bireylerin birbiriyle olan münasebetlerine de yol gösterici bir unsur olarak karşımıza çıkar. (Altaş, 2012: 68) Din, bireyle birey, bireyle toplum ve toplumlararası ilişkileri önemli derecede etkiler. (Tosun, 2015: 97) Tanrıyla ilişkisini doğru konumlandırabilmiş kişilerin oluşturduğu toplumda din eğitimi sürekli devam eden ve edecek olan bir ihtiyaçtır. Değişen yaşam şartlarında ihtiyaçları karşılamak, problemlere çözüm bulmak ve bu esnada dinî alanın içinde kalabilmek için bu bir gereksinimdir.

Çocuklar, ailenin yanında okulla beraber daha pek çok ortamda bulunurlar. Arkadaş çevresinde, devam ettikleri kurslarda, gezip gördüğü değişik yerlerde farklı dine ve dile mensup insanlarla karşılaşır. Bu esnada çevreleriyle etkileşimi sonucu bir “din dili” geliştirirler. Çevrelerinden duyduğu dini kelime ve kavramları çabucak algılar ve dil gelişimine paralel olarak başlangıçta anlamını bilmeden de olsa bunları kullanırlar. (Doğan ve Ege, 2016: 98)

Toplumlar, din ve dil birliğiyle gelişimlerini sürdürmekte ve ortak değerler oluşturabilmektedirler. Dil için olduğu gibi, din de en belirgin halini toplumda alır. İnsan kendi kendine konuşabilir ya da dua edebilir, ancak her ikisi de diğer insanlarla yapıldığında “en anlamlı”dır. Bunun nedeni her iki yetinin de birer iletişim aracı olmasıdır. (Wade, 2012: 16) Bu bağlamda birey, din eğitiminden yoksun bırakıldığında toplumsal yabancılaşma ve huzursuzluk kaçınılmaz olacaktır. (Altaş, 2012: 67)

Bireyler, küçük yaştan itibaren toplumda benimsenen ve uygulanan dinî etkinliklere katılmakla hali hazırda yaşanan dini kabullenmektedirler. Yine de serbest bir taraftarlıktan bahsedecek olursak bu ancak, dinî değerlerden kazanılmış bir tecrübeye dayanarak oluşacaktır. (Vergote, :317) Her toplumda yaşanan din özü itibarıyla insanın varoluşuna bir cevap vermektedir. Bu cevabı küçük yaşlardan itibaren keşfedebilmiş olan bireyler kendisiyle, çevresiyle ve toplumla daha barışık olmakta ve uyum içinde yaşayabilmektedirler.

1.2.5. Televizyonda ve İnternette Çocuk ve Din

Din, insan hayatının bütününe nüfuz eden bir alan (Hökelekli, 2010: 33) olması sebebiyle çocuğun karşılaştığı her şey dinî kültürüne katkıda bulunmaktadır. Küçük yaştan itibaren televizyon, telefon, tablet gibi araçlar ve internet çocukların hayatında ciddi oranda yer etmektedir. Çocuklar bu yaşlarda başlayarak sosyal medyanın etkisi altında kalmaktadırlar.

Medyanın bireyler üzerinde davranışsal, tutumsal, bilişsel, duygusal ve fizyolojik olmak üzere beş tür etkisi vardır. (Altıntaş, 2017: 184) Bu etkilenme dinî yönden de olmakta, bilinçli veya bilinçsiz olarak bu araçlarla sunulan bilgiler hayatımıza yön vermektedir. Çocuklardan başlayarak teknoloji kullanımına yönelik seçici bir eğitimin verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu şekilde bilinçli olarak bu araçlardan fayda sağlanabilir.

1.3. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN DİN EĞİTİMİ İHTİYACI

Çocukta var olan din duygusu hiçbir zaman yok olmaz; ancak eksik ve yanlış doyurulabilir. Eğitimden beklenen görev bu eksik ve yanlış doyurulmaları önlemektir. (Tosun, 2015: 95) Pedagojinin genel konularını insandaki din istek ve ihtiyacının veya kabiliyetinin şekillendirilmesi için kullandığımızda din eğitimi yapmış oluruz. (Parladır, 1996: 13) Yani din eğitimi, genel pedagojinin görevlerinden biri olarak görmek mümkündür. (Parladır, 1996: 13)

Olgun bir inanış, ancak kutsal metinler üzerine giderek artan oranda düşünme ile olur. (Meydan, 2015: 71) Ancak ilkokul çocuğu için bu mümkün olmadığından yeni bir alan olan çocuk teolojisi doğmuştur. Çocuk teolojisi, çocuğun din eğitimi konusunda yetişkin bakış açısını terk ederek çocuğu ve çocukluğu merkeze almaya çalışan, çocuğun din ile ilişkisini olduğu gibi anlamaya çalışan çalışmaları ifade eden bir üst kavram olarak değerlendirilebilir. (Meydan, 2015: 75) Çocuğun eğitimi, insan türününki gibi, temelde kutsalın bir eğitimidir. (Reboul, 1991: 122) 7-12 yaş çocukları tanrı ile nasıl bir ilişki içerisine girebilecekleri sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. (Hökelekli, 2010: 109) Din eğitimi- öğretimine düşen görev bu ihtiyaca cevap vermektir.

1.3.1. Bilişsel İhtiyaçları

Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlar birbirini tamamlayan ve birlikte gelişim gösteren gelişim alanlarıdır. Öğrenmenin gerçekleşmesi için genelde bu üç alanı da etkilemesi gerekmektedir. Din alanında bilgi temelli öğrenmeler bilişsel alanı oluşturmaktadır. İlkokul dönemdeki çocuklar hissedilen, tasarlanan ve zihinde canlandırılan bir din duygusu yerine, yavaş yavaş zihinle kavranan bir din anlayışına yönelirler. (Koç, 2008: 153) Bu şekilde zihinsel süreçlerden geçen dinî bilgiler anlamlı ve kalıcı olmaktadır.

1.3.2. Duyuşsal İhtiyaçları

İlkokul çağı çocukları daha çok duyularıyla hayatını sürdürür. Çocukların duygusal değişiklikleri anlık ve hızlı bir şekilde olmaktadır. Bu değişimi yaratan unsurlardan biri de dindir. Çocuğun bu özelliği kullanılarak dinî alanda yapılabilecek duygusal istismara karşı dikkatli olunmalıdır. Çocuğa dinî bilgi ve ibadet duygusu

verilirken çocuğun yaşı, psikolojik durumu ve algılama seviyesi iyi hesaplanmalıdır. (Ertuğrul, 2010: 90) Din duygusu ile diğer duyguların gelişimindeki paralellik hem başlangıç düzeyinde hem de devamlılık açısından süreklilik gösterir ve kişiyi hayatı boyunca etkiler. (Oruç, 2010: 78) Din, insanı bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde hayatı boyunca etkisi altında tutar.

Oruç, makalesinde sevgi, korku, güven ve bağlılık/ bağımlılık duygularını din ile ilişkilendirmiştir. (Oruç, 2010: 78-87) Bu duygular başta olmak üzere her duygu miktarı değişse de dinden etkilenir. Sevgiyle büyütülmüş bir çocuk Allah'ı sevecek, anneye güvenli bağ kurabilmiş bir çocuk Allah'a güvenecek, korku, Allah'ın gücünü ve varlığını kavramada sevgi ve merhamet dengesiyle hissettirildiğinde çocuk doğru bir Allah algısı geliştirecektir.

Dua, çocukların duygularını ifade etmenin samimi bir yoludur. Çocuklara dua etme alışkanlığı küçüklükte kazandırılmalıdır. Çocuklar dua ederek hem Allah ile iletişime geçecek hem duygularını ifade edeceklerdir. Özellikle temel eğitim çağında dua eğitimi bir gerekliliktir ve çocukların gelişim düzeylerine uygun bir dua bilincine ulaşmaları önemlidir. (Türk, 2015: 466) Dua eğitiminde pedagojiden yararlanmalı, çocukların bireysel özellikleri dikkate alınmalıdır.

1.3.3. Davranış Anlamlandırma ve Davranış Kazanma İhtiyaçları

Organizmanın dışarıdan gözlenebilen ya da kendisince hissedilebilen tepki ve hareketlerinin tümüne birden davranış denir. (Selçuk, 2015: 130) Her davranışın altında belirli bir motive edici güç vardır. Ferdî açıdan davranış, eğitimde geniş bir anlama sahiptir. Davranış sadece somut eylemleri değil, soyut eylemleri de kapsar. (Çelikel, 2008: 72) Çocuklar, hayatın ilk yıllarında fiziksel ihtiyaçları ve çevresini tanımak için hareketler gerçekleştirirken; zamanla bilinçli bir şekilde somut davranışın altındaki güdüyle hareket etmeye başlar.

Başlangıçta çevresinde dua ve ibadet eden kişileri gören çocuklar için bu davranışlar ile diğer davranışlar arasında pek bir fark yoktur. Konuşmaya ve algılamaya başladıklarında sorular sorarak bu davranışların ne olduklarını öğrenirler. Başkalarının yaptığı davranışların dinî bir nitelik taşıyıp taşımadığını öğrenmesi çocuk için bir tür din eğitimidir. Zamanla bilinçli bir şekilde dinin davranış alanında öğrenmeler gerçekleştirirler. Ancak bunları yapmak ve alışkanlık kazanmak kişilerin kendi tercihlerine kalmaktadır.

1.4. İLKOKUL ÇAĞI ÇOCUĞUNUN DİN EĞİTİMİ İHTİYACININ DESTEKLENMESİ

1.4.1. Aile ile Yapılan Dua, İbadet ve Dinî Etkinliklerle Desteklenmesi

Bu dönemde, çocuğun dinî gelişimine etki eden faktörler önem sırasına göre aile, okul ve çocuğun kişisel düşünmesinin gelişmesidir. Çocuk, otorite olarak kabul ettiği kişinin her şeyi bilmediğini ve her şeye gücünün yetmediğini anlamaya başlamıştır. Bu durum, onun ana- babaya olan bağlılığının Allah'a yönelmesine ve Allah'ı insanüstü bir varlık olarak tahayyül etmesine yol açar. (Peker, 2012: 169)

Özelikle çocukluk döneminde sevgi ile eğitim esas alınmalı, çocuğa kendisinin koşulsuz sevildiği hissettirilmelidir. Çünkü sevgi, duygu ve düşünceleri paylaşma, hoşgörülü olma, kişinin kendisini tanımasına ve yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olma, saydam olma, bilgi ve duyguyu inceltme, zenginleştirme boyutlarını içerebilir. (Sönmez, 2003: 80) Sevgi ortamında büyüyen çocuk tüm yönleriyle sağlıklı bir gelişim gösterebilir.

Çocuğun dinî gelişim ve yetişmesinde günümüz açısından en büyük sorun, çoğu ailenin çocuklarına dinî rehberlikte bulunacak yeterli dinî bilgi ve donanımdan uzak olmalarıdır. (Hökelekli, 2010: 110) Şehirleşmeden dolayı daha çok çekirdek ailede yetişen çocuklar dinin kültürel ve ahlâki olarak bir nevi taşıyıcısı olan dede ve ninelerden uzakta yaşamaktadırlar. Aslında dede ve nineler ile torunlar arasındaki irtibat, ahlâki gelişimi açısından çok önemlidir. (Görgün, 2016: 25)

Çocuklarda dinî alana ilginin başladığı çağıdan itibaren bu konular üzerinde akıllarının erdiği kadarıyla konuşabilmeye onları teşvik etmek, olgun bir Tanrı anlayışına hazırlık için gereklidir. Çocukluğunda Allah ile ilişki kurmayı öğrenememiş bir kimsenin, ileride bunu sağlıklı bir biçimde elde edebilmesi güçtür. (Selçuk, 2009: 53) Bu ilişkiyi sağlayacak olan temel kazanımlardan birisi de çocuğa dua etmeyi öğretmektir. Çocuğa nasıl ve niçin dua etmesi gerektiğini öğretme, onun Allah ile olan iletişimde anahtar rolündedir. (Türk, 2015: 454) Dua, çocuğun duygularının eğitilmesi, karakterinin sağlamlaşması, kendini gerçekleştirme, birçok sıkıntının üstesinden gelebileceğini öğrenmesi ve din duygusunu bizzat yaşayarak öğrenmesine olanak vermesi açısından önemli bir uygulamadır. (Türk, 2015: 466)

İlkokul çağı çocuklarına din huzur, güvenli ve emniyet sunan bir liman olarak tanıtılmalıdır ki çocuk inancı ile kendini iyi hissetsin. (Güneş, 2015: 115) Bu konuda ailenin, öğretmenlerin ve toplumdaki diğer bireylerin iş birliği içinde çocuğa yardımcı ve örnek olmaları gerekmektedir. Çünkü bu yaştaki çocuklara verilecek iyi bir eğitimle

çocuktaki din duygusunun sağlıklı bir gelişimi sağlanabileceği gibi yanlış ya da baskıcı bir eğitim vermek suretiyle ondaki din duygusunun körelmesine hatta dinden uzaklaşmasına neden olunabilir. (Köylü, 2004: 137-138)

Doğru bir din eğitimi anlayışında öncelikle çocuğun soruları ilgiyle dinlenerek tam olarak neyi öğrenmek istediği anlaşılmalıdır. Çocuklar çoğu zaman yetişkinlerin cevaplandıramadığı soruları sorabilmektedir. Bu sorulara alışılmış cevaplar vermekten ziyade bazı şeyleri büyüklerin de bilemeyecekleri çocuğa fark ettirilmelidir. Çünkü yetişkinler soruları cevaplandırırken cevabın ne olduğundan ziyade cevap verme biçimleriyle çocuklar üzerine olumlu veya olumsuz bir etki uyandırabilmektedirler. (Doğan ve Ege, 2016: 368)

Dikkat edilecek önemli bir husus da çocuğa zorlamayla ve Allah, cehennem gibi ifadelerle korkutarak istenilen davranışı kazandırmaya başvurmamaktır. Bir yetişkin, çocuğun kendisine itaat etmesi için dini bir araç olarak kullanıyorsa dini suiistimal ediyor demektir. (Güneş, 2015: 115) Dini bu şekilde kullanmak yanlış ve dinin asli amacından çok uzaktır. Ebeveynler katı ve kuralcı davranmak yerine daha ılımlı bir şekilde çocuklarına yaklaşmalıdırlar.

1.4.2. Okulda Örgün Öğretimle Desteklenmesi

Okulun fonksiyonu her geçen gün değişmekte, bununla birlikte okuldan beklentiler de farklılaşmaktadır. Zamanla çocukları daha farklı bir davranış modeli ve eğitim sistemine ihtiyaç duymaktadırlar. (Şenol, 2013: 30) Bu durum dinî bilgileri de içine alan tüm sistem için geçerlidir. İnsanın yaşam biçimi değiştikçe dinî yaşamı da değişmektedir. Çünkü dinî yaşayış diğer yaşayış alanlarından tamamen bağımsız değildir. (Kayıklık, 2011: 217)

Eğer okul, dinî bilgileri aynı şekilde sunmaya devam ederse başarısızlık kaçınılmaz olacaktır. Çünkü bugünün eğitiminde öğrenilenin ne olduğundan yani içerikten daha önemlisi öğrenme ve öğretme durumlarıdır. Her an değişen bilginin nasıl anlamlandırıp günlük hayatta nasıl kullanılacağı tartışılmaktadır. Karşılaştığımız problemlerde dinî bir yön bulamayıp, soruna dinî açıdan yaklaşamadığımızda din eğitiminin doğru sonucu alamamış olmaktadır.

İlkokul çağı çocukları dünyayı bir bütün olarak algırlar. Bu yüzden bu dönemde okullarda bütünsel öğrenme ön planda olmalıdır. Öğrencilerin okulda gördükleri dersler belli alanlara ayrılrsa da çocuk onları bir bütün olarak algılamaktadır. Aynı şekilde hayatı algılamaları ve keşfetme çabaları da parçalanmaz bir niteliktedir.

Çocuklar için öğrenme her alanda ve her yerde devam eden bir etkinliktir. Çocuklara din eğitimi yaparken onlara dini yaşama olanağı sunarak her bakımdan öğrenmeleri desteklenmelidir.

Çocukluk döneminde din anlatımı, çocuğun anlayacağı sadelikte ve duygularının gücünün yetebileceği ağırlıkta olmalıdır. (Güneş, 2016: 243) Çocuk bireysel farklılıkları da dikkate alınarak tüm yönleriyle tanınarak dinî bilgiler verilmeli ve bu alanda deneyimler yaşamasına olanak verilmelidir. Ancak yanlış ve zamansız karşılaştığı bazı durumlar çocuk için olumsuz olabilmektedir. İnsanlar genellikle merak duydukları ve ilgi çekici buldukları konuları daha çabuk öğrenmektedirler. (Selçuk, 2015: 219) Okul, çocuğun dinî alandaki merakını desteklemeli, derslerde bu alandaki konular ilgi çekici hale getirilerek öğrenme isteği canlı tutulmalıdır.

Din eğitimi, yalnızca o dine mensup olanlara uygulamaları için değil, çoğulcu toplumlarda farklı olanları tanımak ve beraber yaşama kültürü kazanmak için de gereklidir. Bilgin'e göre dersini dinleyip öğrenen, dinine olan inancını pekiştirebilir veya onu sırf bilgi edinmek için dinleyip öğrenmekle kalabilir. Bu onun meselesidir. Buna öğretici karışamaz. (Bilgin, 1998: 46). Aynı zamanda okuldaki din dersi öğretmeni, öğrenciyi inancını uygulamaya zorlayamaz, buna izinli değildir. (Bilgin, 1998: 45)

1.4.3. Cami ve Kuran Kursu Gibi Yaygın Eğitim Kurumlarıyla Desteklenmesi

İslam kültüründe camilerin önemli bir yeri vardır. İbadetler, mevlit ve dualar, sohbetler ve kurslarla çok yönlü bir yer olan camiler, ibadet mekânları olmanın yanında, adeta bir okul işlevi görmüştür. (Doğan ve Ege, 2016: 304) Daha önceki dönemleriyle karşılaştıklarında, günümüz camilerinin sosyo- kültürel etkinlikler açısından yeterince işlevsel olmadığı (Doğan ve Ege, 2015: 307) açıktır. Camiler tarihteki karar verici, etkili ve hayatın merkezinde olan konumunu günümüzde daha çok ibadet mekânları olarak kullanılmaya bırakmıştır. Caminin başka bir fonksiyonu da din eğitimi çevresinin önemli bileşenlerinden olan cami ile yetişmekte olan genç neslin ilişki kurmasında önemli roller üstlenmesidir. (Aybey, 2015: 100) Bu şekilde cami dinin kültürel boyutunun aktarılmasına imkân sağlamaktadır.

İsteğe bağlı din eğitimi ihtiyacını, planlı ve programlı olarak karşılamayı amaç edinen yaz kuran kursları, toplumun her kesimine din eğitim ve öğretimini götürebilecek en yaygın yapılanmalardır. (Aybey, 2015: 89) Ancak çocuklar ve

gençler cami eğitiminin en önemli hedef kitlesini oluşturmaktadır. (Doğan ve Ege, 2016: 311) Çocuklar için yaz tatillerinde camilerde ve kuran kurslarında açılan yaz kuran kursları okulda öğrendiklerini pekiştirmesine olanak verir. Ayrıca cami çocuğun Kuran'ı okumayı ve temel dinî bilgileri öğrenmesini sağlar.

1.4.4. Kitap, Televizyon, Bilgisayar Gibi Araçlarla Desteklenmesi

Kitap çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarandır. (Yavuzer, 2001: 156) Çocuğun kitapla tanışmasının zamanı farklılık gösterse de İlkokulda okumayı öğrenen her çocuk kitaplarla bir bağ kurma sürecine girer. Bu süreçte hem aileler hem öğretmenler din ve değerler çerçevesinde kitap seçimi yaparak bu alanda çocuğu desteklemelidirler. Kitap, temel öğrenme ve öğretme aracıdır. Çocuk kitaplarındaki, özellikle olay örgüsü içerisinde verilen, ana fikirleri çocuk farkında olmadan öğrenir.

Öğretimde somuttan soyuta ilkesi esastır. Fakat dinin birçok esas ve kavramlarının dışarıda maddi bir karşılığı yoktur. Bunların anlaşılmasının mümkün olmadığı devrede, mesela adalet, sabır, vakar gibi kavramların muhtevası hikâye veya masallarda dramatize edilerek kavratılabilir. (Parladır, 1996: 88) Çocuk edebiyatı alanında yazılan pek çok eser dinî, kültürel, tarihi gibi pek çok alanda çocukların bilgi birikimine katkı sağlayacaktır. Kitap seçiminin bilinçli yapılması da öğretmen ve ailelere düşmektedir.

Televizyon, olumlu ya da olumsuz müthiş bir eğitim aracıdır, onu olumluya çevirmek zorundayız. Yapıcı yönlerini kullanıp ailenin ve toplumun eğitiminde kullanmalıyız. (Göktürk, 2012: 59) Her ailede olup toplumun her kesimine ulaşan televizyonun seçici ve dikkatli kullanılması gerekmektedir. Televizyon çok izlendiğinde içeriğin zararlarının yanında gerçek hayattan kopuş, hareketsizlik ve tembellik gibi dinin hoş karşılamayacağı bazı etkileri olabilmektedir.

1.5. DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ BAZI KONULAR

1.5.1. Dinin Öğretilirliği Konusu

Din, her insanın ihtiyaç duyduğu, belli noktalarda farklılıkları olsa da her toplumda görülen bir olgudur. İnsanlık devam ettikçe din de varlığını sürdürmeye devam edecektir. Din, insana peygamberler aracılığıyla tebliğ edilmiştir. Dünyada hak ve batıl olarak pek çok din bulunmaktadır. Bunların içinde İslam dini inanç-itikat,

davranış- muamelat ve ahlâk olarak birbirini tamamlayan üç alanı kapsamaktadır. (Özervarlı, 2016: 25) Özellikle inanç alanında eğitimin ne derece etkili olup olamayacağı sorgulanmalıdır. Aynı şekilde ahlâklı olmak da ne ölçüde eğitimle ilgilidir? Ancak İslam dinine mensup olanlar için Ta-ha suresinin 114. ve Zümer suresi 8. ayetlerinde olduğu gibi diğer birçok ayette ilmi artırmanın ve bilmenin önemi vurgulanmaktadır.

Dinî alandaki birçok kavramın soyut oluşu öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar somut alan üzerinden öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Öğretim yaparken yanlış bir somutlaştırma çocukta kalıcı etki bırakacağından çok dikkatli olunmalıdır. Dinî kavramların etkili öğretimi, bireyin din konusunda doğru bilgilenmesine, kendi bilgileri arasında ilişki kurmasına yardımcı olacaktır. Bu da sağlıklı bir din anlayışının oluşmasına katkıda bulunur. (Akyürek, 2016: 22) Bu alandaki ihtiyaca binaen doğan din eğitimi bilimi, dinin öğretilebilirliği ve niçin, nasıl, nerede, hangi araç ve gereçlerle öğretilebileceğini araştıran bir bilim (Tosun, 2015: 67) olarak araştırmalarını sürdürmektedir.

Dinî alanda eğitim vermek için bakılacak ilk kaynaklar kutsal metinler olmalıdır. İslam'a dair söz edilecekse Kuran merkezli bir eğitim anlayışı benimsenmelidir. Ardından bu alanda yapılan ilmi çalışmalara bakılmalıdır. Din eğitimi alanında, ideolojik- politik yaklaşımların yerine bilimsel yaklaşımların hâkim olabilmesi için, öncelikle bu alanla ilgili bilimsel bilgi ortaya konulmalıdır. (Tosun, 2015: 93)

Genel anlamda bakıldığında bilgilenmek inançlı olmak için yeterli görülmezken ahlâki davranışın bilgisine sahip her bireyin ahlâklı olmadığı da açıktır. Ancak inanç ve ahlâk alanında belli bir noktada olan bireylerin dinî alanda öğrenmeler gerçekleştirmeye ihtiyacı olmaktadır. Bu alandaki bilgisini artırarak daha iyiye ve doğruya yönelebilmektedirler.

1.5.2. Din Eğitimi- Öğretiminin Hedef ve Amaçları

Din eğitimi de örgün ve yaygın olarak insan hayatının her anında bulunabilir özelliktedir. (Tosun, 2015: 68) Esasen bireyin eğitim ihtiyacı çok yönlü, karmaşık ve birbirinden ayrılmazdır. Eğitimin tanımında olduğu gibi din eğitimi de doğumdan ölüme devam eden bir süreçtir. Din eğitimi, aynı zamanda bireysel çaba ve sorumluluk gerektiren bir alandır. Bireyler bu şekilde dinin istediği insan olma yolunda ilerler.

Söz konusu din değiştiğinde bazı hedefler değişse de tüm dinlerde evrensel olan kurallar ve görüşler bulunmaktadır. İslam dinini temele aldığımızda zamana göre

değişen bazı özellikleri olmakla birlikte tevhid inancı ve oluşturulmak istenen toplumsal yapının değişmediğini görebiliriz. İslam, bireysel kurtuluşun, toplumsal barışın olmasını öngören bir dindir. Aynı şekilde yaratıcının varlığının bilincinde insanlardan oluşan bir toplum oluşturmayı amaçlamaktadır.

Parladır'a göre dinin hedefi, insanda sosyal ve üstün değerlere karşı olan duyarlılık yeteneğini geliştirmek, başka ifade ile ruhuna üflenmiş meleklik gücünü davranışlarının hâkim motifi haline getirmektir. (Parladır, 1996: 72) Din, insanı değiştirmekte ve geliştirmektedir. Dindar birey ile dindar olmayan birey arasında hayatı ve sonrasını anlamlandırma bakımından farklılıklar olmaktadır. Dindar birey, daha duyarlı olarak davranışlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir.

Eğitimin nihai hedefi, zihni, hissi ve iradi özelliklerin denge içinde çalışır hale getirilmesidir ki buna adalet denilmektedir. (Parladır, 1995: 81) Müslüman bireyler bu özelliklerini geliştirerek hayatın içinde aktif rol almalıdırlar. Dindar birey, aldığı din eğitimi vasıtasıyla zulme, kötülüğe, haksızlığa vb. olumsuz durumlara karşı eyleme geçmelidir. Ancak bu şekilde kendi içerisinde adil bir birey olabilir.

1.5.3. Din Eğitim- Öğretiminin Kapsamı

Din, insan hayatına duygu, düşünce, değer, davranış gibi pek çok alanda etki ettiğinden din eğitimi tüm hayatı kapsayıcı olmalıdır. Bu sebeple diğer bilimler gibi din eğitiminin sınırlarını ve kapsamını belirlemek de mümkün değildir. İnsanla ilişkili her mesele din ile ilişkilendirildiğinde din eğitimi alanına girilmiş olunur. Din eğitimi- öğretimi zamana, şartlara, topluma, ihtiyaçlara, doğal koşullara vb. diğer etmenlere göre şekillenen dinamik bir süreçtir. Bireylerin dinle ilgili öğrenmeleri temelde bilişsel, duyuşsal ve devinışsel olarak üç alanda meydana gelmektedir. (Akyürek, 2016: 14) Bu alanlar temel öğrenme alanı olup tüm öğrenmelerde olduğu gibi dinî alanı da içine almaktadır.

İlkokul din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi insana saygı, düşünceye saygı, hürriyete saygı, ahlaki olana saygı, kültürel mirasa saygı temelinde işlenen bir derstir. 2010 yılında hazırlanan programda “gerekli ve yeterli bilgi” yaklaşımıyla hareket edilmiştir. Dersin kapsamını öğrenciler, güncel bilgilerle ihtiyaçlarına göre şekillendireceklerdir.

1.5.4. Günümüzde Din Eğitimi- Öğretiminden Beklentiler

Günümüzde birçok bireysel ve ailevi huzursuzlukların temelinde, dinî bilgilerin güncellenememesinden kaynaklanan yanlış din anlayışlarının yattığı görülmektedir. (Aydın, 2011: 98) Din, kültür ve kültürdeki dinî öğeler birbirleriyle içi içe geçmiş vaziyettir. Kültürün bazı noktaları din gibi görülerek yaşanan değişiklikler karşısında dinin kaybolduğu zannı yaşanmaktadır. Hâlbuki din, değişimin, varlığın ve sürekliliğin merkezindedir.

Niçin çocuklar anne babalarının dinini sahiplenmemekte ve devam ettirmemektedirler? Bunun cevabı uygulanan dinin hayatlarında bir karşılığının olmaması, günlük sorunlarına din yardımıyla çözümler bulamamalarıdır. Peki hem değişime ayak uydurmak hem dindar olmak ve kalmak mümkün müdür? Aslında her yeni gün, kendine özgü yepyeni sorunlarla gelmektedir. Her yeni sorun, yeni çözümü, her yeni çözüm ise yeni bilgiler getirmektedir. (Aydın, 2011: 84) Doğru bilgi takip edildiğinde İslam'ın istediği dinamiğin içinde yer alınacaktır.

Çağımızda dinî bilgiyi bizzat öğrencinin keşfetmesini, elde ettiği bilgileri kullanarak yenilerinin üretmesini, ürettiği bilgileri kullanarak sorunlarına çözüm bulmasını kılavuzlayan hem öğreticinin hem de öğrencinin aktifliğini öngören bir din eğitimi anlayışı benimsenmelidir. (Aydın, 2011: 35) Bu anlayışla din işlevselliğiyle insanların hayatında yer bulacaktır. Dinî bilgiler asli kaynak olan kutsal metinler merkeze alınarak sunulmalıdır. Doğru bir din eğitimi kişilere kutsal metinlerle birebir ilişki kurmada rehber olmalıdır. Bilgi kirliliği bu alanda da çok olduğundan sürekli bilimsel bilgiler takip edilmelidir.

İslam, insana, aileye ve topluma ayrı ayrı önem vermiş, aile bütünlüğü birey ve toplum için desteklenmiştir. (Nisa: 35) Günümüzde boşanma ve çocukların anne veya babalarından ayrı yaşamak zorunda kalması ciddi bir sorundur. Bu sorun karşısında din, bir çözüm alanı olarak görülerek kaynaklığına başvurulmaktadır. Din eğitimi, orta ve uzun vadede parçalanmış aile sayısının azaltılmasına dönük olarak harekete geçirilmekte ve geleceğin bireyleri, dinî referanslarla ailenin ehemmiyeti konusunda uyanık kılınmaya çalışılmaktadır. (Nazıroğlu, 2014: 307)

Dinin manevi hizmet ve rehberlik boyutu da bulunmaktadır. Din eğitiminin faydalarından biri kriz anına yönelik bir tedavi işlevi görmesidir. Bununla birlikte din eğitimi, günümüzde ortaya çıkan teknoloji ve yeniliklere karşı tutum ve davranışlarımıza da yön vermeye yardımcı olmalıdır. Çok dinli ve kültürlü bir ortamda din eğitiminin görevi farklı olanlara karşı hoşgörülü olmayı öğretmektir. Din eğitimcileri

zamanımızın önemli problemlerinden biri olan dinsizlik/ inançsızlık durumuyla da mücadele etmelidir.

1.5.5. İlkokulda Din Eğitimi- Öğretiminin Problemleri

Eğitimin en önemli üç ögesi öğrenci, öğretmen ve öğretim programıdır. Eğitimin başarılı olması için iyi yetişmiş öğretmenlere, öğrenmeye istekli öğrencilere ve de güncel bir öğretim programına ihtiyaç vardır. Öğretim programının temel öğeleri hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir. (Demirel, 2015: 43) Programda yer alan içerik ve hedefler öğretmen rehberliğinde doğru yöntemlerle bireylere aktarılmalıdır. Değerlendirme ise süreç içerisinde yapılmalıdır. Verimli bir öğrenmede bu öğeler iç içedir. Öğretmen merkezli, süreç yerine sonuç odaklı değerlendirmeyi esas alan, aktif ve yaşantısal öğrenmeden uzak bir yaklaşım öğrenmenin en büyük problemidir.

Okullarda görülen diğer problemler, öğretmenlerin pedagojik yetersizliği, konuların güncel olmayışı ve merak uyandırmayışı, öğretme- öğrenme durumlarının öğrenciyi aktif tutmaması, sorgulama ve hayata yakınlık ilkesinden uzak oluşudur. Aynı zamanda öğrenilenlerin teorik ve soyut oluşu da dini uygulama alanından uzaklaştırmaktadır. Hâlbuki bireyler günlük hayatıyla iç içe bir dine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu amaçla uygulanabilir nitelikteki dinî bilgi yollarından en önemlisi, eldeki soyut bilgiyi bizzat öğrencinin hayatıyla bağlantılandırarak onunla bütünleştirmektir. (Aydın: 2011: 32)

1.5.6. Din Eğitimi- Öğretimi ve Değer İlişkisi

Değer, belli bir tutum ve davranış tarzı veya varoluşun temel amacı hakkında uzun süreli kişisel bir inanıştır. (Aydın, 2011: 115) Her insanın hayatını anlamlandırma arayışında kendine ait değerleri bulunmaktadır. Kişisel değerler olduğu gibi toplumca benimsenen değerler de vardır. Değerlerin oluşumunda pek çok etki olduğu halde din/ inançlar, bütün değerlerin en derininde yer alır, onların oluşumunda en belirleyici role sahiptir. (Aydın, 2011: 115)

Hayat Bilgisi Dersi Programı' nda bu değerler, kişisel nitelikler olarak yer almakta, kazanımlarla birlikte öğretim süresince öğrencinin bunları elde etmesi beklenmektedir. 2009 programında değerler "Kişisel Nitelikler" başlığı altında yer alırken 2015'te doğrudan "Değerler" başlığı altında yer almıştır. (Tay ve Baş, 2015:

366) Bu değerler, öz saygı,  zg ven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirmedir. (MEB, 2009: 15) Dinin kaynaklık ettiği temel değerlerin de bunlar olduğu bilinmektedir. Genel eğitimin ve özelde din eğitiminin görevi bu değerleri gelecek nesil olan öğrencilere aktarmaktır. Din eğitimi anlayışı, bir felsefe olarak görülerek nasıl diğer alanlarla bir bütün olarak görülüyorsa bu değerleri de tüm eğitim sisteminin içine bir düşünce, fikir ve tutum olarak yerleştirmek gerekmektedir.



İKİNCİ BÖLÜM

İLKOKULLARDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

2.1. İLKOKULDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ

2.1.1. İlkokulun Temel Hedefleri

İlkokul, bir toplumda yaşayan tüm vatandaşların şekillenmesinde, topluma uyumunda ve kültürlenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Vatandaşlar ancak ilkokuldayken ortak bir paydada birleşmektedirler. Kanunlarla teminat altına alınan ve mecburi olan bu kademe, devlet eliyle bütün temel bilgi ve becerilerin bu öğretim kurumlarına verileceği anlamına gelmektedir. (MEB, 1981: 245)

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre ilkokulun amaç ve görevleri,

“1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek,

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak olarak,” belirtilmiştir.

Bu şekilde kişi bir bütün olarak ele alınmış, bireysel anlamda ahlâklı ve potansiyelini kullanabilen birey olması hem de toplumda iyi insan ve iyi vatandaş olarak yaşaması hedeflenmiştir. Din ve eğitim iyi insan yetiştirmede iki temel güçtür. Bu nedenle din bir özgürlük alanı olarak devlet eliyle gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Halkın hür olan inançları yönünde öğrenim görmesi en tabi hakkıdır. (MEB, 1981: 244) Devlet, bu anlayışla bir eğitim felsefesi oluşturarak kısa ve uzun vadeli hedeflerini oluşturup içerik düzenlemesi yapmalıdır.

İlkokul, öğrencilere temel beceriler olan okuma ve yazma becerilerini kazandırmasının yanında maddi ve manevi pek çok değer oluşmasını ve yaşanmasını sağlar. Millî eğitim ve din eğitimi seminerinde temel eğitimin gayesinin, kişinin kalbini temiz bir maya ile yoğurarak, devletine, milletine ve onun değerlerine bağlı ve şuurlu bir vatandaş olarak yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. (MEB, 1981: 248) Din, geliştirici gücüyle eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu sebeple ilkokul, çocuğa dinî değerleri yaşama ve geliştirme fırsatı vermelidir.

Türkiye’de genellikle çocukların ilk resmi kurum olarak ilköğretim okulunu tanıdığı söylenebilir. (Gözütok, 2010: 605) Hazırlanan her ders programının özel

hedefleri hiyerarşik hedef sıralamasında kendisinin bir üzerindeki ve daha üstteki Türk Millî Eğitiminin hedeflerine hizmet etmelidir. (Gözütok, 2010: 605) Bu sebeple ilkokulda alınan derslerin ortaokul ve lise döneminde alınan derslere temel oluşturduğu söylenebilir. Tüm eğitim kademeleri devletin eğitim felsefesini destekleyici nitelikte olduğundan Talim ve Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan programlar arasında bir bütünlük olması zorunludur. Böylelikle ilkokul dersleri arasında yer alan hayat bilgisi ile din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri arasında da bir amaç birliği söz konusudur.

2.1.2. İlkokulda Hayat Bilgisi Dersinin Yeri

İlk Mekteplerin Müfredat Programı'nda hayat bilgisi dersine ayrı bir önem verilerek diğer tüm dersler ona dayandırılmıştır. Hayat bilgisi dersi, bütün öğretimin adeta belkemiği olacak ve diğer dersler daima bu derse dayanacaktır. (İMMP, 1926: 3-4). İlköğretimde bilgi, beceri ve değerlerin gerçek yaşamda olduğu gibi bütünsel olarak verilmesi ve öğretilen bilgi, beceri ve değerlerin dersler arasında transfer edilmesi gerekir. (Karabağ, 2009: 39) Bu ihtiyaca cevap vermesi için düzenlenen hayat bilgisi dersi çok yönlü bir ders olarak çocuğun okulda ilk karşılaştığı derslerdendir.

1926'dan beri ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf programlarında hayat bilgisi dersi mihver ders, uygulamalı ders ve bir yaşam dersi nitelemesi ile yerini almıştır. (Gözütok, 2010: 605) Bu tarihten itibaren kesintisiz bir şekilde hayat bilgisi dersi ilkokul dersleri arasında miğfer ders olarak fen ve sosyal derslerin birleşimi olarak okutulmaktadır

İlkokulda 1, 2 ve 3.sınıflarda okutulan hayat bilgisi dersi doğal, toplumsal, sanatsal çağdaş düşünce ve değerlerin bileşkesinden oluşmaktadır. (Sönmez, 2010: 2) Çocukların temel ihtiyaç alanlarına yönelik olan bu ders çocuğa sorgulama ve araştırma becerisini kazandırmayı hedefler. Bu derste tümevarım yoluyla çocuk gözlemlerden, incelemelerden, örneklerden, olgulardan yola çıkarak genellemelere, ilkelere ulaşacaktır. (Nas, 2003: 300) Öğrenciler bireysel ve toplumsal ahlâki ilkeleri kazanmanın yanında bilimsel düşünceyle de bu derste karşılaşmaktadırlar.

Hayat bilgisi dersi özetle çocuğa hayatı tanıtmayı amaçlamaktadır. Hayata dair tüm bilgiler bu dönem çocuğunun anlayabileceği sadelikte anlatılarak amaca ulaşılabilir. Karabağ'a göre hayat bilgisi dersi hayatın bilgisi olabilmesi için şu özelliklere sahip olmalıdır: yaparak yaşayarak öğrenme, çocuğa görelilik, güncellik,

bölgesellik/ yerellik, eğlence ve oyun, dikkat süresi, bireysel farklar, fırsat öğretimi, hazır bulunuşluk, öz saygı, kendine güven, karakter eğitimi, yaratıcılık/ hayal kurma (Tay, 2009: 15-20)

2.1.3. Hayat Bilgisi Dersinin Türkiye’de Tarihçesi

Hayat bilgisi dersinin Türkiye’deki tarihinin oldukça eski olduğu görülmektedir. Müfredat programında değişiklik ve güncellemeler olmakla birlikte ilköğretim dersleri arasında olmaya devam etmiştir. Sönmez’in aktardığına göre 1845’de Abdülmecid’in yayınladığı Hat’ta “ilköğretimden umumi cehaletin giderilmesi, genel öğrenimin uygulanması ve dinî eğitim ile hayati bir eğitimin ve öğretimin verilmesi beklenmektedir” şeklinde bu dersten söz edilmektedir. (Sönmez, 2010: 15) Burada olduğu gibi hayat bilgisi dersinin tarih içinde din eğitimi görevini üstlendiği de görülmektedir. Aynı zamanda bir ahlak dersi olarak da görülmüştür. Yine Sönmez’den yaptığımız alıntıya göre 1926 yılına dek ilkokullarda Tabiat Tetkiki Ziraat ve Hıfzıssıhha, Coğrafya ve Tarih Mebadisi, Musabakat-ı Ahlâkiye ve Malumat-ı Vataniye derslerine yer verilmiştir. 1926 yılında çıkarılan İlk Mektep Müfredat Programı’nda bu dersler “hayat bilgisi” adı altında toplanmış ve ilkokulun I, II ve III. sınıflarında okutulmaya başlanmıştır. (Sönmez, 2010: 15))

Cumhuriyet döneminde ise hayat bilgisi dersi 1924, 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2005 ilköğretim programlarında yer almış, 2009 yılı programında da aynı adla devam etmiştir. (MEB, 2009: 5) Programlarda zamanla bazı değişiklik ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda geliştirilen bütün programlar, yapıldığı dönemlerin siyasî, sosyal ve ekonomik durumlarından etkilenmiştir. (Tay ve Baş, 2015: 344) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı da her program gibi güncellenmekte, dönemin şartlarına uyarlanmaktadır. İncelediğimiz 2009 programında 2015 ve 2017 yıllarında bazı düzenlemeler yapılmıştır.

2.1.4. Hayat Bilgisi Dersinin Konusu ve Hedefleri

Hayat bilgisi dersi, çocukları hayata hazırlamayı, onlara hayatı hayatın içinde ve hayatla bir bütün olarak tanıtmayı amaçlayan bir derstir. (Tay, 2009: 17) Müfredat programında yer alsın ya da almasın çocuğun hayatında yer alan her şey bu dersin

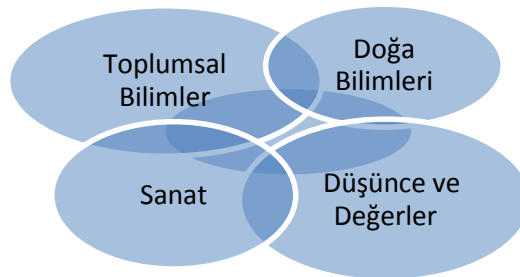
konusu olabilmektedir. Çocuklar kendi ihtiyaçları doğrultusunda dersin içeriğini oluşturabilirler. Bu bakımdan hayat bilgisi dersi güncel ihtiyaçlara çözüm üreten dinamik bir ders olarak görülebilir. Türk eğitim sisteminde ilkokul dersleri sosyal ve fen bilgisi olarak ayrılmamış hem bunların hem de sanat, çağdaş düşünce ve değerlerin bir bileşkesi olan hayat bilgisi dersi düzenlenip işe koşulmuştur. (Sönmez, 2010: 1)

Hayat bilgisi eğitimiyle çocukların bir olgu ya da olay hakkında kendi etkinlikleri yoluyla uyarıcıları anlamlandırma ve bilgiyi yapılandırmaları gerekmektedir. (MEB, 2009: 65) Aktif ve bireysel öğrenmelerle her öğrenci kendi öğrenmesini gerçekleştirmektedir. Hayat bilgisi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. (Sönmez, 2010: 2)

Hayat bilgisi dersinin genel hedefi, bu dönemdeki çocukları” içinde yaşadıkları başat kültürel değerleri tanıyıp, benimseyip, yaşama hazırlamak” olarak saptanabilir. Bundan başka “4, 5, 6, 7 ve 8.sınıflarda kazanacağı hedef davranışlara temel oluşturmak” da ayrı bir hedef olarak düşünülebilir. (Sönmez, 2010: 2) Bu dönemde tek bir derste görülen konular ortaöğretim ve lisede ayrı dersler adı altında daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

İlkokul dönemi çocukları hayatı, doğayı, insanı ve davranışını tanıyıp anlamlandırarak kendi davranışlarını oluşturma çağındadırlar. Bilgiden çok davranışlarına kaynaklık eden bir modele ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle hayat bilgisi dersinde, çocuğa bilgiden çok iyi davranış, iyi tutum ve iyi davranışlar kazandırmaya önem verilir. Çocuğun, çevresi hakkında daha önce edindiği yanlış ve eksik bilgiler düzeltilir. (Binbaşıoğlu, 2003: 36) Aşağıdaki şekilde hayat bilgisi dersinin toplumsal bilimler, doğa bilimleri, düşünce ve değerler, sanat alanlarının birleşiminden oluştuğu görülmektedir.

Şekil 1: Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı (Sönmez, 2010: 2)



2.1.5. Hayat Bilgisi Dersinin Din ile İlişkisi

İslam ahlâkının temel kavramı, insani varoluşun ön şartı olan, hayattır. Hayat, bütün ahlâki kavramların merkezindedir ve diğer kavramların hepsi hayat dolayısıyla ve hayatla irtibatı içinde anlamını kazanır. (Görgün, 2016: 67) Hayat, kutsal kitaplarda belirtildiği üzere bir emanet ve hediye olarak insana bahşedilmiştir. İnsan hayatı önemsendiği için bir rehber olarak peygamberler aracılığıyla vahiy gönderilmiştir. Vahiy, ancak bir hayatla birleşirse manasına kavuşacak, görevini yerine getirecektir.

2005 Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda insan biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. (Şahin, 2009: 407) Din, insan hayatının merkezi bir noktasında olduğundan bu alanların hepsini etkiler. Din, hayatın içinde anlaşılır ve yaşanır. İlkokuldaki hayat bilgisi dersi henüz hayata başlayan çocuklara ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, tutum ve davranışı kazandırmaya yöneliktir. Kendilerini ve dış dünyalarını anlamlandırma sürecinde çocuk okulda gördüğü bu dersten büyük yardım almaktadır. Bu dersin ana temaları olan birey- toplum ve doğa alanında öğrendikleri, esasında dinin mahiyetini anlamasına büyük katkı sağlayacaktır.

2.1.6. İlkokullarda Din Öğretiminin Önemi

Eğitim, dini hem bir kültür unsuru olarak hem de diğer kültür unsurlarına etki eden bir faktör olarak öğretmek durumundadır. (Tosun, 2015: 99) Örgün öğretime belli yaşantılar sonucunda başlayan çocuklar okulda bu öğrenmelerinin farkına varırlar ve bir rehber eşliğinde öğrenmelerini sürdürürler. Okul, yeni yaşantılar yaşama fırsatı sunarken kendi tecrübelerini paylaşmak için de uygun bir ortamdır. Önemli olan farklı uygulamalara karşı açık olmak ve hoşgörüyle yaklaşmaktır. Bu hoşgörü sayesinde çağımızın ihtiyaç duyduğu çoğulcu bir din eğitimi gerçekleştirilecektir. Din ve ahlâk öğretiminin devletin okullarında zorunlu olarak uygulanması, yaşanan tecrübelerle ulaşılmış bir sonuçtur. (Tosun, 2015: 110) Aksi halde dinî alan başka unsurlar vasıtasıyla doldurulacaktır. Bu şekilde çeşitli uygulamalar ortaya çıkarak karışıklığa sebep olacaktır. Devlet, bunun önüne geçmek için bilimsel, geçerli ve doğru bir din eğitimi okulda yapmak durumundadır.

2.1.7. Hayat Bilgisi Dersinin Diğer Derslerle İlişkisi

Türkiye’de dinî hayatı normal hayatın dışında düşünmek mümkün değildir. Zaten din toplumun içine işlemiştir. (MEB, 1981: 253) Aynı şekilde din kültürü ve ahlâk bilgisi dersini diğer derslerden ayırmak da zordur. Toplumumuzda dinî derslere ayrı bir önem verilmektedir. Bu önem daha çok bu derslerin konusunun sosyal hayatta yer bulmasıyla ilgilidir. İlkokulun ilk üç yılında okutulan dersler ilk okuma ve yazma, Türkçe, hayat bilgisi, matematik, görsel sanatlar, müzik, oyun ve fiziki etkinlikler, İngilizce ve fen bilimleri derslerinden oluşmaktadır. Tüm dersler, tematik ve disiplinler arası bir şekilde sürdürülebilir. Bu alana en uygun olan ders hayat bilgisi olarak görülebilir.

Ahlâkla ilgili öğrenilen davranışlar süreklilik arz etmektedir. Evde öğrenilen bilgiler okulda, bir derste öğrenilen bilgiler diğer derslerde uygulanmaya devam etmektedir. Hayat bilgisi dersinde öğrenilen doğru, güzel davranışlar matematik, oyun, müzik ve diğer derslerde de ortaya koyulur. Bütünsel öğrenme çocukluk dönemi öğrenmesi olmakla birlikte hayatın tamamında bir bütünsellik olmak zorundadır. Eğitim, tektir ve parçalanmaz niteliktedir. Bu dersle çocuğa içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevre incelenir. Kendini tanıma, çevreyi ve çevrede meydana gelen olayları anlama, daha iyi yaratma yollarını bulma, çevredeki eşyaların yerlerini ve bunların nasıl kullanılacağını bilmesi sağlanır. (Şahin, 2009: 402) Bu başlık altından hayat bilgisi dersinin diğer derlerle ilişkisine yer verilmiştir. Ayrıca aşağıda ilkokulların ders programlarına tablada yer verilecektir.

2.1.8. Sınıf Öğretmenlerinin Din Eğitimi Alanındaki Yeterlilikleri

Bir öğretmenin gelişim alanları mesleki yeterlilik, özel alan bilgisi ve genel kültür alanlarından oluşmaktadır. Öğrenmenin öne çıktığı günümüzde öğretme-öğrenme durumlarını içeren mesleki yeterlilik alanı daha önemli hale gelmiştir. Bir öğretmen farklı öğretim metotlarını kullanarak öğrencinin öğrenmesine rehberlik etmelidir. Bu amaçla öğrenmenin meydana gelmesi, niteliğinin artmasında öğretmenin öğretim yöntem bilgi ve becerisinin önemi büyüktür. (Akyürek, 2016: 8) Bu becerilerden bir tanesi de kavram öğretimi becerisidir. Zira ilkokul öğrencileri, basit ve sade sorular sormakla birlikte cevaplaması zor sorular sorabilmektedirler. Onlar

Allah, cennet, cehennem, melek, şeytan, cin vb. varlıklara karşı ilgi duymakta ve bu kavramlara yönelik soruları olmaktadır. Öğrencilerin bu kavramları doğru bir şekilde öğrenmesi din eğitiminin temel amaçlarından olmaktadır. Dinin inançla ilgili olması ve soyut alanının çok olması itibarıyla eğitimciler tarafından yapılacak hatalar en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Bu sebeple din eğitiminde öğretmenlik alanlarında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip eğitimcilere çok iş düşmektedir.

Sınıf öğretmenliği mezunu bir öğretmen ilkokul ve lisede temel din kültürü ve ahlâk bilgisi derslerini ve lisans öğreniminde iki dönem boyunca din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretimi derslerini almıştır. Yazıbaşı 'nın Cumhuriyet İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makalesinde sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin bu derse karşı olan tutumlarıyla ilgili görüşmeler yapılarak olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. (Yazıbaşı, 2017: 318) Aynı makalede görüşleri alınan öğretmen adayları öğrencilerin Allah, cennet, cehennem, melek, cin, şeytan gibi merak ettikleri konuları bilimsel gerçeklere dayalı, dinin sahih kaynaklarından öğrenilecek yerin okul olduğunu dile getirmektedir. (Yazıbaşı, 2017: 319)

Din öğretimi yapanların hem hizmet öncesinde hem de hizmet içinde sürekli eğitilmesi gerekmektedir. (Akyürek, 2016: 11) Bu dersi verecek olan sınıf öğretmenleri de bu alandaki bilgilerini güncellemeli, din kültürü dersinin örgün olarak başlamadığı zamanlarda da öğrencileri dinî alanda bilgilendirmeli ya da yönlendirmelidirler. Günümüzde bilgiye erişim kolay olduğundan bir sınıf öğretmeni çocuğun bu alana yönelik sorularını cevapsız bırakmamalı, yanlış bilgiler vermekten de kaçınarak kendi bilgilerini doğru kaynaklardan güncelleyerek çocuğa ulaştırmalıdır.

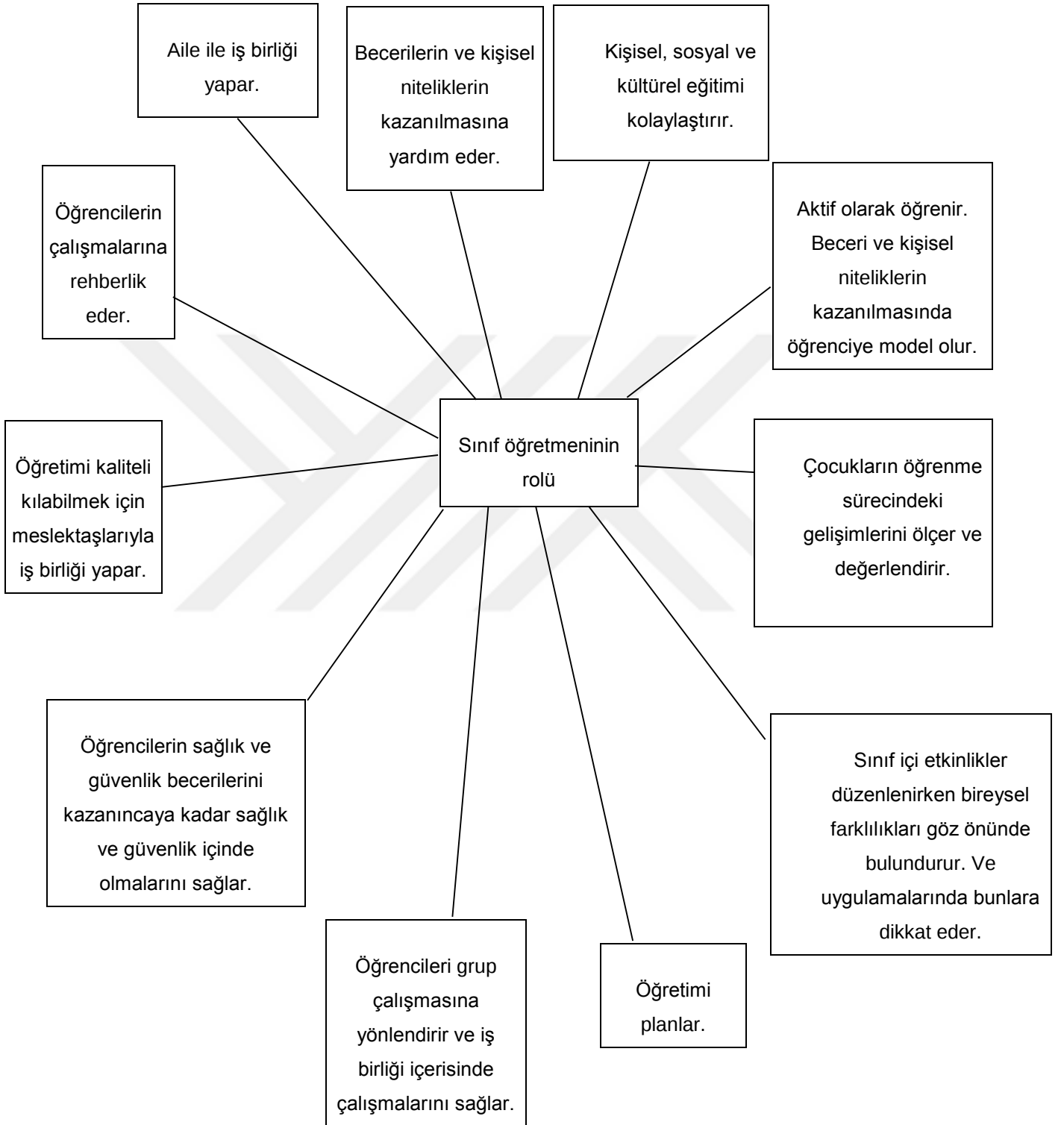
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda öğretmenlerin görevleri tablo şeklinde gösterilmiştir. Bu beceri alanları esasında günümüzde tüm öğretmenlerin sahip olması gereken niteliklerdir. Bu yeterliliğe sahip olan bir öğretmen öğrencisine rol model olma, rehberlik etme ve yönlendirme gibi öğrencinin gelişim ve öğrenme alanlarına cevap verebilecektir. Aynı zamanda öğretme ortamında, din öğretimiyle öğrencilere kazandırılması amaçlanan; insana, düşünceye, hürriyete, ahlâki olana ve kültürel mirasa saygı çerçevesinde davranmaya, öncelikle öğretmen özen göstermelidir. (MEB, 2010: 9)

Aşağıdaki tabloda bir sınıf öğretmenin hayat bilgisi dersi içindeki rolüne yer verilmiştir. Bu roller aynı zamanda her öğretmenin uyması gereken genel kurallardır. Özellikle ilkokulda sınıf öğretmeni çok yönlü olarak öğrencilerin hayatlarını etkilemektedir. Bunlar aile ile iş birliği yapmak, öğrencilerin ders çalışmasına ve okula uyumuna rehberlik etmek, temel sağlık ve güvenlik becerilerini kazandırmak,

öğrencilerinin bireysel ihtiyaçlarına cevap vermek, kişisel, sosyal ve kültürel eğitimi kolaylaştırmak gibi görevlerdir. Sınıf öğretmenleri, herhangi bir ders gözetmeksizin tüm süreçte bu rolleriyle öğrencilere rehberlik ederler. Bu sebeple görevini yerine getiren bir sınıf öğretmeni çocukların din eğitimini de belli oranda karşılamış olacaktır. Her öğretmenin hayat bilgisi veya din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinde bu rolleri üstlenmesi gerekmektedir. Bu rollerin neler olduğu aşağıdaki tabloda ayrıntılı şekilde gösterilmektedir.



Tablo 1: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğretmenin Rolü (MEB, 2009: 74)



2.1.9. İlkokulda Haftalık Ders Programları

İlkokul, çocukların örgün öğretimle tanıştığı kademedir. Bu dönemde en temel dersler programda yer almaktadır. Türkçe, matematik ve oyun ve fiziki etkinlikler ders saati en çok olan derslerdendir. Hayat bilgisi, serbest etkinlik, yabancı dil, fen bilimleri, müzik ve görsel sanatlar dersleri programda daha az yer almaktadır. İlkokulda okuma ve yazma temel beceri olarak görülerek diğer dersler sanat, oyun, serbest zaman şeklinde geçmektedir. Bunun yanında çocukların okula alışması ve arkadaşlarıyla sosyalleşmesi beklenmektedir. Aşağıdaki tabloda ilkokulun ilk üç yılında yer alan dersler yer almaktadır.

İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıf Ders Programı Çizelgesi

Dersin Adı	Haftalık Ders Saatleri		
	1. Sınıflar	2. Sınıflar	3. Sınıflar
Türkçe	10	10	8
Matematik	5	5	5
Beden Eğitimi ve Spor	5	5	5
Hayat Bilgisi	4	4	4
Serbest Etkinlik	4	2	2
Yabancı Dil	—	2	2
Görsel Sanatlar	1	1	1
Müzik	1	1	1
Fen Bilimleri	—	—	3

2.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

2.2.1. Programın Vizyonu ve Din Eğitimi- Öğretimi

2009 Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın temel vizyonu çerçevesinde yetiştirilmek istenilen bireylerin özellikleri şunlardır:

- Öğrenmekten keyif alan,
- Kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık,
- Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,
- Gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek,
- Mutlu bireyler yetiştirmektir. (MEB, 2009: 9)

Programda bazı değişiklikler yapılarak 2015 yılında hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Taslak Programı'nda vizyon yerine özel amaçlar belirlenmiştir. 2017 yılında hazırlanan taslak programda da aynı özel amaçlar yer almaktadır. Bu özel amaçlar şunlardır:

- Kendini ve yaşadığı çevreyi tanır.
- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.
- Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur.
- Kişisel bakım becerilerini geliştirir.
- Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir.
- Sosyal katılım becerisi kazanır.
- Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.
- Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.
- Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.
- Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır. (MEB, 2015: 1)

2010 yılında uygulamaya koyulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Prpgramı'nın vizyonu ise:

- 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, çağın gerektirdiği donanıma sahip, insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı,
- Din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinde öğrenmekten zevk alan, dinî kavramları doğru kullanan, kendini etkili biçimde ifade eden, iletişim kuran, sorun çözen, bilimsel düşünen, araştıran, soran, sorgulayan, eleştiren,
- Dinî bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş,
- Kendini, toplumu, kültürel mirasını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,
- Günlük yaşamda ihtiyaç duyulan temel dinî bilgiler ve yaşam becerilerine sahip,
- Haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu,
- İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dini doğru anlayan ve yorumlayan,
- İslam dininin inanç, ibadet, ahlâk değerleri ile insani ve kültürel mirasını öğrenen,
- İslam dininin kültür, dil, sanat, örf ve âdetler ile ahlâk üzerindeki etkisini dikkate alan kendi dininden ve başka dinlerden olanlara anlayışlı davranan ve diğer dinleri tanıyan,
- Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar dinî kavramlara hâkim,
- Millî, ahlâki, insani ve kültürel değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlâk, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişen; üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, vatandaşlar yetiştirmektir. (MEB, 2010: 8)

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı hazırlanırken biyolojik, sosyal, kültürel ve ahlaki yönleriyle bir bütün olarak düşünülen insan, eğitimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Programda öğrenciyi, öğrenme ve bilgi üretme süreçlerinde etkin kılan program geliştirme yaklaşımları ve din kültürü alanının bilimsel kriterleri olmak üzere iki temel husus gözetilmiştir. (MEB, 2010: 9)

Hayat bilgisi dersi güncel ve evrensel bir niteliktedir. Din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi ise benzer değerlere dinî bir yaklaşımda bulunmaktadır. Ancak din, her iki dersin de konularını içeren daha genel bir kavramdır. Din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinin konuları din eğitiminin konularını tümüyle ihtiva etmediği gibi hayat bilgisi dersi de içerdiği konular dolayısıyla dinden ayrı düşmemektedir.

Hayat bilgisi dersi ile din kültürü ve ahlâk bilgisi derslerinin vizyonları pek çok noktada benzerdir. Hayat bilgisi dersinin hedefleri din eğitiminin de kapsamı içerisindedir. Millî Eğitimin hedefleri derslerin hepsinde ortak olduğundan her program bu hedefleri gerçekleştirmeye hizmet etmektedir. Ayrıca her iki programın öğrencinin kendini tanıması, öğrenmesinden sorumlu olması, millî ve manevi değerlere sahip olması, çağın gereklerine ve teknolojik gelişmelere uyum sağlaması, hak ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmesi gibi ortak amaçları vardır. Programların amaçları birbirini destekleyici ve kapsayıcı özelliktedir. Programı kendi ihtiyacı doğrultusunda yönlendiren bireyler bu amaçlarını eğitim süresince gerçekleştirecektir.

2.2.2. Programın Temel Yaklaşımı, Yapısı ve Din Eğitimi- Öğretimi

İlkokul Hayat Bilgisi Programı' nın öncelikli amacı, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bununla birlikte hayat bilgisi dersinde öğrenciler aynı zamanda 4 ve 5. sınıf programlarında yer alan sosyal bilgiler, fen ve teknoloji derslerine temel oluşturabilecek bilgileri de kazanacaklardır. (MEB, 2009: 14). Dersin kapsamı kazandırılacak temel beceriler, kişisel nitelikler, ara disiplinler ve temalardan oluşmaktadır.

Programda yer alan temel beceriler:

Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru etkili ve güzel kullanma, karar verme, kaynakları etkili kullanma, güvenlik ve korunmayı sağlama, özyönetim, bilimin temel kavramlarını tanıma, temalarla ilgili temel kavramları tanıma (MEB, 2009: 16)

Programda yer alan kişisel nitelikler:

Özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme (MEB, 2009: 16)

Programda yer alan ara disiplinler:

Afetten korunma ve güvenli yaşam, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık, kariyer bilinci geliştirme, özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma, sağlık kültürü, spor kültürü ve olimpiik eğitim (MEB, 2009: 16)

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı öğrenci merkezli bir programdır. Her bireyin farklı özellikte ve ihtiyaçları olduğu düşüncesiyle hazırlanmıştır. Bireysel farklılıklar dikkate alınmış, öğrencilerin farklı öğrenme stilleri ve zekâ alanlarına sahip olacakları düşüncesiyle farklı etkinliklere, drama çalışmalarına yer verilmiştir. (Kapulu ve Bayram, 2016: 10)

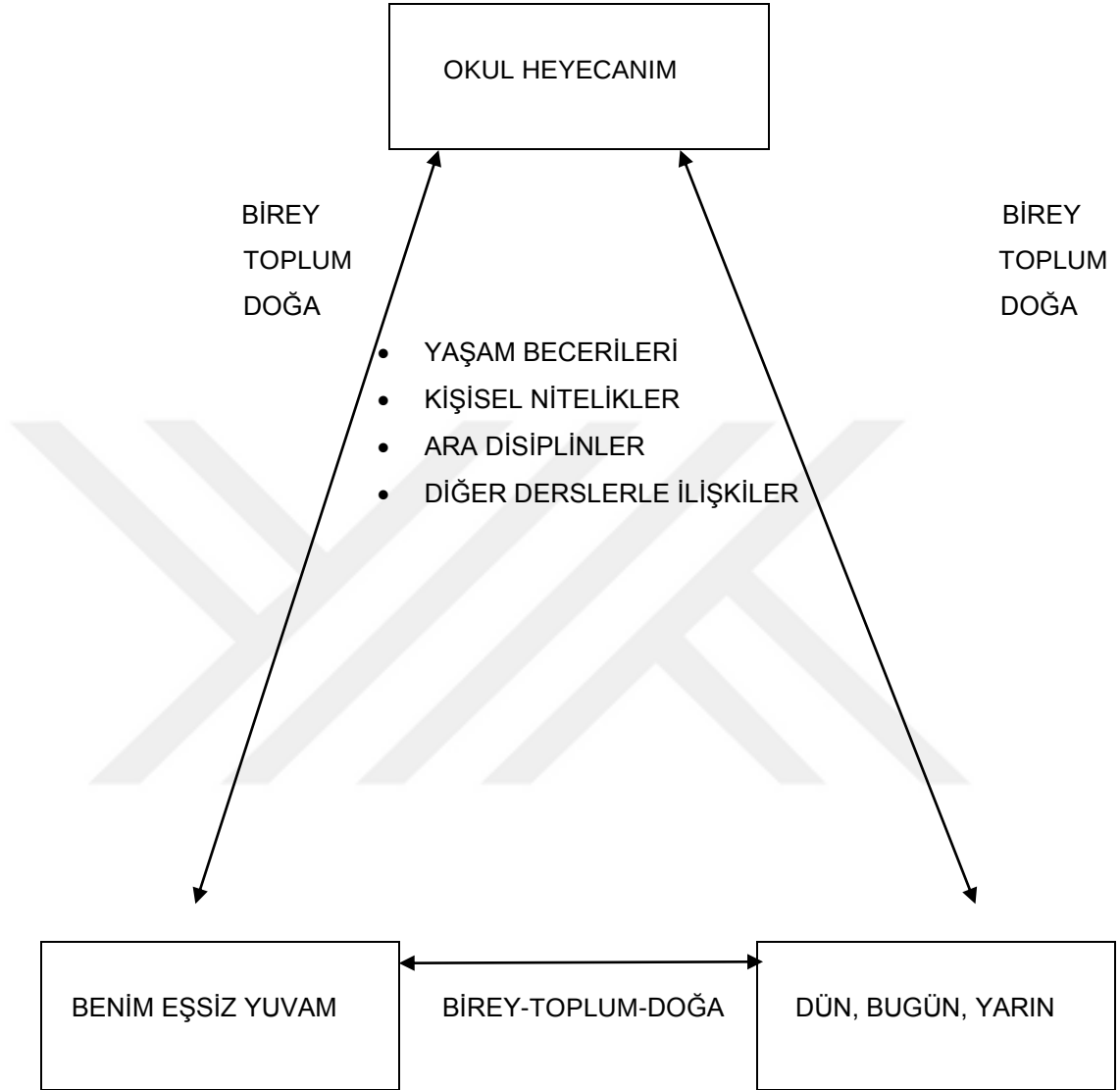
İlkokul din kültürü ve ahlâk bilgisi dersinin genel amaçları ise bireysel, toplumsal, ahlâki, kültürel ve evrensel olmak üzere sınıflandırılmıştır. Programın uygulanmasında devlet, lâklık ilkesini daima göz önünde bulundurarak titizlikle koruyacaktır. Hiçbir şekilde vicdan ve düşünce özgürlüğü zedelenmeyecektir. Öğrenciler dinî uygulamalara zorlanmayacaktır. (MEB, 2010: 8) Bu şekilde bilimsel ve akılcı yöntemlerle çoğulcu bir din eğitimi esas alınacaktır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı genel amaçlar, öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalardan oluşmaktadır. (MEB, 2010: 12) Programda ders içi, diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yapılarak öğrencinin, bilgisel gerçeği bir bütün olarak algılaması ve değerlendirmesi hedeflenmiştir. (MEB, 2010: 10)

Her iki program karşılaştırıldığında Hayat Bilgisi Dersi Programı temel beceriler, kişisel nitelikler, ara disiplinler ve temalardan oluşurken; Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Programı' nın öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalardan oluştuğu görülmektedir. Her iki programın en kritik ögesi öğretme- öğrenme sürecidir. Öğrenme, öğretmen rehberliğinde öğrencinin bizzat yapılandığı bir etkinliktir.

Aşağıdaki tabloda hayat bilgisi dersinin çatısı yer almaktadır. Tablo, programı oluşturan birey- toplum- doğa öğrenme alanları, okul heyecanı, benim eşsiz yuvam, dün- bugün- yarın temaları ve bunların yaşam becerileri, kişisel nitelikler, ara disiplinler ve diğer derslerle olan karşılıklı etkileşimini göstermektedir.

Tablo 3: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nın Çatısı (MEB, 2009: 11)



2.2.3. Programda Öğrenme- Öğretme Süreci ve Din Eğitimi- Öğretimi

Öğrenme öğretme etkinlikleri bu programın en kritik ögesidir. (MEB, 2010: 19) Öğrenme ve öğretme sürecinin temalar, ara disiplinler, beceriler, kişisel nitelikler ve kazanımlar dikkate alınarak organize edilmesi gerekmektedir. (MEB, 2009: 63) Bunların hepsi programın temel unsurlarını oluşturduğundan uygulama esnasında her biri uygulamaya dâhil edilmeli, dersler bir bütünlük içerisinde işlenmelidir. Programda öngörülen öğrenme süreci ders içinde olduğu kadar ders dışı hayatı da kapsayıcı

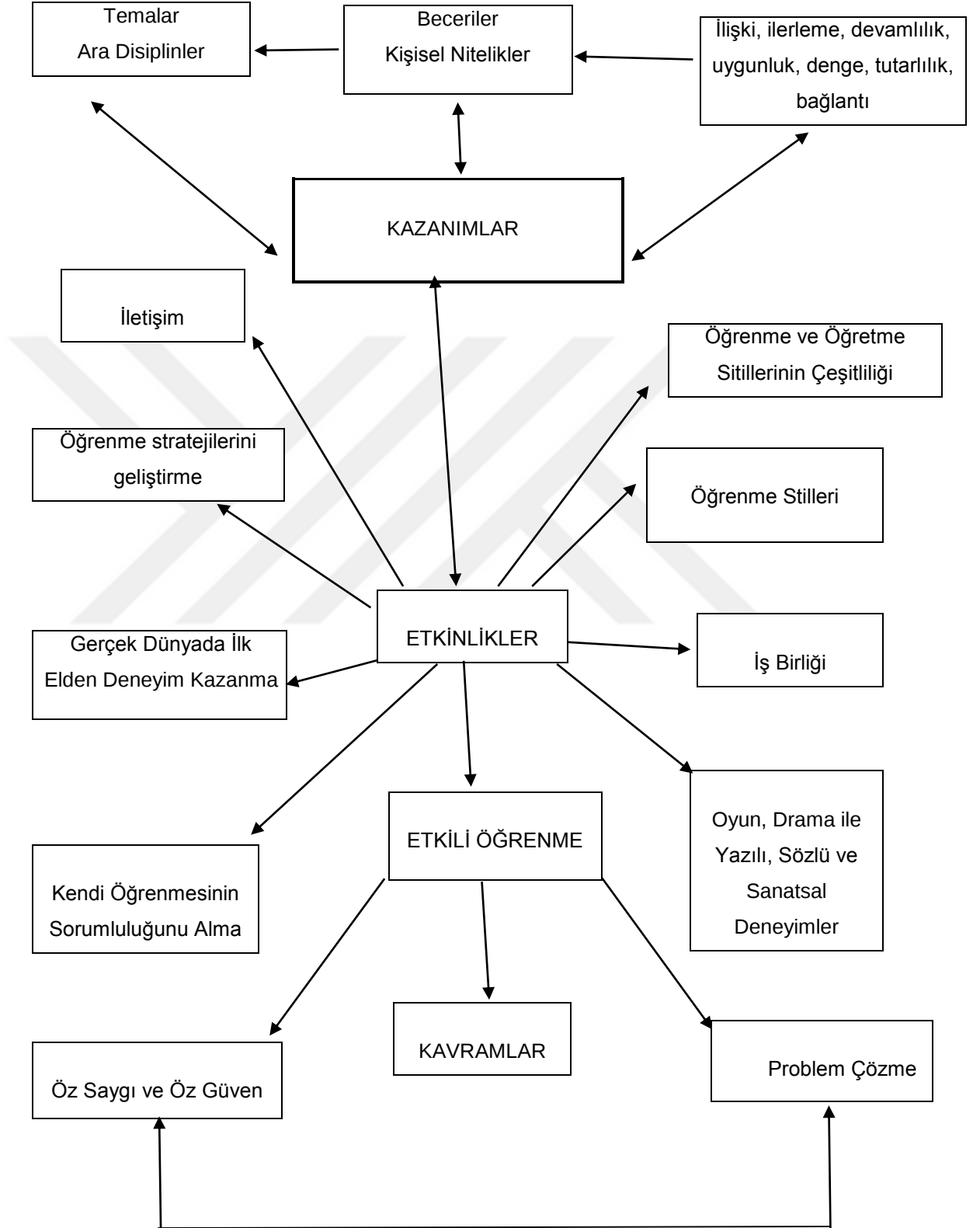
durumdadır. Önemli olan kazanımlarda geçen bilgi, beceri, tutum ve davranışları çocuğun herhangi bir yöntemle elde etmesidir.

Eğitim alanında sonuç odaklılık yerine sürece önem verilen günümüzde dersler aktif olmayı gerektirmektedir. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda öğrenme-öğretme sürecinde çocukların bilgilerini sürekli olarak güncelleyebilme becerilerinin geliştirilmesinin daha önemli hale geldiği vurgulanmıştır. (MEB, 2009: 63) Çocuk, din alanındaki öğrenmelerini de merak duyduğu alanlara yönelerek soru- cevap, araştırma- inceleme, sorgulama, gözlem ve taklit gibi yöntemlerle gerçekleştirecektir. Aksi halde bilgilerin olduğu gibi aktarıldığı yöntemlerle aldığı bilgileri anlamlandırmada ve kullanmada sıkıntı yaşayacaktır.

Anlamli öğrenmelerin meydana gelmesinde en etkili unsurlardan biri de öğretim yöntemleridir. Öğrencinin deneyim kazanmasına, düşünme ve sorgulamasına izin veren yöntemler kullanılarak öğrencinin bilgiyi anlamlandırmasına olanak verilmelidir. Din öğretiminde de anlamli öğrenmeyi gerçekleştirmek için, öğrenciye sunulan içeriğin onun için anlamli olması sağlanmalıdır. (Akyürek, 2016: 17) Bu şekilde öğrenciler öğrenilenlerden zevk alır ve öğrenmesini bireysel olarak devam ettirirler.

Din ve ahlâk konularını öğrenme, aktif bir süreç olarak ele alınmıştır. Programda, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, çözüm ve yaklaşımlarını paylaşıp tartışabilecekleri ortamların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. (MEB, 2010: 10) Öğrenme sürecinde yapılması gereken öğrenciye yaşantı olanakları sunmaktır. Deneyim, öğrencinin keşfederek kalıcı öğrenmeler sağladığı temel yöntemdir. Bu süreçte din eğitiminden beklenen önemli konulardan biri de çocuğun günlük hayatına ve güncel problemlere çözümler sunmasıdır. Aşağıdaki tabloda programın öğrenme- öğretme sürecinde ilişkili olduğu etmenlerin bütününe yer verilmiştir.

Tablo 4: Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Öğrenme-Öğretme Süreci



2.2.4. Programda Ölçme ve Değerlendirme ve Din Eğitimi – Öğretimi

Belirlenen temalar çerçevesinde kazanımlar oluşturulmuştur. Kişisel nitelikler, ortak beceriler, ara disiplinler ve Atatürkçülük ile ilgili konular kazanımlarla bir bütünlük oluşturmaktadır. Tüm bu alanları içine aldığından ölçme ve değerlendirme aşaması sürece yayılmıştır.

Öğrencilerin elde etmeleri beklenen kazanımlarla ilgili önemle altı çizilen özellikler programda şöyle yer alır:

- *Kazanımlar, çocukların doğrudan gözlenebilir davranışlarının yanı sıra, bilgi, beceri, tutum ve değerleri de içerir.*
- *Kazanımlar belirlenirken konu bütünlüğünden çok beceriler esas alınmıştır.*
- *Kazanımların öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek etkinlikler aracılığıyla elde etmesi söz konusudur. Bu nedenlerle öğrenme- öğretme etkinlikleri, bu programın en kritik ögesidir. (MEB: 2009: 12)*

Din eğitiminde de davranışların yanında bilgi, tutum ve değerler kazandırmak amaçlanmaktadır. Aynı şekilde öğrenci tüm öğrenmelerinde olduğu gibi dinî alandaki öğrenmelerini de süreç boyunca yapılandırarak kendisi elde etmek durumundadır. Bu nedenle hayat bilgisi ve din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri sürece yayılan bir değerlendirme yaklaşımına sahiptirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

Hayat Bilgisi Dersi Programı, birey, toplum ve doğa olmak üzere üç ana öğrenme alanından oluşmaktadır. Değişim kavramı ise tüm bunları kuşatan daha genel bir boyut olarak ele alınmıştır. (MEB, 2009: 11) Bu öğrenme alanları çerçevesinde üç tema belirlenmiştir. Bunlar Okul Heyecanım(A), Benim Eşsiz Yuvam(B) ve Dün- Bugün- Yarın(C) temalarıdır. Çalışmamız içerisindeki kazanımların hangi temaya ait olduğu bu harflerden anlaşılacaktır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda insan, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ve değişimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Her ne kadar öğrenme alanları belirlense de gerçek yaşamda bu öğrenme alanlarının içerikleri ve değişim iç içedir; bunlar yalnızca eğitim- öğretim amacıyla yapay olarak birbirinden ayrılabilir. (MEB: 2009: 11) Aynı zamanda bu dersin konuları diğer derslerle de iç içedir. Bu yüzden ilkokul düzeyi için ders sınıflandırması yapmanın önemli bir anlamı yoktur.

Hayat bilgisi dersi üç temel öğrenme alanlarından oluşurken din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi "İnanç, İbadet, Hz. Muhammed, Kur'an ve Yorumu, Ahlak, Din ve Kültür" olmak üzere altı öğrenme alanından oluşmaktadır. (MEB, 2010: 13) Hayat bilgisi dersiyle karşılaştırıldığında kazanımların bu altı alandan ahlâk ile din ve kültür öğrenme alanlarıyla pek çok ortak noktasının olduğu görülmektedir. İnanç ve ibadet alanlarındaki kazanımlarla Hayat Bilgisi Dersi Programı' nın felsefi olarak ortak noktaları bulunmakla birlikte, Hz. Muhammed ile Kuran ve Yorumu öğrenme alanlarının özel alan bilgisi gerektiren konular olması itibarıyla dolaylı olarak benzer noktaları olsa bile önemli derecede ayrıldığı söylenebilir.

Burada hayat bilgisi dersinin öğrenme alanları önce din eğitimi- öğretiminin temelleri bakımından, akabinde dersin temaları din eğitimi- öğretimi açısından kısaca değerlendirilecektir. Bundan sonra da dersin kazanımlarında yer alan kavramlar din eğitimi- öğretimi bakımından ele alınacaktır.

3.1. DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİNİN TEMELLERİ VE HAYAT BİLGİSİ DERSİ

3.1.1. Din Eğitimi- Öğretiminin Felsefi Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi

Her devlet, eğitim sistemiyle yetiştirmek istediği vatandaş özelliklerine göre genel ve özel hedefler belirler. Bu doğrultuda programlar hazırlayarak, öğretmenler yetiştirir. Eğitim- öğretimin tüm öğeleri bu felsefeyi hayata geçirmek için iş birliği yapar. Devletin siyasi yapısı, tarihi, bilimsel tutumu, demokratik ve lâik yapısı vb. eğitim sistemini geliştirirken etki eder. Ülkemizde bu öğelerin en önemlilerinden bir tanesi dindir. Türk Milli Eğitim sisteminde yer alan genel amaçlara ulaşmakta en büyük destek, ancak din ve ahlâk öğretiminden gelecektir. (Tosun, 2015: 102)

Parladır'a göre din insanın içine, istenilir davranışta bulunmasına imkân verecek bir motivasyon düzeni kazandırmaya, yani onu eğitmeye taliptir. (Parladır, 1995: 81) Din, bu etkisinden dolayı genel eğitimden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı' nın da bu zihniyetle hazırlandığı görülmektedir.

3.1.2. Din Eğitimi- Öğretiminin Bireysel Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Programı'nda din öğretiminin bireyin varoluş gerçeğiyle ilgili olduğu belirtilerek bireysel açıdan din eğitiminin, insanın önemli bir ihtiyacını karşılaması ve bu sayede onun sahip olduğu yetenek ve kapasiteyi fiilen gerçekleştirmesine yardımcı olması açısından gerekli olduğu kabul edilmektedir. (MEB, 2010: 6)

Din, insanlık tarihinin bilinen ilk devirlerinden itibaren insan hayatında yer eden önemli bir olgudur. İlk yerleşim yerlerinde tapınakların bulunması inancın insanın en önde gelen ihtiyaçlarından olduğunun açık işaretidir. Din eğitiminin, insanın önemli bir ihtiyacını karşılaması ve bu sayede onun sahip olduğu yetenek ve kapasiteyi fiilen gerçekleştirmesine yardımcı olması açısından gerekli olduğu kabul edilmektedir. (MEB, 2010: 6)

3.1.3. Din Eğitimi- Öğretiminin Toplumsal Temelleri ve Hayat Bilgisi Dersi

Eğitimin en önemli işlevlerinden biri de toplumsal uyumu gerçekleştirmesi, yeni karşılaşılan durum ve toplumlara uyum sağlatmasıdır. Din açısından bakıldığında da sadece kendi inandığımız dini değil, çevremizdeki dinleri, dinî anlayış ve yaşayış şekillerini de tanımamız ve göz önünde bulundurmamız gerekir. (MEB, 2010: 6) Din, bireylerin kendilerini içinde bulundukları topluma ait hissetmelerinde en önemli etmenlerdendir. Aynı zamanda bir toplumda yaşayan diğer dine mensuplarının dinî uygulamalarından haberdar olmak da toplumsal uyumu kolaylaştırıcıdır.

Günümüzde bireysel dindarlık anlayışının gelişmesine karşın dinî uygulamaların çoğunluğunun toplumla iç içe olduğu bir gerçektir. Din eğitimi, bireysel ve toplumsal dindarlık arasındaki dengeyi sağlamaya yardımcı olmalıdır. Din eğitimi ve öğretimi sadece bir bilgi aktarımı olmaktan ziyade, kişisel gelişimi doğrudan etkileyen ve dinin toplumdaki etkisi oranında kişilerle birlikte toplumu da yönlendiren çok önemli bir konudur. (Şişman, 2011: 5) Okullar, sağlıklı ve doğru bir din eğitimi vererek hem bireysel hem toplumsal anlamda istenen sonuçlar elde edebilir. Din eğitimi, Müslüman ülkelerde toplumu değiştirmek ve dönüştürmek için önemli bir unsurdur. Bu nedenle Müslüman dünya, değişen toplumsal yapısına uygun olarak bir anlayış ve modeli aramak ve üretmek mecburiyetindedir. (Şişman, 2011: 4)

3.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİ TEMALARI VE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda temalar; "Okul Heyecanım", "Benim Eşsiz Yuvam" ve "Dün Bugün Yarın" başlıklarıyla yer almaktadır. (MEB, 2009: 40) Temalar birden fazla konu ve kavramı içerdiğinden dolayı kazanımlar ayrı ayrı incelenerek aynı konu ve kavramı ifade eden kazanımlar birlikte değerlendirilecektir. Program yaklaşımı bakımından her yıl genişleyen bir biçimde kendisini tekrarlayan konular olması itibarıyla birinci sınıfta işlenen bir konu ikinci ve üçüncü sınıfta da farklı yönleriyle tekrar işlenmektedir.

Gündoğan ve Gültekin'e göre "Okul Heyecanım temasındaki kazanımlar öğrencinin okul yaşamına alışması ve benimsemesini kolaylaştıracak; Benim Eşsiz Yuvam temasındaki kazanımlar öğrencilerin yaşadıkları çevreye ilişkin farkındalık kazanmalarına yardımcı olacak ve Dün, Bugün, Yarın temasındaki kazanımlar ise öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecekle bağlantı kurmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. "(Gündoğan ve Gültekin, 2018: 234)

Tematik yaklaşımın uygulanabilmesi için öğretmenlerin ve eğitimle ilgili herkesin çocukların dünyasını bir bütün olarak görmeleri gerekmektedir. Böylelikle öğrenciler temalar hakkında bilgi edinirken aynı zamanda yaşam becerileri ve kişisel nitelikleri de kazanma fırsatı bulacaklardır. (MEB, 2009: 40)

3.2.1. Okul Heyecanım Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi

Okul heyecanım teması, çocuğun okul hayatıyla ilgili olan kazanımları kapsar. Okulda uyulması gereken kurallar, Türk Bayrağı ve İstiklal Marşı'na saygı duymak, öğretmeni, arkadaşları ve okul çalışanlarıyla kurduğu ilişkiler, okula gidiş- gelişlerde yaptığı davranışlar bu temanın içeriğini oluşturan konulardandır. Çocukların bu alanlarda din eğitiminin kapsamına giren doğru duygu, düşünce ve davranışları kazanmaları henüz örgün bir din eğitimi dersi olmamasına rağmen dolaylı yoldan elde etmesi anlamına gelir. Bu da ileriki dönemlerde göreceği din dersleri için hazırlık oluşturur.

3.2.2. Benim Eşsiz Yuvam Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi

Benim eşsiz yuvam teması, çocuğun ailesiyle ilgili olan kazanımları kapsar. Kendini tanımak, kendine amaçlar belirleyerek çalışmak, bir ailede yaşadığı bilinciyle üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmek, evi ile yaşadığı ülke ve dünya arasında ilişki kurarak tüm insanlık için çalışmak bu temanın içerdiği konulardandır. Aile içerisinde büyüyen çocuklar aile olgusunu bir ders olarak görürler. Ailenin okulun öncesinde, okul esnasında ve daha sonraki hayatlarında kesintisiz devam eden bir ilişki olduğunu fark ederler. İlk dinî tutumları ailede oluşan çocuklar bu ilk öğrenmelerini okulda öğrendikleriyle değiştirebilir veya pekiştirebilirler. Hayat bilgisi dersinde aile konusunun çok yer tutması bu konu işlenirken din eğitiminin alanına girilerek işlenmesini sağlamaktadır.

3.2.3. Dün- Bugün- Yarın Teması ve Din Eğitimi- Öğretimi

Dün- bugün- yarın teması, çocuğun geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkiyi kurmasıyla ilgili kazanımları kapsar. Zaman içinde kendisinde oluşan değişiklikleri farketmek, mevsimsel döngüleri gözlemlemek, insanların kullandıkları araç ve gereçlerin geçmişten günümüze değiştiklerini hissetmek gibi değişim ve süreklilikle ilgili konular bu temanın konularındandır. Çocuklar bu dinamizmin farkına vararak hayatı keşfe çıkarlar. Aynı zamanda herşeyi kapsayan dinin ve din eğitiminin alanına da girilerek ders esnasında bu alandan yardım alınır.

3.3. HAYAT BİLGİSİ DERSİ KAZANIMLARINDA GEÇEN KAVRAMLARIN DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamızın konusu olan program 2009 yılında hazırlanan Hayat Bİlgisi Dersi Programı' dır. Bu programda bazı değişiklik ve düzenlemeler yapılarak 2015 ve 2017 yıllarında taslak programlar yayımlanmıştır. Yeni hazırlanan programlar ünite anlayışıyla hazırlanmış ve kazanım sayısı azaltılmıştır. (MEB, 2015, MEB, 2018) Bu araştırmada, kazanımlara daha ayrıntılı yer veren 2009 yılı öğretim programı incelenerek, ilkökul din ve ahlâk bilgisi dersindeki ilgili kazanımlara tablonun açıklamalarında yer verilecektir.

Toplamda Okul Heyecanım (A) temasında 1. Sınıf (A.1.) 41, 2. Sınıf (A. 2.) 34, 3. Sınıf (A.3.) 34 kazanım,

Benim Eşsiz Yuvam (B) temasında 1. Sınıf (B. 1) 29, 2. Sınıf (B. 2), 37, 3. Sınıf (B.3.) 45 kazanım,

Dün- Bugün- Yarın (C) temasında 1. Sınıf (C.1.) 16, 2. Sınıf (C.2.) 24, 3. Sınıf (C.3.) 32 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar ayrı ayrı sınıflandırılarak incelenecektir.

Din eğitimiyle ilgili araştırmalar neticesinde hayat bilgisi dersi kazanımları ayrı ayrı incelenmiş üç yüzden fazla kazanım içerisinden on dokuz kavram ele alınarak bunlarla ilgili yüz yirmi sekiz kazanım ayrıntılı incelenmiştir.

Çalışmamızın devamında din eğitimi- öğretimiyle ilgili olduğu düşünülen kazanımlar tablo şeklinde düzenlenerek ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Ancak tablo halinde hazırlarken öğrenme alanlarına veya temalara göre değil kazanımlarda yer alan kavramların benzerliklerine ve din eğitimiyle ilişkisi dikkate alınarak tablo haline getirilmiştir. Kazanımların başındaki harfler hangi temaya ait olduğunu, sayılar hangi sınıf düzeyine ait olduğunu ifade etmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kılavuzu' una göre Hayat bilgisi dersinin temel amacı, öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır. Bunun yanı sıra çocukların ileride alacakları fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine temel oluşturabilmeleri için bazı kavramlar da tanıtılacaktır. Böylece çocukların temel bilgi ve becerilerle donanmış, istenen kişisel niteliklere sahip birer yurttaş olarak yetişmeleri sağlanacaktır. (MEB, 2009: 69). Aşağıdaki tabloda üç yıl boyunca yer alan tüm kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramlardan din eğitimiyle ilgili olanlar seçilerek ayrıntılı olarak tablolarda gösterilecektir.

Tablo 5: Hayat Bilgisi Dersinde Yer Alan Kavramlar (MEB, 2009: 70)

OKUL HEYECANIM		
1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
- Fiziksel özellik - Plan - Arkadaş - Oyun - Ders araç ve gereci Kişisel bakım - Okul - Sınıf Kural - Seçme/seçilme - Oy - Oy pusulası Türk Bayrağı İstiklal Marşı - Gençliğe Hitabe - Öğretmen - Benzer Farklı - Beslenme Temizlik - Görgü kuralları - Eğlenme - Özel gün - Kutlama - Eşya Millî bayram - Aşı - Kulüp - Grup çalışması - Görev İş birliği Sorun Çözüm - Meslek - Acil durum	- Ders programı Yardım - Şekil - Saygı Duygu - Ulaşım araçları - Vücut - Sağlık - İletişim - Nezaket - Görsel materyal Bilinçli tüketici Dini bayram Paylaşım - Kaynak kitap - Proje - Cesaret	Sevgi Barış Doğruluk - İhtiyaç - İstek - Görüş Yanlı davranış - Kroki - Tarih - İyimserlik - Tutumluluk - Kaza - Toplumsal paylaşım - Hak - Öğrenme tekniği - Yönerge - Bilgi teknolojisi - İşaret - Levha Duyarlılık - Dürüstlük - Yeterlilik

• İletişim aracı • Doğal afet • Trafik • Ses • Görme/görülme • Yaya • Kaynak • Bilinçli tüketim • Duyu organı • Çevre • Sorumluluk		
--	--	--

BENİM EŞSİZ YUVAM		
1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
• Canlı • Yuva • Adres • Donma • Erime • Buharlaşma • Kaynama • Aile • Birey • Yardımlaşma • Dayanışma • Akraba • Hata • Para • Bütçe • Alet • Makine	• Eşsizlik • Güneş • Doğu • Batı • Yer • Organ • Sağlıklı yaşam • Büyüme • Gelişme • Spor • İş • Ortam • Güven • Öneri • Reddetme • Hak • Hürriyet • Liderlik • Tasarruf • Güvenlik • Amaç • Gezi • Tatil • Vatan • Ülke	• Barınma • Bitki • Hayvan • Sanat • Yön • Kuzey • Güney • Beden imgesi • Hizmet • Sözsüz iletişim • Ön yargı • Adalet • Madde • Reklâm • İmkân • Mizah • Grup • Toplum • Deprem • Yangın • Harita • Küre • Gezegen

DÜN – BUGÜN- YARIN		
1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
• Geçmiş • Şimdi • Gelecek • Oyuncak	• Değişim • Karşılaştırma • Aile büyüğü • Hayat	• Cumhuriyet • Teknolojik ürün • Bilgisayar • İletişim teknolojisi

• Öz geçmiş • Anı • Kılık-kıyafet • Değişiklik • Mevsim • Takvim • Hava durumu • Yeryüzü • Gökyüzü • Renk • Dünya • Gün	• Katı-sıvı-gaz • Neden-sonuç • Hava • Su • Toprak • Gök cismi • Bina • Doğal çevre • Yapay çevre	• Yerleşim birimi • Müze • Kültürel değer • Karşılıklı bağımlılık • Karşılıklı etkileşim • Cansız varlık • Zaman • Doğa • Su döngüsü • Grafik • Meteoroloji • Tahmin • Ay • Süreklilik
---	---	---

Tablo 6: Kâinat ve Varlıkla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	B.1.23. Evlerde kullanılan kaynakların hayatımızdaki yerini ve önemini belirtir. C.1.12. Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliğini fark eder.
2. Sınıf	C.2.15. Dünya'nın hem kendi çevresinde hem de Güneş'in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder. C.2.18. Gökyüzünü gözlemler ve gözlemlediği gök cisimlerini listeler.

B.1. 23. numaralı kazanım sahip olduğumuz ve hayatımızı kolaylaştıran yiyecek, içecek, kıyafet, elektrik, su ve yakacak gibi temel ihtiyaç malzemelerinden bahsetmektedir. Çocuk bir yönüyle bunları bizim için var eden bir yaratıcının varlığını kabullenerek, diğer bir açıdan da bu temel ihtiyaç malzemelerine sahip olamayan kişilerin olduğunu düşünerek hayatımızdaki değerini ve önemini anlar.

C.1.12. numaralı kazanım yeryüzü ve gökyüzünü gözlemeye yöneliktir. Ayetlerde defalarca geçen bu konu da çocukların doğayı ve onu yaratanı keşfetmesi bakımından önemlidir. Çocuklar yaratılıştaki çok renkliliği fark edebilecek merakı özlerinde taşımaktadırlar. Onlar hayvanları, bitkileri ve doğada dikkatlerini çeken herhangi bir şeyi uzun süre takip edebilme sabrını da göstermektedirler.

C.2.15. numaralı kazanım çocukların anlama düzeyi için biraz daha soyut kalmaktadır. Ancak çocuklar gece ile gündüzün oluşmasını sağlayan ve mevsimsel farkları oluşturan bir yaratıcının olduğuna inanmaktadırlar. Onlara göre doğada gerçekleşen anlamlı değişiklikler ancak çok güçlü bir yaratıcı tarafından meydana gelmektedir.

C.2.18. numaralı kazanım gökyüzünü incelemeye yönelik bir kazanımdır. Özellikle havanın açık olduğu akşamlar ay ve yıldızlar çocukların dikkatini çekmektedir. Ay ve yıldızların gece görünüp gündüz kaybolması, ayın değişik halleri, yıldızların bazen çok bazen az olması çocuklar için hep merak konusudur.

Kâinat, inanmayanlar için bir yaratıcı olduğu sonucuna varmak veya inananlar için üzerinde tefekkür edilmesi gereken bir yerdir. Din için bir kaynak oluşturduğundan hayat bilgisi dersindeki bu kazanımların din eğitimiyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk ilgisi dersi İnanç öğrenme alanı “Allah İnancı” ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur.
- Allah’ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur.
- Allah’ın eşi ve benzeri olmadığını açıklar.
- Allah’ın her şeyi işittiği, bildiği, gördüğü ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur.

Konuyla ilgili Kuran’ da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Hamt, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah’a mahsustur. Böyle iken inkâr edenler başka şeyleri Rablerine denk tutuyorlar. (6: 1)
- O, yedi göğü birbiri üzerinde tabaka tabaka yarattı. Rahman’ın yaratmasında bir aykırılık, uygunsuzluk görmezsin. Gözünü döndür bak bir bozukluk görüyor musun? Sonra gözünü iki defa daha döndür. Göz aradığı bozukluğu bulmaktan umudu keserek hor ve bitkin halde sana döner. (67: 3-4)
- Rüzgârları rahmetinin önünde göndere O’ dur. Biz, ölü toprağa can vermek, yarattığımız nice hayvanlara ve nice insanlara su vermek için gökten tertemiz su indirdik. (25: 47)
- Gece ile gündüzün ard arda gelişinde, Allah’ın gökten rızık indirip ölümünden sonra yeryüzünü diriltmesinde ve rüzgârları belli bir düzen içinde yönetmesinde aklını kullanan bir kavim için ayetler vardır. (45: 5)

Genel olarak değerlendirildiğinde din eğitime hazırlık bakımından bu kazanımlar önemlidir. Kuran’ da defalarca geçmekte olan kâinatı bilmeye çalışmak ve Allah’a ulaşmakta bir delil olarak görmek din eğitiminin temel konularındandır. Evrende yaratıcı tarafından koyulmuş bir düzen bulunmaktadır. İnsan bu düzenin varlığından hareketle akıl ve bilim aracılığıyla yaratıcının varlığını bulabilecektir. Din eğitiminin temel yöntemi de sorgulayıcı ve araştırmacı bir mizaç ile durmadan, yorulmadan bir arayış içerisinde olmaktır.

Tablo 7: Değişim ve Süreklilikle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	C.1. 2. Bazı davranışları, önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiğini fark eder. C.1. 7. Geçmişten günümüze, kılık kıyafette oluşan değişiklikleri araştırır ve bir kıyafet tasarlar. C.1.10. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak canlıların yaşamlarındaki değişiklikleri fark eder. C.1.15. İnsanların çevreyi hangi yollarla değiştirdiğini ve bunun için neler yaptıklarını araştırır ve anlatır.
2. Sınıf	C.2. 1. Kendisinin, arkadaşlarının ve ailesindekilerin fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder. C.2. 2. Önceki yıllarda ve şimdi tek başına yapabildiği ve yapamadığı davranışları karşılaştırarak zaman içinde nasıl bir değişim geçirdiğini fark eder. C.2. 3. Bebeklik ve çocukluk döneminde tükettiği yiyecek-içecekleri, oyun ve oyuncakları karşılaştırarak, bu tür değişikliklerin doğal bir olgu olduğunu kavrar. C.2. 4. Gün içinde kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimi gözlemler ve bu değişimin nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

	C.2.17. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak hava, su ve toprakta meydana gelen değişiklikleri fark eder.
3. Sınıf	C.3.26. Canlılarda değişim aşamalarını ayırt eder ve sıralar. C.3. 1. Önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiği davranışları ayırt eder ve zaman içinde ortaya çıkan bu değişimin nedenlerini açıklar. C.3.16. Dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişim ve sürekliliği algılar. C.3.17. Mevsimlere özgü zaman dilimlerinde gözlenen değişim ve sürekliliği algılar.

C.1. 2. numaralı kazanım zaman içinde davranışlarında meydana gelen değişimin farkında olmak,

C.2. 1. numaralı kazanım kendisinde, arkadaşlarında ve aile bireylerinde olan fiziksel değişimi fark etmek,

C.2. 2. ve C.3. 1. numaralı kazanımlar davranışlarındaki değişimle birlikte kendisinin daha önceki yıllarda ve şu anda yapıp yapamadığı davranışları ayırt etmek,

C.2. 3. numaralı kazanım zaman içerisinde kullandığı eşyaların ve tükettiği besinlerin farklılığı ile ilgilidir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı' ndaki bu kazanımlardan C.1.17. numaralı kazanım beşerî bir değişiklik olan kıyafetlerdeki değişikliklerle, C.1.15. numaralı kazanım insanların çevreyi nasıl ve hangi yollarla değiştirdiği ile ilgili olarak değişimin beşerî etkilerini konu almaktadır. İnsanoğlu dünyayı imar etme yeteneğiyle yaratılmıştır. İnsan, bu yeteneğini insanlık için olumlu yönde kullanıp değiştirdiği gibi felaketlere de sebep olabilmektedir. Kuran' da insanın bu özelliği hatırlatıldığından din eğitiminin konusuna girmektedir.

C.1.10. numaralı kazanım mevsimsel değişikliklerle, C.2.17. numaralı kazanım mevsimsel değişimin havaya, suya ve toprağa olan etkisi, C.3.17. numaralı kazanım mevsimsel değişim ve süreklilik ve C.3.16. numaralı kazanım dünyanın hareketleri sonucu olan değişikliklerle ilgilidir. Doğa teması içinde yer alan bu kazanımlar daha çok bilimin konusu olduğundan çocukların bilim ve din ilişkisini kurmalarını

sağlayacaktır. Kuran’da dış dünyanın ayet olarak sunulması bu kazanımların din eğitimiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. C.2. 4. numaralı kazanım zaman içinde bireyde oluşan duygusal değişimler, C.3.16. numaralı kazanım canlıların değişim aşamaları ile ilgilidir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Kuran ve Yorumu öğrenme alanı “Kur’an-ı Kerim-i Tanıyalım” ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Kur’an’ın Hz. Muhammed’e indiriliş sürecini özetler.
- Kuran’ın kitap hâline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili süreci açıklar.

Konuyla ilgili Kuran’ da yer alan ayetler şunlardır:

- Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O’dur; her biri bir yörüngede yüzüp gidiyor. (21: 33)
- O, sabahı yarıp çıkarandır. Geceyi bir sükûn (dinlenme), Güneş ve Ay’ı bir hesap ile kıldı. Bu, üstün ve güçlü olan, bilen Allah’ın takdiridir. (21: 96)
- Gece de kendileri için bir ayettir. Gündüzü ondan sıyrıp yüzeriz, hemen artık karanlıkta kalıvermişlerdir. (36: 37)

Genel olarak değerlendirildiğinde bu kazanımlarda zaman içinde kendisinde ve çevresinde oluşan değişikliklerin farkında olmak ön plandadır. Zaman, Kuran’da üzerine yemin edilen önemli bir kavramdır. Çocuklar bu kazanımlarla Asr suresinde ifade edilen zamanın değeri ve önemi konusunda bir farkındalık kazanabilirler. Bundan dolayı hayat bilgisi dersinde geçen bu kavramların din eğitimiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Bilmek ve Bilinçli Olmakla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.29. Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorar ve resimli kaynaklardan yararlanır. A.1.38. Okuldaki kaynakların neden bilinçli tüketilmesi gerektiğini açıklar. A.1.39. Duyu organlarının çevreyi tanımadaki rolünü fark eder. B.1. 3. Canlıların nasıl beslendiklerini araştırır.
----------	--

	C.1.13. Dünya'nın kendi çevresinde dönmesini bir model üzerinden gözlemler ve bunun sonuçlarını fark eder. C.1.14. Doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır.
2. Sınıf	A.2.27. Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar. B.2. 5. Gerekğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilecek bilgileri edinir. B.2.31. Evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir. C.2.11. Atatürk'ün hayatını araştırır ve araştırma sonuçlarını görsel materyallerle destekleyerek sınıfa sunar. C.2.13. Suyun hâl değiştirmesini gözlemleyerek maddenin kaybolmadığını, sadece şekil değiştirdiğini kavrar. C.2.14. Maddenin katı, sıvı ve gaz hâllerini gözlemler ve gözlemlerinden hareketle maddeleri sınıflandırır. C.2.15. Dünya'nın hem kendi çevresinde hem de Güneş'in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.
3. Sınıf	A.3.11. Okulunun tarihi hakkında araştırma yapar ve sunar. A.3.23. Tüketici olarak sahip olduğu hakları bilir ve bilinçli tüketici davranışları sergiler. A.3.24. Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır. B.3.25. Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur.

A.1.29. numaralı kazanım bilgi edinmek için sorular sormak ile ilgilidir. Bilgi edinmenin temel yöntemlerinden bir tanesi de soru sormaktır. Kuran' da insanın ilgisini çekecek birçok soru örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi inanç dahi bir sorgulama ve düşünme konusu olabilmektedir. Bu nedenle sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısı din eğitiminin yöntemlerinden biri olmalıdır.

A.1.39. numaralı kazanım duyu organlarının çevreyi tanımadaki rolü ile ilgilidir. Allah insanı dış ve iç dünyasını algılayacak yeti ile mükemmel bir biçimde yaratmıştır. İnsan, bu duyularını kullanarak yaratılış gayesini keşfetmelidir. Aynı zamanda kendi varlığının mucize oluşunun farkında olması yaratıcının insanlardan beklentisidir. İnsan hem fiziki hem ruhani varlığıyla birçok bilinmez yönle sahiptir.

A.3.24. numaralı kazanım öğrenme yöntemi ile ilgilidir. Öğrenci kendi öğrenmesinden sorumlu olduğu için öğrenme yöntemini kendisi seçmelidir. Kuran her insana ayrı ayrı hitap etmekte ve bireyselliği ön plana almaktadır. Öğrenme yöntemiyle ilişkilendirildiğinde her öğrencinin öğrenme çabasının kendisine ait olması gerektiğini anlayabiliriz.

A.1.38. ve A.2.27. numaralı kazanımlar okuldaki kaynakları bilinçli kullanmak, B.2. 5. numaralı kazanım hayatını kolaylaştıracak bilgileri edinmek, B.2.31. numaralı kazanım evdeki kaynakları bilinçli kullanmak, A.3.23. ve A.3.25. numaralı kazanımlar bilinçli tüketiciler olmak ile ilgilidir. Kaynakların israf edilmeden paylaşılması ve ilmin günlük hayatımızda kolaylaştırıcı ve faydalı olarak kullanılması din eğitiminin konularındandır. Peygamberimiz faydasız ilimden sakınılması gerektiğini belirtmiştir.

C.2.13. ve C.2.14 numaralı kazanımlar doğada maddenin hâllerini izlemeye yöneliktir. Suyun ve diğer maddelerin yok olmadığı sadece hâl ve yapı değiştirdiğini fark eder. Varlığımıza dair sorulara cevaplar bulabilir. C.1.13. ve C.2.15 numaralı kazanımlar dünyanın kendi ve güneş etrafında dönmesiyle ilgilidir. Din eğitimi, bilimsel gelişmeleri teşvik edici nitelikte olmalıdır. Bilimi önemseyen ve önceleyen bir din eğitime hazırlık bakımından Hayat Bilgisi Dersi Programı' nda yer alan bu kazanımlar önemlidir.

B.1. 3. numaralı kazanım canlıların beslenmesi, C.1.14. numaralı kazanım doğal afetlerin çevreyi değiştirmesi, C.2.11. numaralı kazanım Atatürk'ün hayatı, A.3.11. numaralı kazanım okulun tarihiyle ilgili araştırma yapmakla ilgilidir. Araştırma ve deney bilgi edinmenin iki temel yöntemlerindendir. Din eğitimi bu yöntemleri öncelikle ve önemsemelidir. Hayat bilgisi dersi programında yer alan bu kazanımların din eğitime katkı sağladığı görülmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı "Allah İnancı" ünitesindeki kazanım örnek olarak verilebilir:

- İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur.
4. Sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı "Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?" ünitesinde yer alan kazanımlar da konuyla ilgilidir:
- Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder.
 - Din ve ahlâk kavramlarını tanımlar.

Konuyla ilgili Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Bundan önce bir rehber ve bir rahmet olarak Mûsâ'nın kitabı da vardı. Bu ise, onu doğrulayan ve zulmedenleri uyarmak, iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap diliyle indirilmiş bir kitaptır. (46: 12)
- Allah, sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmezken çıkardı ve umulur ki şükredersiniz diye işitme, görme duyularını ve gönüller verdi. (16: 78)
- İnsanlardan kimi, Allah hakkında bilgisi olmaksızın tartışır durur ve her azgın şeytanın peşine düşer. (22: 3)
- Rahman olan Allah'ın kulları, yeryüzü üzerinde alçak gönüllü olarak yürürler ve cahiller kendileriyle muhatap oldukları zaman "Selam" derler. (25: 63)

Genel olarak değerlendirildiğinde öğrenmek, insanoğlunun temel ihtiyaçlarından. İnsan varoluşundan itibaren, içinde bulunduğu doğal ve toplumsal ortama dair bilgiler edinme sürecindedir. Kuran, bilmeye, düşünmeye, akli kullanarak araştırmalar yapmaya yönlendirerek ilk ayetlerinden itibaren okumaya ve yazmaya teşvik eden bir kitaptır. Bu bakımdan bilmek ve bilinçli olmak din eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Tablo 9: Karşılıklı Bağımlılık ve Etkileşimle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	C.3.27. Canlıların birbirlerini nasıl etkilediklerini araştırarak aralarındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar. C.3.28. Canlı ve cansız varlıklar arasındaki ilişkiyi araştırarak karşılıklı etkileşimi kavrar. C.3.29. Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve bunu gösteren örnekler verir.
----------	---

C.3.27. numaralı kazanım canlıların birbirleriyle karşılıklı olarak bir etkileşim halinde olduklarıyla, C.3.28. numaralı kazanım ise bu ilişkinin canlı ve cansız varlıklar arasındaki durumu ile ilgilidir. C.3.29. numaralı kazanım diğer kazanımları kapsayacak şekilde bu ilişkinin ve karşılıklı bağımlılığın birey, toplum ve çevre arasındaki durumu ile ilişkilidir.

Din, kâinatı tüm yaratılanlarla bir bütün olarak algılamamız gerektiğini söyler. Var olan her şey birbirleriyle ilişkilidir ve her şey olması gerektiği gibidir. Varlık âlemi birbirine muhtaç ve birbiriyle bağlantılı bir şekilde yaratılmıştır. Çocukların karşılıklı bağımlılık mucizesini anlamaları ve bu alandaki bilgilerini artırmaları onlara yaratıcıyı tanıtacaktır. Böylece çocuklar, var olan her şeye karşı daha duyarlı olarak yaşadıkları alanları daha güzelleştirecek ve yaşanılır hale getirmek için çaba harcayacaklardır.

Din eğitiminin bir konusu olan selamlaşma, insanlar arasındaki sevgi, saygı, birlik ve beraberliği sağlayan bir etkileşime geçme yoludur. Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda söz edilen karşılıklı bağımlılık ve etkileşim dinî bir ifade olan selamlaşma kavramıyla ifade edilmiştir. Karşılıklı bağımlılık ve etkileşimin farkına varan bir birey selamlaşmanın önemini de fark ederek din eğitiminin bu konusu için ön öğrenme sağlamış olacaktır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı “Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?” ünitesindeki kazanım örnek olarak verilebilir:

- Selamlaşmanın iletişimdeki önemini fark eder.
5. Sınıf Hz. Muhammed öğrenme alanı “Hz. Muhammed ve Ailesi” ünitesinde yer alan kazanımlar da konuyla ilgilidir:
- Hz. Muhammed’in doğduğu çevrenin dinî, sosyal ve ekonomik özelliklerini örnekler vererek açıklar.
 - Hz. Muhammed’in aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler verir.

Konuyla ilgili Kuran’ da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Size bir selâm verildiğinde ya daha güzeli ile veya dengi ile cevap verin. Allah her şeyin hesabını eksiksiz bilmektedir. (4: 86)
- İnanıp faydalı işler yapanlar için rahman gönüllerde bir sevgi yaratacak, onları herkese sevdirecektir. (19: 96)

Genel olarak değerlendirildiğinde doğal ve toplumsal ilişki biçimlerinin insanın insanla, insanın doğayla, doğadaki bir olayın bir diğeriyle olduğu görülmektedir. Bununla birlikte İnsan, yaratılmışların içerisinde merkezi bir konumdadır. Birey öncelikle en yakını olan aile içerisinde yer alır. Daha sonra doğadaki ve toplumdaki bir takım olay ve durumları fark ederek anlamlandırma yoluna gider. Bu konuda yardımcı olacak alanların başında din gelmektedir. Çocuk çevresindeki kişilerin rehberliğinde bu sorularına din alanından cevaplar bulmaya çalışır. Dinin temel konusu olan varlık ve insan ilişkisi din eğitiminin de temel konularındandır. Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda bu ilişkiye dikkat çekilmesi önemlidir.

Tablo 10: Kural Kavramıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.10. Okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar. B.1. 6. Evde kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.
2. Sınıf	A.2. 5. Okul kurallarının neden konduğunu araştırır ve açıklar. B.2.17. Evde uyulması gereken kuralların belirlenmesine katkıda bulunur. B.2.30. Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar.

A.1.10. ve B.2.17. numaralı kazanımlar okulda ve evde kural belirlemeye katkı sağlamak, B.1. 6. ve A.2. 5. numaralı kazanımlar evde ve okulda kuralların gerekliliği, B.2.30. numaralı kazanım ise evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uymak ile ilgilidir.

Allah, evreni bir düzen içinde ve belirli ölçüyle yaratmıştır. Bu ölçüdeki çok küçük bir değişiklik insan hayatını ve doğayı tümüyle değiştirebilir. Varlığa dair bu ölçü insan hayatında da olmalıdır. Din eğitiminin bir görevi de insana, hayatında bir denge oluşturmaya katkı sağlamasıdır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kuralların varlığını fark etmesi ve bunlara uyması gerektiğini bilmesi çocuğa küçük yaşlardan itibaren daha geniş ölçüde başıboş bir şekilde yaratılmadığını hissettirecektir. Hayat bilgisi dersi çocuklara kuralların varlığını hissettirmesi ve kurallara uymasını sağlaması bakımından önemli bir derstir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf İnanç öğrenme alanı "Allah İnancı" ünitesinde yer alan kazanım örnek olarak verilebilir:

- Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını açıklar.

Konuyla ilgili Kuran'da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- O, göklerin ve yeryüzünün mülkü kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir. (25: 2)
- Yeri de yaydık, ona sabit dağlar yerleştirdik ve orada ölçülü bir biçimde her şeyi bitirdik. (15: 19)
- Doğru terazi ile tartın. (26: 182)
- Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı -adaleti gözeterek- tam tutun ve insanların eşyasını değerden düşürüp- eksiltmeyin ve yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın. (11: 85)

Genel olarak değerlendirildiğinde Hayat bilgisi dersinin bir hayat dersi olması dolayısıyla çocuklara ihtiyaç duydukları temel kuralları kazandırmayı hedeflediği görülmektedir. Çocuklar özel ve toplumsal hayatlarında belli kurallar çerçevesinde yaşamaları gerektiğini fark ederek bu doğrultuda yaşamayı bu ders vasıtasıyla öğrenmektedirler. Yaş itibarıyla küçük olan çocukların, kuralların varlığından haberdar olmaları ileri yaşlarda alacakları din eğitimine katkı sağlayacaktır.

Tablo 11: Temizlik ve Kişisel Bakım Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1. 8. Kişisel bakımını sağlamak için yapabileceklerini belirler. A.1.21. Beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar.
2. Sınıf	A.2. 3. Gerektiğinde büyüklerinden yardım alarak kişisel bakımını yapar. B.2. 8. Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, dengeli ve düzenli beslenme arasındaki ilişkiyi açıklar. C.2.23. Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar.
3. Sınıf	A.3.16. Kişisel bakımını yaparken kaynakları tutumlu kullanır. A.3.33. Okulu ve çevresini temiz tutmak için bir proje tasarlar. C.3.31. Yaşadığı çevreyi daha temiz bir hâle getirmek için bir proje tasarlar.

A.1. 8., A.2. 3. ve A.3.16. numaralı kazanımlar kişisel temizlik, B.2. 8. numaralı kazanım kişisel bakım ile sağlıklı ve dengeli beslenmek, A.1.21. numaralı kazanım temizlik kurallarına uymak, C.2.23., A.3.33. ve C.3.31. numaralı kazanımlar ise yaşadığı çevreyi temiz tutmak ile ilgilidir.

Dinimizin en çok önem verdiği konulardan biri temizliktir. Maddi ve manevi yönlerden temiz olmak dinin temel şartlarından biridir. Dinin önemseydiği bu konunun hayatın temel becerilerinden olması itibarıyla hayat bilgisi dersinde yer alması da doğaldır. Çocuklar ilköğretim çağından itibaren kişisel bakımını aileden daha az yardım alarak yapmaya başlarlar. Toplumsal ortamda yaşamak için de çocukların temizlik kültürünü kazanması önemlidir.

Ayrıca temizlikle ilgili olarak dengeli ve düzenli beslenmeye dikkat etmesi, spor yapması, yaşadığı çevreyi temiz tutması ve temizlik yaparken tutumlu davranması

hayat bilgisi dersinin amaçlarındandır. Çocuğun temizlik konusunda bilgilenmesi ve temizlik alışkanlığı kazanması din eğitimi için hazırlık oluşturacaktır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf İbadet öğrenme alanı "Temiz Olalım" ünitesindeki kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olur.
- İbadet ile temizlik arasında ilişki kurar.
- Beden ve giysi temizliğine özen gösterir.
- Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verir.
- Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemini açıklar.
- Manevi temizliğin ne olduğunu kavrar.
- Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini yorumlar.

Konuyla ilgili Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Allah size güçlük çıkarmak istemez, sizi temizlemek ve sizin üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister. Umulur ki böylece siz şükredersiniz. (85: 5)
- Giydiklerini temiz tut. Nefsini arındır. (74: 4)
- Öyleyse Allah'ın sizi rızıklandığı şeylerden helal ve temiz olanlarını yiyin; eğer O'na kulluk ediyorsanız Allah'ın nimetine şükredin. (16: 114)

Genel olarak değerlendirildiğinde temizliğin dinin ayrılmaz bir parçası olduğu söylenebilir. Çocuğa küçük yaşlardan itibaren önce ailede daha sonra okul ve toplumsal ortamda bu önem hissettirilerek kişisel ve genel temizliği yerine getirmesi sağlanmalıdır.

Tablo 12: Çalışmak ve Çaba Harcamak Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	B.3.31. Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar. B.3.32. Amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur.
----------	---

B.3.31. ve B.2.32. numaralı kazanımlar çocuğun kendi hedeflerini oluşturması ve bu amaca ulaşmak için plan yapması ve çaba göstermesi ile ilgilidir. Çalışmak, dinin istediği en önemli davranışlardandır. Bu nedenle Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlar din ile yakından ilişkilidir.

Din eğitimi, insanı doğru davranışları yapmaya, yapılan yanlışlara karşı durmaya yönelik eylemlerde bulunmaya yönlendimelidir. Bu kazanımlar bireyin kendisini ve yeteneklerini tanımasını öngörmektedir. Kendisini tanıyan irade sahibi bireyler kendilerine amaçlar belirleyerek azimle ve bilinçle çalışmalıdırlar.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı "Allah İnancı" ünitesinde yer alan kazanım örnek olarak verilebilir:

- Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile iyi işler yapmaya istekli olur.

5. sınıf ibadet öğrenme alanı "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde yer alan kazanım da bu konuyla ilgilidir:

- İbadetlerin davranışlar üzerindeki etkisini fark eder.

Konuyla ilgili olarak Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Hz. Musa hemencecik onların sürülerini suladı, sonra yine gölgeye çekilerek dedi ki: "Rabbim, doğrusu bana indirdiğin her hayra muhtacım." (28: 24)
- Ona dilediği şekilde kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanaklar ve yerinden sökülmeyen kazanlar yaparlardı. "Ey Davud ailesi, şükrederek çalışın. Kullarımdan şükredenler azdır. (34: 13)

Genel olarak değerlendirildiğinde İslam dini salih amele ve çalışmaya büyük önem vermektedir. İnsan eyleme geçirdiği her şeyden mesuldür ve insan için ancak çalıştığı vardır. Dua uygun eylemlerle desteklenirse anlamlı ve geçerli olacaktır.

Ayrıca İslam'da çalışmak, şükür borcunu yerine getirmek olarak görülmektedir. Müslüman, bir ibadet bilinciyle çalışmalı, eylemlerinin farkında olmalı ve hesabını verebileceği işler yapmalıdır.

Tablo 13: Sorumluluk Kavramıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.15. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için iş birliği yapar ve sorumluluğu paylaşır. A.1.40. Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır.
2. Sınıf	A.2.21. Sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri açıklar.
3. Sınıf	A.3.18. Kendi sağlığı kadar, arkadaşlarının sağlığını da korumaktan sorumlu olduğunu kavrar. B.3. 2. Canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır.

A.1.40. numaralı kazanım okulunu ve çevresini temiz tutmak için sorumluluk almak,

A.2.21. numaralı kazanım sağlığını koruma sorumluluğu almak,

A.3.18. numaralı kazanım da ayrıca arkadaşlarının sağlığını koruma sorumluluğunu almak,

B.3. 2. numaralı kazanım ise evinde bitki ve hayvan beslemeye istekli olmak ve onun bakımını üstlenmek ile ilgilidir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlar öğrencilerin sorumluluk sahibi olmasını sağlamaya yöneliktir. Bireyin, kendi sağlığını koruması, temizliğini üstlenmesi, çevresiyle ilişkilerinde sorumluluk sahibi olması ve iş birliği yapması, kendi ihtiyaçları kadar diğer insanların ihtiyaçlarını da önemsemesi, bitki ve hayvan beslemeye, onlarla ilgilenmeye istekli olması sorumluluk kavramıyla ilişkilidir.

Sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek dinin ve din eğitiminin de temel görevlerindendir. Dindar bireyler özgür ve sorumluluk sahibi bireylerdir. Din eğitimi bunu sağlamaya yönelik olmalıdır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı' nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersindeki İnanç öğrenme alanı “Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?” ünitesindeki kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Dinin ahlâklı olmayı gerektirdiğini fark eder.

Konuyla ilgili Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Başınıza her ne musibet gelirse, kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder. (42: 30)
- Ant olsun, daha önce de İbrahim'e doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini verdik. Biz zaten onu biliyorduk. (21: 51)
- Eğer biz, bu Kuran' ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün. İşte misaller! Biz onları insanlara düşünsünler diye veriyoruz. (59: 21)

Genel olarak değerlendirildiğinde hiçbir din insanları başıboşluğa ve sonsuz bir özgürlüğe bırakmamıştır. Her canlının varlık âleminde belli görevleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. İnsan, irade ve akıl sahibi olması bakımından diğer canlılardan ayrılmaktadır. Bundan dolayı diğer canlılar görevlerini kendiliğinden yaptığı halde insan bir eğitime ihtiyaç duymaktadır. Sorumluluk bilinci vermek din eğitiminin temel görevlerinden bir tanesidir. Hayat bilgisi dersinde yer alan bu konu din eğitimi için hazırlık oluşturmaktadır.

Tablo 14: Doğru ve Uygun Davranış Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1. 5. Arkadaşlarının oyunlarına katılırken, onlarla oyun kurarken ve oynarken uygun davranışlarda bulunur. A.1.22. Okulda, arkadaşlarının sergiledikleri davranışların etik olup olmadığını fark eder. A.1.37. Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini araştırır.
2. Sınıf	A.2.18. Okula geliş ve gidişlerinde insanların trafikteki davranışları gözlemleyerek kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış davranışlarını ayırt eder. A.2.19. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini açıklar.
3. Sınıf	A.3. 4. Öğretmeni ve arkadaşları ile etkileşimde bulunurken ve iletişim kurarken uygun davranışlar gösterir.

A.1.15. numaralı kazanım oyunlarında uygun davranışlar göstermek,

A.1.22. numaralı kazanım arkadaşlarının davranışlarının etik olup olmadığını fark etmek,

A.1.37. ve A.2.19. numaralı kazanımlar okula geliş gidişlerinde karşılaştığı kişilere nasıl davranması gerektiği,

A.2.18. numaralı kazanım okula geliş gidişlerinde kendisinin ve başkalarının trafikteki doğru ve yanlış davranışlarını ayırt etmesi,

A.3. 4. numaralı kazanım öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken uygun davranışlar sergilemesi ile ilgilidir.

Hayat bilgisi dersinde yer alan bu kazanımlar çocuğa doğru davranış kazandırmayı amaçlamaktadır. Din ve eğitim istenilen davranışları kazandırmada en etkili iki alandır. Din, insana davranışlarında otokontrol gücü geliştirmesini sağlar. Dindar bireyler davranışlarında daha seçici olmaktadır.

Doğru ve uygun kavramları özlerinde kesinlik içermemektedir. Ancak hem evrensel kabul gören hem de dinin istediği bazı ortak davranışlar vardır. Bunlar yardım etmek, sözünde durmak, emaneti teslim etmek, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak gibi örneklendirilebilir. Din eğitimi, doğru ve uygun davranış üzerinde düşündürmeli, en doğrusunu seçme konusunda iradeyi güçlendirmelidir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İbadet öğrenme alanı "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde yer alan kazanım örnek olarak verilebilir:

- Her güzel iş ve davranışın/ salih amelin dinimizdeki önemini örneklerle açıklar.

5. Sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Ahlâk öğrenme alanı "Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım" ünitesinde yer alan aşağıdaki kazanım da konuyla ilgilidir:

- İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur.

Konuyla ilgili Kuran'da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Onlar, Allah'ın riayet edilmesini emrettiği haklara riayet eden, Rablerine saygı besleyen ve kötü hesaptan korkanlardır. (13: 21)

Genel olarak değerlendirildiğinde dinin amaçlarından bir tanesi de insanların esenlik ve güvenlik içinde yaşamalarıdır. İnsan, bilinçli bir seçim ve çaba ile bunu elde edebilecektir. İslam, eyleme önem veren bir din olduğundan böyle bir yer ancak çalışılarak elde edilecektir. Bilgi ve bu bilginin yapıcı ve ahlâki bir eyleme dönüşmesi bireylerin ve toplumların İslam'ın amaçladığı bir dünyada yaşamalarını sağlayacaktır.

Tablo 15: Kişisel Gelişim ve Olumlu Değer Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1. 6. Oyunlar sırasında kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul eder. A.1.14. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetir.
2. Sınıf	A.2. 8. Görev aldığı kulüp veya grup çalışmalarının kişisel gelişimine katkısını açıklar. A.2.23. Kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark eder, arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetir.
3. Sınıf	A. 3. 3. Arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözetir.

A.1. 6. numaralı kazanım kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul etmek,

A.2.23. numaralı kazanım kendisinin ve arkadaşlarının etik davranışlarını fark etmek ve olumlu değerleri gözetmek,

A.1.14. ve A.2. 8. numaralı kazanımlar görev aldığı kulüp ve grup çalışmalarının olumlu değerler içermesi ve kişisel gelişimine katkısı,

A.3. 3. numaralı kazanım arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözetmek ile ilgilidir.

İnsan, irade sahibi bir birey olarak özünde iyiyi de kötüyü de yapabilir yetilerle yaratılmıştır. Doğuştan itibaren iyi ve uygun ortamlarda yaşayarak ve eğitime devam ederek iyi insan olma sürecine girmektedir. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımın "hata yapabileceğini kabul eder" bölümü can alıcı bir noktadır. İnsan, hata yapma özelliği olmasıyla birlikte bu hatasını fark etmesi için akla ve bu hatasından dönerek doğru davranışlarda bulunma iradesine sahiptir.

Din eğitimi, bireyin kendisini tanımasına yardımcı olur. Din eğitimi alan bir kişi bu alandaki doğru tutumların ve davranışların neler olduğunu bilerek o yönde kendisini geliştirecektir. Kendisinin farkında olmaya başlayan birey etrafını da

gözlemleyecek ve olumlu davranışları olan kişileri arkadaş olarak seçecektir. Bu aşamada çocuklar olumlu değerleri gözeterek arkadaş seçiminde bulunursa doğru seçimde bulunmuş olur. Ve kişiliği de o yönde gelişim gösterir. Peygamberimiz kişi arkadaşının dini üzerinedir diyerek bu noktada toplumsal çevrenin önemini belirtmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Hz. Muhammed öğrenme alanı "Hz. Muhammed' i Tanıyalım" ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verir.
- Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.

4. Sınıf Kuran ve Yorumu öğrenme alanı "Kuran' ı Kerim-i Tanıyalım" ünitesinde yer alan kazanımlar da konuyla ilgilidir:

- Hz. Lokman'ın öğütlerinden çıkarımlarda bulunur.

Konuyla ilgili Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Hani Lokman, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: "Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür."
- İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. İşte onun için insana şöyle emrettik: "Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır."
- Eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim.
- Lokman, öğütlerine şöyle devam etti: "Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah, en gizli şeyleri bilendir, her şeyden hakkıyla haberdar olandır."
- "Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir."

- "Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüngeyi sevmez."
- "Yürüyüşünde tabî ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir!" (31: 13-19)

Lokman suresinde yer alan bu ayetlerle müslümanlara güzel örnekler verilmektedir. Çocuk eğitimi bu kurallar dikkate alınarak yapılmalıdır. En önemlisi şirk koşmadan sahip olunan bir imandır. Anne- babaya yapılan iyilik imandan hemen sonra hatırlatılan bir konudur. Daha sonra bilgi sahibi olmanın önemi, küçük de olsa iyiliği gözetmek, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak, tevazu sahibi olmak ve yürüyüş ve konuşma esnasında belli kuralları gözetmek tavsiye edilmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde hayatın büyük bölümünün kişisel seçimlerin sonucunda oluştuğu görülmektedir. Kişiliği büyük ölçüde bu seçimler oluşturduğundan bu aşamada dikkatli ve bilinçli olunmalıdır. Din eğitiminin önemseydiği bir konunun hayat bilgisi dersinde yer alması önemlidir. Öğrenci, sınıf içindeki ve dışındaki etkinliklerde olumlu değerleri gözeterek bu tutumunu bir kişilik haline getirecektir. Çocuk dinin hedeflediği bir birey olma yolunda tercihlerde bulunarak kendisini de devamlı olumlu yönde geliştirecektir.

Tablo 16: Sorun Çözme Becerisiyle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.30. Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder, karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümü olabileceğini kabul eder.
2. Sınıf	A.2.33. Okulda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili farklı çözüm yolları üretir, sorunları çözmek için gerektiğinde okul çalışanlarından, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yardım ister.
	A.3. 9. Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır. A.3.12. Okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek için alternatifler üretir.

3. Sınıf	A.3.14. Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular. B.3.17. Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır. A.3.28. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek sorunlar için hangi çözüm yollarına başvurabileceğini açıklar.
----------	---

A.1.30. ve A.2.33. numaralı kazanımlar okulda ortaya çıkabilecek sorunlar ve çözüm yolları, A.3. 9. numaralı kazanım öğretmeni, okul çalışanı ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde sorun becerisini kullanmak,

A.3.12. numaralı kazanım okul ve sınıf eşyalarını düzenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek için alternatifler üretmek,

A.3.14. numaralı kazanım okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm üretmek,

A.3.28. numaralı kazanım okula gidiş ve gelişlerinde karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek sorunlar için çözüm üretmek,

B.3.17. numaralı kazanımda ise aile içinde çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için sorun çözme becerisini kullanmak ile ilgilidir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Din ve Kültür öğrenme alanı “Aile ve Din” ünitesinde yer alan kazanım örnek olarak verilebilir:

- Sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözer.

Konuyla ilgili Kuran’da doğrudan bir ayet bulunmamakla birlikte kısas şeklinde yorumlanabilecek ayetler vardır. Örneğin Sad 42’de Eyüb peygambere hitaben, ona “ayağını yere vur, işte, yıkanacak ve içilecek soğuk bir su” dedik, ayetinde Eyüb peygamberin hastalığına bir çözüm olarak bu davranışı yapması emredilmektedir. Başka bir örnek de Musa peygamberle ilgili olarak Kasas 13’te “böylelikle biz annesinin gönlü rahatlasın, gam çekmesin ve Allah’ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye onu annesine geri verdik; fakat oradakilerin çoğu bunu bilmiyorlardı, ayetleri var olan problemlere çözüm bulmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde sorun çözme becerisinin daha çok günümüzde kullanılan bir kavram olduğu söylenebilir. Ancak var olan sorunu ortadan kaldırmak, düşünerek çare bulmak, anlaşmazlıkları sonlandırmak gibi kazanımları elde etmek olarak düşünülebilir. Peygamberlerle ilgili anlatılan kıssaların çoğunda bunu görmekteyiz. Dinin özü de karşılıkları gidermek ve sorunları ortadan kaldırmak olarak görülebildiğinden bu kazanımlar din eğitimiyle yakından ilişkilidir.

Tablo 17: Farklılıklara Karşı Saygılı, Önyargısız ve Hoşgörülü Olmakla İlgili Kazanımlar

2. sınıf	C.2. 6. Farklı ülkelerdeki çocukların beslenme, giyim ve oyun tarzlarındaki değişiklikleri araştırır ve sunar. A.2.14. Arkadaşları ile farklılıklarının doğal olduğunu kabul eder.
3. sınıf	A.3. 6. Başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade eder. B.3. 8. Farklılıkların doğal olduğunu kabul eder ve farklı özelliklere sahip kişilere hoşgörüyle yaklaşır. B.3.16. Farklı sosyal ve ekonomik gruplara mensup kişilerin bakış açılarının farklı olabileceğini kabul ederek bu kişilere ön yargısız davranır. B.3.44. Aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını fark ederek, daha iyi bir dünya yaratmak için her bireyin üzerine düşen görevler olduğunu kavrar.

C.2. 6. numaralı kazanım farklı ülkede yaşayan bireyler hakkında araştırma yapmak,

A.2.14. ve B.3. 8. numaralı kazanımlar insanlar arasındaki farklılıkların doğal olduğunu kabul etmek ve farklı olan kişilere hoşgörüyle yaklaşmak,

A.3. 6. numaralı kazanım kendi ihtiyaç, istek ve görüşlerini ifade ederken başkalarının duyarlılıklarına saygı duymak,

B.3.16. numaralı kazanım ise farklı ekonomik ve sosyal çevredeki kişilere karşı önyargısız olmak ile ilgilidir.

Doğada olduğu gibi insanlar ve sahip olduğu kültürler arasında da farklılıklar vardır. Bu farklılıklar doğal karşılanmalı ve farklı olanlara hoşgörü ile yaklaşılmalıdır. Bu farklılıklar fiziksel, sosyal, ekonomik, etnik vb. olabilir. Çocuklar küçükken bu farklara karşı önyargısız olmasına rağmen yanlış bir kültürel kodlama sonucu bir yetişkin olduklarında tahammülsüz ve dar görüşlü olabilmektedirler. Hoşgörülü ve önyargısız bir tutum kazanmak farklılıklara saygı duyulan bir ortamda yaşamak ve doğru bir eğitim almak ile mümkündür.

Özellikle B.3.44. numaralı “Aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını fark ederek, daha iyi bir dünya yaratmak için her bireyin üzerine düşen görevler olduğunu kavrar.” kazanımı dinin özeti niteliğindedir. Bu bilinçle hareket eden bireyler insanlara karşı kucaklayıcı bir tutum sergileyerek sevgi tohumları ekecektir. Bu sevgi tüm insanlığa olduğu kadar canlı ve cansız tüm varlıklara karşı duyulacaktır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Ahlâk öğrenme alanı “Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım” ünitesinde yer alan kazanım örnek olarak verilebilir:

- Toplumdaki engellilere sevgi ile bakar ve onların sorunlarına çözüm önerileri geliştirir.

Konuyla ilgili Kuran’da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. Ve birbirinizi tanımanız için sizi millet ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız en çok korunanınızdır. Allah bilendir, haberdar olandır. (49: 13)
- Rabbinin nimetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik ve onlardan kimini ötekine derecelerle üstün kıldık ki biri, diğerine iş gördürebilsin. Rabbinin rahmeti, onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır. (63: 32)
- İnanan ve inanamayan herkesin yaptıkları işlerden bir dereceleri vardır. Allah onlara yaptıklarının karşılığını tam verir; kendilerine hiç haksızlık etmez. (46: 19)
- Sizin işiniz çeşit çeşittir. (92: 4)

Genel olarak değerlendirildiğinde farklılıklara saygı duymak ve hoşgörülle davranmak din eğitiminin temel konularındandır. Tüm insanları tek nefisten yaratan

bir yaratıcı olduğuna göre özünde her birey bir bütünün parçası durumundadır. Aralarındaki farklılıklar Yunus Emre'nin dediği gibi tanış olmak içindir. Farklı kültürlerde ve ülkelerde yaşayan insanlar sevgi ve muhabbetle iletişime geçerek bu farklılıklarıyla zenginleşecektir. Bu konunun hayat bilgisi dersinde yer alması din eğitimi destekleyici durumdadır. Bu kazanımla çerçevesinde farklılıklara saygı ile bakmayı öğrenmiş bir birey din eğitimi aldığı esnada zaten dinin temel konularından bir tanesini öğrenmiş olduğunu fark edecektir.

Tablo 18: İyi İlişkiler Kurmak ve Doğru İletişimde Bulunmakla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.19. Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme konusunda yapması gerekenleri sözlü olarak ifade eder.
2. Sınıf	A.2. 9. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımda bulunur. A.2.24. Özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirleyerek, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır.
3. Sınıf	A.3.31. Dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının güvenini kazanır. A.3.32. Bir grup üyesi olarak dürüstlüğü, yeterliliği ile grup arkadaşlarının ve liderinin güvenini kazanır.

A.1.19. numaralı kazanım arkadaşlarıyla iyi ilişkiler geliştirmek,

A.2.19. numaralı kazanım iş birliğine dayalı bir iletişimde bulunmak,

A.2.24. numaralı kazanım özensiz bir iletişimden kaçınmak,

A.3.31. ve A.3.32. numaralı kazanımlar ise dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının ve üyesi bulunduğu grubun güvenini kazanmakla ilgilidir.

İnsan, sürekli iletişim halinde olan sosyal bir varlıktır. Ailede başlayan bu sosyal beceri hayatı boyunca devam etmektedir. Din, bu ilişkilerin doğru ve sağlıklı olması için bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiye ve kurallar çerçevesinde yaşayan insanlar bir güven toplumu inşa edebileceklerdir. Yukarıdaki kazanımlarda

geçen cesaretlendirme, yardım etme, iletişim kurarken nezaket ifadelerini kullanma ve dürüst olma gibi özellikler dindar bir bireyde olması gereken özelliklerdendir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda bu gibi başka kazanımların olduğu da düşünüldüğünde dinin bize tavsiye ettiği bir iletişim şekli ile programın amaçları arasında ortak noktalar olduğu görülmektedir. Bu ilişki, iş birliği ve güven esasına dayanmaktadır. Özellikle A.3.32. numaralı kazanım bireyin içinde yaşadığı toplumu sahiplenmesi, o toplum için çalışıp, iyi işler yapması bakımından önemlidir. Peygamberî bir özellik olan güven ile doğru ve sağlam bir iletişim ve ilişki kurulacaktır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilişkili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersindeki Ahlâk öğrenme alanı "Sevgi Dostluk ve Kardeşlik" ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğunu fark eder.
- Sevginin, yaratılmışların hayatlarını sürdürmedeki önemini açıklar.
- Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu örneklerle açıklar.
- Sevgi ifadesi olan davranışlara örnekler verir.
- Allah'ın, yarattıklarını sevdiğine dair örnekler verir.
- Sevginin, dostluk ve kardeşlik bakımından önemini irdeler.
- İslam'da sevgi ve barışın önemini örnekleri ile açıklar.
- Dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterir.

4. sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı "Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?" ünitesinde yer alan aşağıdaki kazanım da konuyla ilgilidir:

- Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur.

Konuyla ilgili olarak Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

• Şüphesiz Allah hiç kimseye zerre kadar zulüm etmez. Yapılan çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir. (4: 40)

• Şüphesiz Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanlar ve iyilik yapanlarla beraberdir. (16: 128)

• İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir. (28: 54)

• İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel şeyle sav. O zaman bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dosttur. (41: 34)

Genel olarak değerlendirildiğinde dinin insanın hayatını bir düzene koyduğu görülmektedir. İletişim, bireyin kendisiyle, diğer bireylerle ve çevresiyle kurduğu karşılıklı bir etkileşimdir. Dindar bireyler bu ilişkilerinde dinin gereklerini göz önüne alarak hareket etmek durumundadırlar. İyi ve olumluyu istemek ve o yönde ilişkiler geliştirmek dindar bireyin temel görev ve özelliklerindendir.

Tablo 19: Duygu ve Duygu Yönetimiyle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	B.1.11. Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanır ve bu eşyalara zarar vermez. B.1.18. Çevresindeki insanlara karşı hissettiği duyguları fark eder ve bunları uygun biçimde ifade eder. C.1. 3. Küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade ederek bunu arkadaşlarıyla paylaşır.
2. Sınıf	A.2.15. Duygularının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder. B.2.22. Duygularını kontrol ederek uygun biçimde ifade eder.
3. Sınıf	A.3. 5. Arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde duygularını uygun biçimde ifade eder. A.3. 8. Arkadaşlarının yanlış davranışlarını fark eder ve yanlışlık içermeyen davranışlar sergiler. A.3.13. Oyun sonucunda kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul eder.

B.1.11. numaralı kazanım arkadaşlarının eşyalarını izin alarak kullanmak ve zarar vermemek,

B.1.18. numaralı kazanım çevresindeki insanlara karşı duygularını fark etmek ve uygun bir şekilde ifade etmek,

C.1. 3. numaralı kazanım küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmek ve arkadaşlarıyla paylaşmak,

A.2.15. numaralı kazanım duygularının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark etmek,

B.2.22. ve A.3. 5. numaralı kazanımlar arkadaşlarına veya başkalarına karşı olan duygularını kontrol edip uygun bir biçimde ifade etmek,

A.3. 8. numaralı kazanım arkadaşlarının yanlışlık içeren davranışlarını fark etmesi ve kendisinin yanlışlık içeren davranışlarda bulunmaması,

A.3.13. numaralı kazanım ise oyunun sonucunda kazanmanın da kaybetmenin de doğal olduğunu kabul etmek ile ilgilidir.

İnsanoğlu çok karmaşık donanıma sahip olarak yaratılmıştır. Duygu ve düşüncelerini iradesi yardımıyla kontrol etme yetisi olmakla birlikte bazen bu zor olabilmektedir. Din, olumsuz duyguları düzenlemek, ehliileştirmek için güçlü bir etkiye sahiptir. Diğer yönden olumlu olan duyguları da destekleyici bir yönü vardır.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlar duygu yönetimini sağlamaya yöneliktir. Bir başkasının eşyasını izin alarak kullanmak, duygu ve düşüncelerini açıkça söylemek, duygularının yarattığı sonuçları fark etmek ve duygularını kontrol etmek, yanlış davranışlar sergilemekten kaçınmak ve bir oyunun sonunda kazanmanın veya kaybetmenin doğal olduğunu kabul etmek din eğitimiyle yakından ilişkilidir. Din, çocuğun hayatıyla iç içe olduğundan tüm bunlar din eğitiminin bir parçası olarak görülebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilişkili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi İnanç öğrenme alanı "Din ve Ahlâk Hakkında Neler Biliyorum?" ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Dinin ahlâklı olmayı gerektirdiğini fark eder.
- Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur.

Konuyla ilgili olarak Kuran’ da yer alan ayetler şunlardır:

- Biz insanlara bir rahmet tattırdığımız zaman, onunla sevinirler; kendi ellerinin takdim ettiği dolayısıyla onlara bir kötülük isabet ettiğinde, hemen umutsuzluğa kapılırlar. (30: 36)
- İnsana bir nimet verdiğimizde sırt çevirir ve yan çizer; ona bir şer dokunduğu zaman da umutsuzluğa kapılır. (17: 83)
- İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler. Eğer kendi işledikleri şeyler sebebiyle başlarına bir kötülük gelirse, bir de bakarsın ki ümitsizliğe düşerler. (30: 36)

Genel olarak değerlendirildiğinde dinin duyguları kontrol etmede bir tür kontrol meknızması gibi işlev gördüğü dikkat çekmektedir. Kıskançlık, öfke, kibir, kin, nefret, hırs gibi kötü duyguları yöneterek zararlı sonuçlarını önlemeyi amaçlarken; sabır, şükür, yardım, çalışkanlık, sevgi, saygı gibi iyi duyguları artırarak barışa katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Tablo 20: Ailede Yardımlaşma ve Dayanışma Kavramlarıyla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir. B.1.15. Ailenin dayanışma ve iş birliği yapılan özel bir çevre olduğunu kavrar.
2. Sınıf	A.2.10. Grup çalışmaları sırasında başka gruplarla dayanışma içine girerek kendi grubuna destek sağlar. B.2.18. Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir. B.2.19. Aile içinde görev paylaşımına katılmaya istekli olur ve üzerine düşen görevi yapmaktan mutluluk duyar.
3. Sınıf	B.3.43. İnsanların mutluluğunun, bireylerin aile içerisinde ve ülke genelinde üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine bağlı olduğunu kavrar.

B.1.13., B.1.15., B.2.18. ve B.2.19. numaralı kazanımlar ailedeki yardımlaşma, dayanışma, paylaşma, görev dağılımı ve iş birliği ile ilgilidir. Bunlar ailede bulunması gereken temel özelliklerdendir. A.2.10. numaralı kazanım grup çalışmalarında dayanışma içinde çalışarak kendi grubunu desteklemesiyle ilgilidir.

B.3.43. numaralı kazanım geniş kapsamlı bir kazanımdır. Bu kazanım toplumun temeli olan aileden başlayarak nihayetinde ulaşılması gereken temel hedef olarak görülebilir. Din, insanı iyiye, doğruya, güzele yönelten, insana hem dünya hem ahiret hayatında saadet vadeden bir öğretilerdir. Din, insana hayatını şekillendirirken karar alma süreçlerinde yol göstericidir. Bu doğrultuda hayat bilgisi dersinde yer alan bu kazanım insanlara aynı dinin önerdiği şekilde üstüne düşen görev ve sorumlulukları yaparak mutluluğa erişebileceklerini bildirmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Ahlâk öğrenme alanı "Sevinçlerimizi ve Üzüntülerimizi Paylaşalım" ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olur.
- İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur.

Konuyla ilgili Kuran' da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- "Bana ailemden bir vezir ver." (20: 29)
- Ve size mallarla, oğullarla yardım etsin, size bahçeler versin, ırmaklar versin. (71: 12)
- Ant olsun biz Musa'ya kitabı verdik ve kardeşi Harun'u kendisinin yanında vezir yaptık. (25: 35)

Genel olarak değerlendirildiğinde dine göre ailede yardımlaşma ve dayanışmanın olması gerektiği söylenebilir. Toplumun temeli olarak görülen aileyi oluşturan ve bir arada tutan önemli etmenlerden bir tanesi de dindir. Din, sağlıklı bireylerden oluşan bir toplum için aile kurmayı tavsiye etmektedir. Çocuklar sorumluluk almayı, çalışmayı birlik ve beraberlik içinde yaşamayı ilk önce ailede tecrübe ederler. Bir arada yaşama kültürünü aile içerisinde kazanmış bireyler bu yaşantılarını toplumsal alana da aktaracaklardır.

Tablo 21: Ailedeki Temel Değerlerle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	B.1. 5. Yemek saatinden önce ve sonra yapması gerekenleri ayırt eder ve görgü kurallarına uygun davranışlar gösterir. B.1.16. Ailesinde ve akrabaları arasında etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemler. B.1.17. Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.
2. Sınıf	C.2. 7. Kendisinin, anne ve babasının veya diğer aile büyüklerinin öz geçmişleri hakkında bilgi edinir ve sınıfta sunar. B.2. 9. Yemek yerken uyulması gereken görgü kurallarının nedenlerini açıklar. B.2.25. Evde uygun bir öğrenme ortamı yaratmak için büyüklerinden yardım alır B.2.23. Ailesi, akrabaları ve yakın çevresinde etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemleyerek, etik davranışların güven duygusunu nasıl güçlendirdiğini ve etik olmayan davranışların da güven duygusunu nasıl zedelediğini açıklar. B.2.24. Çevresindekilerin kabul edilemeyen önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler.
3. Sınıf	B.3.20. Aile içinde görev dağılımının adil olup olmadığını sorgular. B.3.30. Ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde olumlu tepkiler yaratan ve görgü kurallarına uyan davranışlar gösterir.

- B.1. 5. ve B.2. 9. numaralı kazanımlar yemek kuralları,
- B.1.16. ve B.2.23. numaralı kazanımlar ailesi ve yakın çevresinde etik değerlere verilen önemle,
- B.1.17. numaralı kazanım kendisinin ve ailesinin hata yapabileceğini kabul etmesi,
- C.2. 7. numaralı kazanım aile bireylerinin özgeçmişlerini araştırmak,
- B.2.25. numaralı kazanım evde kendisine öğrenme ortamı hazırlaması,
- B.2.24. numaralı kazanım çevresindekilerin kabul edilemeyen davranışlarıyla karşılaştığında etkili reddetme davranışı göstermek,
- B.3.20. numaralı kazanım aile içindeki görev dağılımının adil olup olmadığını sorgulamak,
- B.3.30. numaralı kazanım ise ailesi ve yakın çevresi tarafından olumlu tepkiler alabileceği davranışları göstermesi ile ilgilidir.

Aile kurumu, başlangıç tarihi bilinmeyecek kadar eski ve değişmez bir kurumdur. Kuran’ da peygamberlerden bahsederken aileleriyle birlikte ele almaktadır. İki köklü unsur olarak aile ve din birbirlerini etkilemiş ve etkilemeye de devam edecektir. Bu yönüyle din eğitimi bakımından aile önemli bir konuma sahiptir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak dördüncü sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Din ve Kültür öğrenme alanı “Aile ve Din” ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar.
 - Anne ve babaların, çocuklarının iyiliğini istediğinin farkında olur.
 - Kardeşleriyle iyi geçinmeye istekli olur.
 - Ailedeki sevgi, saygı ve yardımlaşmanın aile mutluluğundaki önemini açıklar.
 - Aile içinde kendi sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olur.
 - Aile bireylerinin birbirlerini anlamalarının önemini açıklar.
 - Kadınlara ve çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışların etkilerini fark eder.
 - İslam dininin aile hayatına ilişkin prensiplerini açıklar.
4. Sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Hz. Muhammed öğrenme alanı “Hz. Muhammed ve Aile Hayatı” ünitesinde yer alan ayetler de konuyla ilgilidir:
- Hz. Muhammed’in aile büyüklerini tanır.
 - Hz. Muhammed’in doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.

Konuyla ilgili Kuran’ da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Ve onlar: "Rabbimiz, bize eşlerimizden ve soyumuzdan, gözün aydınlığı olacak çocuklar armağan et ve bizi takva sahiplerine önder kıl," diyenlerdir. (25: 74)
- Eğer karı- kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf arayı düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır. (4: 35)
- Yoksa insanları; Allah’ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı? Şüphesiz biz, İbrahim ailesine de kitap ve hikmet vermişizdir. Onlara büyük bir hükümrancılık da vermiştik. (4: 54)
- “Bana ailemden birini yardımcı yap.” (20: 29)
- “Ey Rabbim! Beni ve ailemi onların yaptıkları çirkin işten kurtar. (26: 169)

Genel olarak değerlendirildiğinde aile, bireyi yaşatan temel yerdir. İnsanları diğer pek çok canlıdan ayıran temel özellik uzun süre ailesiyle birlikte yaşamasıdır. İnsan bakıma muhtaç olmayacak yaşa geldiğinde kendisi bakma görevini üstlenerek aile kurumunda varlığını devam ettirmektedir. Aile bağlarından kopan insanlar sevgi, saygı, değer görme, dayanışma, yardımlaşma gibi temel değerleri yaşamaktan mahrum kalarak hayatlarını sürdürmekte sorunlar yaşayabilmektedirler. Din, aile kurumunun korunması ve devam ettirilmesi için temel unsurlardan bir tanesidir. Din eğitimi yapılırken bu bilinçle davranılmalıdır.

Tablo 22: Dinî ve Millî Bayramlarla İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	C.1. 8. Bayram kutlamalarındaki duygularını sözlü olarak ifade eder.
2. Sınıf	A.2.31. Dinî bayramların, milletimizin paylaşım ve dayanışma içine girdiği özel günler olduğunu fark eder ve bayram kutlamalarına katılır. C.2.12. Bayram kutlamaları için yaptığı hazırlık çalışmalarını ve bayram sürecindeki duygularını özgün bir şekilde ifade eder.

C.1.18. ve C.2.12. numaralı kazanımlar bayram hazırlıklarında ve kutlamalarda hissettiği duyguları ifade etmek, A.2.31. numaralı kazanım dinî bayramların paylaşım ve dayanışma için özel günler olduğunu fark etmekle ilgilidir.

Her dinde inananların birlik ve beraberlik içinde kutladığı özel günler bulunmaktadır. İnananlar bu özel günlerde belirli dinî uygulamaları yerine getirmek ve kutlamalar yapmak için bir araya gelirler. Bu uygulamalar çocukların ilgisini çekmekte ve merak uyandırmaktadır. Toplum içerisinde yer alan küçük çocuklar taklit yoluyla bu uygulamaları öğrenir ve uygulayıcısı olurlar.

Bayramlar hem dinî hem kültürel açıdan birlik ve beraberlik içerisinde geçirilen zamanlardır. Çocuklar bu günleri en iyi şekilde yaşayarak değerlendirir ve güzel anılar biriktirirler. Bayramlar daha çok dinin kültürel boyutunun yaşanmasında ve aktarılmasında önemli olmaktadır. Bu sebeple bayramların din eğitiminin bir parçası olduğu söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Ahlâk öğrenme alanı "Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım" ünitesine yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Paylaşmanın insan için bir ihtiyaç ve erdem olduğunun farkında olur.
- Dinî ve millî bayramların ne zaman ve nasıl kutlandığını açıklar.
- Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasında millî ve dinî bayramlarımızın önemini yorumlar.
- Cuma gününün Müslümanlar için önemini yorumlar.
- Ramazan ayının sevinç ve heyecanla karşılandığını fark eder.
- Toplumumuzda önem verilen bazı gün ve geceleri açıklar.

Konuyla ilgili Kuran' da doğrudan bir ayet bulunmamakla birlikte genel olarak değerlendirildiğinde bu günlerin birlik ve beraberlik içinde yaşanması önemlidir. Kur'an'da geçen ramazan orucunun sonucunda ve kurban kesilirken kutlanan bu bayramlar dinî kültürün bir parçası haline gelmiştir. Bu kültürün yaşanması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Din eğitimi de bu aktarımı gerçekleştirilmeye katkı sağlamaktadır.

Tablo 23: Vatan ve Vatan Sevgisiyle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.16. Türk Bayrağını ve İstiklâl Marşı'nı tanır ve bunlara saygı gösterir.
2. Sınıf	B.2.35. Yaşadığı yerleşim biriminin ve vatanının kendisi için özel bir yer olduğunu fark ederek ülkesini de bir “yuva” olarak görür. B.2.36. Kendi evinde hissettiği olumlu duygular ile ülkesinde hissettiği olumlu duyguları vatan sevgisi açısından ilişkilendirir. A.2.11. Türk Bayrağına ve İstiklâl Marşı'na neden saygı gösterilmesi gerektiğini açıklar.
3. Sınıf	B.3.41. Ülkesini, tıpkı evi ve okulu gibi bir “yuva” olarak kabul eder. C.3.11. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir.

A.1.16. ve A.2.11. numaralı kazanımlar Türk Bayrağını ve İstiklâl Marşı'nı tanımak ve saygı duymak,

B.2.35., B.2.36. ve B.3.41. numaralı kazanımlar evi ile ülkesini özdeşleştirmek, evinde hissettiği olumlu duyguları vatan sevgisi ile ilişkilendirmek,

C.3.11. numaralı kazanım Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretmek ile ilgilidir.

Hayat bilgisi dersindeki bu kazanımlarla öğrencilere vatan ve millet sevgisi verilmesi amaçlanmaktadır. Vatanseverlik duygusu ile vatanın korunması dinin özgür ve bağımsız yaşanması için olmazsa olmazdır. Dindarlık ile vatanseverlik duygusunu birbirinden ayırmak pek mümkün görünmemektedir. Dindar bireylerin Türk Bayrağına ve İstiklal Marşı'na karşı saygı duyması ve onları koruması, vatanını kendi yuvası gibi görerek olumlu duygular beslemesi ve Cumhuriyetimizi korumak ve geliştirmek için çaba harcaması beklenir. Hayat bilgisi dersinde yer alan bu konu din eğitiminin de konusudur.

Hayat Bilgisi Dersi Programı’ nda yer alan bu kazanımlarla ilgili olarak beşinci sınıf din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi Din ve Kültür öğrenme alanı “Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz “ünitesinde yer alan kazanımlar örnek olarak verilebilir:

- Vatan ve millet kavramlarını tanımlayarak bu vatanda yaşayan herkesin bir millet olduğunun bilincinde olur.
- Vatan ve millet sevgisinin önemini açıklar.
- Vatan ve milletine karşı kendisine düşen görevi yerine getirir.
- Bayrağa ve ulusal marşa saygı göstermenin nedenlerini açıklayarak bayrağımıza ve İstiklâl Marşı’mıza saygı gösterir.
- Gazilerimize saygı duyarak gereken değeri vermenin ve şehitlerimizi rahmet ve minnet duygusu ile anmanın bilincinde olur.
- Askerlik yapmanın neden vatan borcu olduğunu açıklar.
- Atatürk’ün askerliğin kutsallığını ortaya koyan sözlerinden örnekler verir.
- Atatürk’ün “Yurtta barış, dünyada barış!” sözünün ne anlama geldiğini açıklar

Konuyla ilgili Kuran’ da doğrudan bir ayet bulunmamakla birlikte genel olarak değerlendirildiğinde vatan sevgisi ve şehadet konusu dinî kültürün önemli konularındandır. Ancak din gibi kutsal duygularla vatan savunması yapılabilmektedir. Nitekim din hakiki manasıyla ancak bağımsız bir vatanda yaşanabilir.

Tablo 24: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve Demokrasiyle İlgili Kazanımlar

1. Sınıf	A.1.11. Okulda ve sınıfta demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları gözlemler. A.1.12. Okuldaki ve sınıftaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları sergiler. B.1.14. Aile içinde demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları gözlemler.
2. Sınıf	A.2. 6. Okulundaki ve sınıfındaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürüne katkıda bulunur.

	B.2.16. Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar.
3. Sınıf	A.3. 7. Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır. B.3.19. Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üreterek bunları uygular. B.3.28. Ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler. B.3.29. Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önemi açıklar.

A.1.11., A.1.12., A.2. 6. ve A.3. 7. numaralı kazanımlar okuldaki demokrasi kültürü ve uygulamaları,

B.2.16., B.3.19. ve B.3.38. numaralı kazanımlar evdeki demokrasi örnekleri ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisi,

B.3.29. numaralı kazanım ise Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önem ile ilgilidir.

İslamiyet, insanlık barışını önemseyen bir dindir. Birlik, beraberlik, kardeşlik, barış, şûra ve tartışma İslam dininin önemseddiği konulardandır. Kendisiyle ve yaratıcısıyla sağlıklı bir ilişki kuran bireyler barış ve güven toplumunu inşa edeceklerdir. Din, bireyden başlayarak tüm insanlık için barışı vaat etmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda yer alan bu kazanımlar ailede ve okulda demokrasi kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için önemlidir. Bu kazanımlarla öğrencilerin kişiliğini oluşturmaları ve kendi fikirlerini farklı ortamlarda özgürce ifade etmeleri amaçlanmıştır. İslam, insanlara birebir hitap ederek her birine ayrı sorumluluk yüklemektedir. Her bireyin özgür ve sorumluluk sahibi olması İslam'ın temel amaçlarından. Demokratik davranışlar sergilemesi, demokrasi kültürüne katkıda bulunması, kararlar alınırken kendi görüşünü belirtmesi, çevresindeki insanların birbirlerinin haklarına saygı gösterip göstermediğini gözlemesi din eğitimiyle ilişkili olarak görülebilir.

Konuyla ilgili olarak Kuran’ da yer alan bazı ayetler şunlardır:

- Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe, İslam'a girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır. (2: 208)
- İnsanların haklarını kısmayın. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. (26: 183)
- Allah, esenlik yurduna çağırır ve dileyeni doğru yola iletir. (10: 25)
- Eğer onlar barışa eğilim gösterirlerse, sen de ona eğilim göster ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, işitendir, bilendir. (8: 61)
- Rablerinin çağrısına gelirler. Namazı kırlarlar. İşleri, kendi aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar. (42: 38)

Genel olarak değerlendirildiğinde Kuran’da zulmün karşıtı olarak hak ve adalet kavramları geçmektedir. Müslümanın yapması gereken hakkın tarafını tutmak, haksızlığa karşı boyun eğmemektir. İslamiyetin, Kuran’ın öğretisini uygulayarak insanlara bir selam ve esenlik yurdunda yaşamayı vaat ettiği görülmektedir. Gerçek bir hak ve hürriyete ancak ahirette kavuşulacaktır. Demokrasi ise akıl danışma ve fikir paylaşımı noktasında gerekli görünse de Kuran’a göre (6: 116) insanların çoğunluğuna uymak doğruyu yapmak anlamına gelmemektedir.

3.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DİN EĞİTİMİ- ÖĞRETİMİNE YARDIMCI DERS PLANI ÖRNEKLERİ

Bu başlık altında Hayat Bilgisi Dersi Programı’ ndaki her sınıf düzeyinden seçtiğimiz kazanımlarla ilgili hazırladığımız örnek ders planlarına yer verilmiştir. Programda olan bir kazanım ancak eğitim öğretim ortamında öğretmen rehberliğinde şekillenebilir. Bir sınıf öğretmenin ilgili kazanımlarla bu ders planlarını uygularsa dolaylı olarak din eğitimi de yapmış olacağını düşündük. Biz bu ders planlarını hazırlarken aslında her iki dersin ve disiplinin birbiriyle ne kadar yakın ilişki içerisinde olduğunu göstermeye çalıştık.

Programı can veren kişilerin öğretmen ve öğrenciler olduğu düşünüldüğünde öğrencinin ihtiyaçları öğretmenlerin de mesleki bilgileri ön plana çıkmaktadır. Yaş itibarıyla küçük olan öğrenci ihtiyaçlarının farkına varmak ve iyi bir metodla bu ihtiyaçları karşılayabilmek öğretmenlerin görevidir. Bu ders planı örnekleri öğretmenlere fikir vermesi açısından önemli olmakla birlikte aynı amaçla farklı ders

planları hazırlanabilir, öğrencilerin dinî ihtiyaçları sınıf öğretmenleri tarafından karşılanabilir.

Ders planlarında örnek olarak seçtiğimiz kazanımlar çalışmamızda ayrıntılı incelediğimiz kavramlarla ilgilidir. Bu kavramlar temel olarak kâinat, varlık, değişim, süreklilik, bilmek, bilinçli olmak, karşılıklı bağımlılık, kural, temizlik, kişisel bakım, sorumluluk, uygun davranış, kişisel gelişim, olumlu değer, sorun çözme becerisi, farklılıklara saygı, doğru iletişim, duygu yönetimi, ailede yardımlaşma ve dayanışma, dinî ve millî bayram, vatan sevgisi, insan hak ve hürriyetleri ve demokrasi kavramlarıdır.

Elbette bu kavramlar eğitim sitemine ve hayatın bütününe yayılacak genişlikte olan kavramlardır. Burada tezimizle ilgili olarak bir hayat bilgisi dersinin din ve din eğitimiyle nasıl irtibatlandırarak işlenebileceği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla seçilen örnek ders planlarının altı tanesi birinci sınıf, altı tanesi ikinci sınıf, yedi tanesi de üçüncü sınıf kazanımlarından oluşmaktadır. Bu ders planları, programın uygulayıcısı olan sınıf öğretmenlerine yol gösterebileceği düşüncesiyle hazırlanmıştır.

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

SÜRE	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	DÜN- BUGÜN- YARIN
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	C.1.12. Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliğini fark eder.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Gözlem, beyin fırtınası, soru- cevap büyük grup tartışması
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, bilgisayar
DERS ALANI	Sınıf, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğrencilerle birlikte okul bahçesine çıkılır. Bahçede çimler varsa onların üzerine oturulup çember yapılır. Eğer yoksa bank veya sandalye üzerine oturulur. Öğretmen, çocuklara çevrelerinde neler gördüklerini sorar. Beş dakika kadar öğretmenin yönlendirmesiyle çocuklar yeryüzünde ve gökyüzünde olan varlıkları gözlemler. Öğretmen çocuklara etrafınızda hangi renkleri görüyorsunuz, hangi canlıları görüyorsunuz, cansız varlıklar hangileridir? Gibi sorular sorarak çocukların doğru düşünmelerine yardımcı olur. Bu süre bittikten sonra öğretmen çocuklara sırasıyla söz hakkı vererek düşüncelerini paylaşmalarını sağlar. Öğrencilerden fikirlerini özgürce söylemeleri istenir. Her öğrenci fikirlerini öğretmeni ve arkadaşlarıyla paylaşır. Bu aşamada anlatan öğrenciye herhangi bir karşılık vermeden sadece söyledikleri dinlenir. Öğretmen, bir rehber olarak çocukların mantıklı düşünmelerini öğretir. Her öğrenci sırasıyla söz aldıktan sonra öğretmen, yeri ve göğü kim yarattı, nasıl bu kadar mükemmel yarattı, yeryüzünü ve gökyüzünü yaratan ile bizi yaratan aynı yaratıcı mıdır? Şeklinde başka sorularla bu sefer çocuklar Allah hakkında düşünmeye yönlendirilir. Bu kez de çocukların gözlem yapmaları ve düşünmeleri için süre tanınır. Çocuklar, sırasıyla aklına gelenleri söyler. Öğretmen çocukların her söylediklerini müdahale etmeden ilgiyle dinler. Eğer öğretmen, çocukların söylediklerinde doğru dini bilgilere ters düşen ve gerçeğe aykırı bazı yanlışlıklar görürse açık ve net ifadelerle çocuğa bilgisinin yanlış olduğunu fark ettirir. Ancak bu yanlış kodlamanın düzelmesinin zaman alacağını unutulmamalıdır. Öğretmen, kısa ve net ifadelerle genel değerlendirme yaparak dersi sonlandırır.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Beyin fırtınası, düşünme
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Gözlem, büyük grup tartışması

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders mümkün olduğunca gözlem yapılarak işlenir.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	C.2.1. Kendisinin, arkadaşlarının ve ailesindekilerin fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru-cevap, anlatım, video
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, görseller, bilgisayar, yansıtıcı, hoparlör
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, öğrencilere farklı yaş gruplarında olan kişilerin fotoğraflarını gösterir. Öğrencilerden bu resimler arasındaki farklılıklar hakkında düşünceleri istenir. Bir süre düşüncelerinin ardından fikirleri sorulur. Sırasıyla öğrencilerin düşünceleri alınır. Bu kazanım ile ilgili bulunan bir video çocuklara izletilir. Farklı duyulara hitap eden video öğrencilerin ilgilerini çekecek ve daha iyi algılamalarını sağlayacaktır. İnsanlarla birlikte bitkilerdeki ve hayvanlardaki bu değişim çocuklara açıklanır. Dünyadaki her canlının bu değişim içerisinde olduğu çocuklara söylenir. Bu şekilde dünya hayatının doğumdan ölüme doğru bir yöneliş olduğu hissettirilir. Ölüm ve ahiret kavramları doğrudan kullanılsa da çocuk kendi düzeyinde anlar. Ölüm gibi bir olgunun normal olduğu, herkes için kabullenilmesi gereken bir durum olduğu da hissettirilir. Doğru bir pedagojiyle yaklaşıldığında çocuklar bu gibi durumlara karşı hazırlıklı olacaklardır. Öğretmen, çocukların konu hakkındaki sorularını cevaplandırarak dersi işler.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Bireysel düşünme
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	,

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Gerekirse dersin süresi artırılabilir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI**BÖLÜM I:**

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	DÜN- BUGÜN- YARIN
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	C.2.14. Maddenin katı, sıvı ve gaz hâllerini gözlemler ve gözlemlerinden hareketle maddeleri sınıflandırır.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Deney, anlatım, soru-cevap, örneklendirme
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	İsperto ocağı, buz, kap
DERS ALANI	Sınıf, laboratuvar
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, önceden hazırladığı buz ile sınıfa girer ve öğrencilere elindeki buz kütlesiyle ne yapacağını sorar. Böylece öğrencilerin dikkati derse çekilmiş olur. Öğretmen, buzun neyden ve nasıl oluştuğu ön bilgisini kontrol eder ve öğrencilere günlük hayatlarındaki suyun değişimiyle ilgili örnekler vererek hâl değişimini bulmalarını sağlar. Daha sonra ispiro ocağı kullanılarak erime deneyi gerçekleştirilir. Buzun önce suya daha sonra buharlaşarak gaza dönüşmesi gözlemlenir. Öğretmen, deneyin sonunda öğrencilere deneyle ilgili sorular sorarak onların düşüncelerini alır. Konunun geliştirilmesi için öğrencilere çevrelerinde gördükleri hangi maddelerin bu değişim özelliğine sahip olduğu sorulur. Öğrencilerin örnekleriyle ders devam ettirilir. Ders süresince var olan bir maddenin asla yok olamayacağı, hal ve şekil değiştirerek doğada kaldığı bilgisi öğrencilere hissettirilir. Böylelikle kendi somut varlığını bilen öğrencilerde hiçbir zaman yok olmayacak olan ruhu algılamak için bir ön bilgi oluşur.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Deney,
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Gözlem

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Okulda laboratuvar varsa deney için kullanılır. Laboratuvar yoksa deney sınıfta yapılır.
---	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	DÜN- BUGÜN- YARIN
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	C.3.29. Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve bunu gösteren örnekler verir.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Drama, soru-cevap, beyin fırtınası, anlatım
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, kalem
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa girince bir kişi tek başına yaşayabilir mi sorusunu sorarak derse başlar. Öğrencilerin dikkati derse çekilerek üzerinde düşünmeye yönlendirilir. Konu üzerinde düşünen öğrencilerin düşüncelerini söylemeleri istenir. Konu hakkındaki görüşler tahtaya yazılarak en mantıksız olanlar elenir. Öğretmen, doğal ve toplumsal ortamların kendi içinde ve karşılıklı olarak ilişki içerisinde olduklarını anlatır. Öğretmen, konuyla ilgili drama yaptırmak için 3-4 öğrenci seçer. Seçtiği öğrencilerle aile, okul, market, hastane gibi ortamlardaki insan ilişkileriyle ilgili drama yaptırır. Birkaç grup öğrenci seçerek çeşitli dramalar yapılır. Öğrenciler, insanların birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerinin önemini anlar. Böylelikle ancak bir arada yaşayabilmelerinin mümkün olduğu sonucuna varır. Karşılıklı bağımlılıkla öğrencilere muhtaç bir insan oldukları hissettirilir. Bu bilinçle her şeye gücü yeten birinin varlığı ihtiyacı öğrencileri inanç alanına yönlendirecektir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Drama

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders, öğrencilerin sorularına göre yönlendirilir.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	B.2.30. Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Örnek olay, soru-cevap, anlatım
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Görseller, bilgisayar, yansıtıcı, ders kitabı
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa konuyla ilgili iki örnek olay getirir. Olayda evde annesinin ve babasının söylediği kurallara uymayan bir çocuğun başına kötü işler gelir. Örneğin prize dokunan, bıçakla oynayan, ütüyle veya çaydanlıkla kendisini yakan bir çocuk olabilir. Diğer örnekteki öğrenciyse ailede belirlenen kurallara uyar ve başına kötü bir iş gelmez. Bu şekilde öğrencilerin dikkati derse çekilir. Öğretmen, kurallara uymayan çocuğun başına neden bunların geldiğini öğrencilere sorar. Öğrencilere kısa bir süre düşünme süresi verilerek cevapları alınır. Öğrencilerin verdiği cevaplarla birlikte kural kavramı hissettirilir ve açıklanır. Evdeki uyulması gereken diğer kurallar öğrencilere buldurulur. Öğrencilere aileden başka hangi ortamlarda kuralların olduğu sorulur. Okul, sokak, cami, park, market gibi ortamlarda kuralların olduğu ve bunlara uyulması gerektiği söylenir. Böylelikle öğrencilerde insanın başıboş yaşayamayacağı, uyulması gereken kuralların olduğu bilinci verilir. Öğrencilerin konuyla ilgili ihtiyaç ve soruları göz önünde bulundurularak ders işlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Örnek olay

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders öğrenci ihtiyaçlarına göre yönlendirilir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.3.16. Kişisel bakımını yaparken kaynakları tutumlu kullanır.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru-cevap, tartışma, rol oynama
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Görseller, ders kitabı
DERS ALANI	Sınıf
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sahip olunan kaynaklar nelerdir sorusunu sorarak derse başlar. Öğrencilerin akıllarına gelen su, elektrik, doğalgaz, para, zaman gibi kaynaklar tahtaya yazılır. Bu kaynakların nasıl oluştuğu, yenilenebilir olup olmadıkları ve insanların bu kaynakları bilinçli kullanıp kullanmadıkları hakkında tartışılır. Günlük hayatlarında bu kaynakları niçin ve nasıl harcadıkları sorulur. Belirlenen kaynaklar ile rol oynama tekniği yapılır. Her bir öğrenci bir kaynağın nasıl daha doğru kullanılması gerektiğini öğretmenin hazırladığı kartlardan okur. Kazanım ile ilgili eşleştirme ve karşılaştırma etkinlikleri yapılır. Öğrencilere konuyla ilgili öz değerlendirme yapılarak kendi durumlarını tespit etmeleri sağlanır. Böylelikle öğrencilerde israfa karşı durmak gibi bir bilinç oluşturulur. Aynı zamanda sahip olunan maddi ve manevi kaynaklara karşı bir tutum göstermesi duygusu kazandırılır. Öğrencilerin sorularıyla ve dini alanla ilişkilendirme yapılarak ders işlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öz değerlendirme, eşleştirme soruları
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Rol oynama, tartışma

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öz değerlendirme, eşleştirme, gözlem
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders, öğrencilerin sorularına göre yönlendirilir.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	B.3.32.Amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru-cevap, hikâye okuma, video, tartışma, anlatım
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Hikâye kitabı, bilgisayar, yansıtıcı
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa amaç belirlemek ve o amaca yönelik çalışmalar yapmak ile ilgili bir hikâye getirir. Getirdiği hikâyeyi okuyarak derse giriş yapar. Bu şekilde öğrencilerin dikkati derse çekilir. Hikâye hakkında öğrencilerle tartışılır. Her öğrenciye kendilerinin amaçları olup olmadığı sorulur. Öğrencilere belirledikleri bu amaçlara yönelik neler yaptıkları sorulur ve üzerinde konuşulur. Öğretmen, başarılı bir kişinin kendi özgeçmişini anlattığı bir videoyu öğrencilere örnek olarak izletir. Video hakkında öğrencilerle tartışma yapılır. Dersin son bölümünde öğrenciler okul bahçesine çıkarılarak bir hedef oyunu oynatılır. Başarısız olan bir öğrenci daha dikkatli, sabırlı olması ve çok çalışması gerektiğini fark eder. Hata yapan öğrenciler arkadaşları tarafından eleştirilir. Eleştirilen öğrencinin bu eleştirilere karşı açık ve anlayışlı olması sağlanır. Öğrencilere okulda ve hayatın tümünde elde etmek istenilen her şey için emek verilmesi gerektiği açıklanır. Bu amaç maddi olduğu gibi, iyi bir insan olmak için de büyük çaba harcanması gerektiği belirtilerek ders işlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Bireysel oyun
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	, -

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir. Türkçe ve oyun ve fiziki etkinlikler dersleriyle ilişkilendirilir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, zamanı etkili ve verimli bir şekilde düzenler.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.1.15. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için iş birliği yapar ve sorumluluğu paylaşır.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	İşbirlikli öğrenme, aktif katılım,
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	-
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, ilkokulda olan kulüplerden birkaç tanesini belirleyerek bu kulüplere öğrenciler seçer. Veya öğrenciler belirlenen bu kulüpler arasından seçim yapar. Örneğin sağlık ve temizlik kulübü, bilinçli tüketici kulübü, çevre koruma kulübü vb. Öğretmen, öğrencileri kulüplere dağıttıktan sonra bazı görevler belirleyerek öğrencilere söyler. Her grup verilen görevleri yerine getirmek için aralarında iş paylaşımı yapar. Dersin süresi grup sayısına bölünerek her grup işbaşında izlenir. Sağlık ve temizlik kulübü sınıf temizliği yapabilir, bilinçli tüketici kulübü arkadaşlarını bu konu hakkında bilgilendirebilir, çevre koruma kulübü de okul bahçesine çıkarak çevrelerinde gördüğü çöpleri toplayabilir. Bu şekilde kulüp sayısı artırılarak ders işlenebilir. Gruplardaki her öğrencinin sorumluluk alması ve aktif katılımı sağlanır. Böylelikle öğrenci eylem içinde olur ve sorumluluk almayı öğrenir. Öğretmen, bir rehber olarak öğrencileri yönlendirir, çalışmaya ve sorumluluk almaya özendirir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	İşbirlikli öğrenme

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, bir rehber olarak dersi en iyi şekilde yönetmelidir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.1.5. Arkadaşlarının oyunlarına katılırken, onlarla oyun kurarken ve oynarken uygun davranışlarda bulunur.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Oyun
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, derse hazırlık olarak bir oyun seçer. Dersin başında öğrencilere bu oyunu oynayacaklarını söyler. Oyuna başlamadan oyunda uyulması gereken kurallar hatırlatılır. Öğretmen, müdahale etmeden öğrencileri izler. Oyun esnasında doğru davranışlar gösteren öğrencilere bu özelliklerinden dolayı aferin, tebrikler gibi sözler söylenir. Örneğin sırasını sabırla bekleyen, oyunun kurallarına uyan, nazik kelimeler kullanan, çaba harcayan, arkadaşlarıyla yardımlaşan öğrenciler. Davranışlarında problem olan öğrencilere ise doğru sözün ve davranışın nasıl olması gerektiği açıklanır. Örneğin kuralları çiğneyen, kötü kelimeler kullanan, fiziksel olarak arkadaşını inciten öğrenciler. Bir sonraki oyunu öğrencilerin kendilerinin kurmaları istenir. Öğrenciler, kendi kendilerine anlaşarak oyun kurar. Öğretmen, problem çıkaran öğrencilere rehberlik ederek söz ve davranışlarını düzenler. Bir insanın hayatının her anında doğru ve ilkeli davranması gerekmektedir. Öğrenciler küçük yaşlardan itibaren buna yönlendirilmelidir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Oyun

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, dersi yönlendirir. Gerekirse oyun sayısını artırır.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.3.3. Arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözetir.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Tartışma, öz eleştiri, beyin fırtınası
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, yazı tahtası, çalışma kâğıdı
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, derse girdikten sonra öğrencilere nasıl arkadaş seçtiklerini sorar. Seçtiği arkadaşlarda aradıkları özellikler hakkında tartışma yapılır. Arkadaşlarında aradıkları olumlu ve olumsuz özellikler öğrencilere buldurularak tahtaya yazılır. Yazılan bu özellikler, yardımsever, duyarlı, sabırlı, hoşgörülü, sözünde duran, emanete sahip çıkan gibi olumlu özellikler ve tembel, saygısız, geçimsiz, bencil gibi olumsuz özellikler olabilir. Bu özellikler öğretmen tarafından evrensel ahlâk ilkeleriyle ve din ile ilişkilendirilir. Arkadaşlık ilişkilerinin öğrencilerin karakterini şekillendirmesi açısından ne derece önemli olduğu konuşulur. Daha sonra her bir öğrenci kendisinin bu özelliklerden hangilerini taşıdığı hakkında özeleştiri yapar. Öğretmen, bu konuda öğrencileri yönlendirir ve yardımcı olur. Öğretmen problem gördüğü öğrencilere ve durumlara yönelik toplu olarak yapıcı eleştiride bulunur. Dersin son bölümünde öğrenciler, açık uçlu sorular yardımıyla arkadaş seçiminde dikkate aldıkları özellikleri yazarlar. Bu şekilde öğretmen genel değerlendirme yapar.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öz eleştiri
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Tartışma

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Açık uçlu sorular Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, mümkün olduğunca öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.3.14.Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru- cevap, küçük grup tartışması, problem çözme, örnek olay
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, okuldaki kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek olan veya mevcut durumda problem olan bazı örnekleri sınıfa getirir ve öğrencilere bu problemler hakkında konuşacaklarını söyler. Öğrenciler, gruplara ayrılarak her bir grubun bu problemler üzerinde düşünerek çözümler üretmesi ve onları not etmesi istenir. Bu problemler, derse geç kalmak, ders araç- gereçlerini getirmemek, arkadaşlarıyla iyi geçinmemek, okul araç- gereçlerine zarar vermek gibi olabilir. Her grubun düşünmesi ve not alması için bir süre verilir. Bu süreçte öğretmen öğrencilere ipuçları verebilir, onları yönlendirebilir. Tartışma sonunda her gruptan bir sözcü buldukları çözümleri açıklar. Bulunan bu çözümlerle ilgili diğer öğrencilerin fikirleri de alınarak konu genişletilir. Sırasıyla her gruba söz hakkı verildikten sonra drama yoluyla bu problemlere bulunan çözümler uygulamalı olarak gösterilir. Ders süresince mümkün olduğu kadar gruba drama yaptırılarak ders işlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Problem çözme
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Küçük grup tartışması, drama

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, zamanı etkili bir şekilde yönetir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.2.14. Arkadaşları ile farklılıklarının doğal olduğunu kabul eder.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Somut materyal kullanma, tartışma, karşılaştırma, örneklendirme
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Akvaryum ve balık materyalleri
DERS ALANI	Sınıf veya eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, elinde maket balıklarla ve iki tane akvaryum materyaliyle sınıfa girer ve öğrencilere elindeki bu materyallerle ne yapabileceklerini sorarak öğrencilerin fikirlerini alır. Daha sonra öğretmen, akvaryumdan birine aynı balıkları diğerine de farklı balıkları koyacaklarını ve hangi akvaryumun daha güzel olacağını tartışacaklarını söyleyerek öğrencileri dersin içeriği hakkında haberdar eder. Öğrencilerle beraber iki akvaryum hazırlanır ve üzerinde konuşulur. Öğretmen, akvaryum örneklerinden yola çıkarak insanlar arasındaki fiziksel özellik ve karakter farklılıklarından söz eder. Öğretmen, öğrencileri yönlendirerek bu farklı özellikleri bulmalarına yardımcı olur. Bu özellikler boy, kilo, yaş, saç ve göz rengi gibi fiziksel özellikler olduğu gibi hareketli, sakin, meraklı, sabırlı, duyarlı, anlayışlı gibi karakter özellikleri de olabilir. Öğretmen, bu özelliklerin bizi zenginleştirdiğini ve daha da güzelleştirdiğini öğrenci seviyesine uygun bir şekilde açıklar. Öğretmen, öğrencilere tüm insanlara karşı hoşgörü olmalarını öğretirken aynı zamanda engelinden dolayı ayırım gören bireylere karşı da olumlu tutum geliştirmelerini sağlar. İnsanlar arasında olan bu farklılıkların tüm doğada ve yaradılış gereği olduğu geniş bir açıdan öğrencilere hissettirilir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Somut materyaller kullanma

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmeni öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, dersi etkin bir şekilde yönetir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.2.14. Özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirleyerek, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Aktif katılım, karşılaştırma, canlandırma
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Kırmızı ve yeşil renk kartonlar
DERS ALANI	Sınıf veya eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, öğrenci sayısı adedince cetvel boyutunda kestiği kırmızı ve yeşil kartonlarla sınıfa girer. Trafik ışıklarında kullanılan kırmızı renginin durmak, yeşil renginin geçmek olduğu hatırlatılır. Öğretmen, bu ön bilgilerden sonra öğrencilere bazı ifadeler kullanacağını bu ifadelerden doğru olanı söylendiğinde yeşil kartı çıkarmalarını, yanlış olan söylendiğinde kırmızı kartı çıkarmalarını söyler. Öğretmen, nezaket ifadelerinin ve kaba iletişim unsurlarının olduğu ifadeleri karışık olarak söyleyerek öğrencilerin doğru kartı kaldırmalarını bekler. Yanlış kart kaldıran öğrencilere anında düzeltme yapılarak doğru ifade ve davranış açıklanır. Bu ifadeler “günaydın”, “iyi akşamlar”, “kalemini alabilir miyim?”, “ben de oyuna katılabilir miyim?” gibi olumlu iletişim örnekleri ve “silgini versene”, “seni oyunda istemiyoruz”, “seni öğretmene söyleyeceğim” gibi olumsuz ifadeler olabilir. Daha sonra bu ifade örnekleri kullanılarak canlandırma yapılır ve öğrencilerin anlaması kolaylaştırılır. Öğrenciler ilişki esnasında söyledikleri kelimelerin önemi konusunda bir bilinç kazanırlar.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Canlandırma

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir. Trafik dersi

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	B.1.18. Çevresindeki insanlara karşı hissettiği duyguları fark eder ve bunları uygun biçimde ifade eder.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Senaryo, trafik ışıkları tekniği, drama
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Kırmızı, sarı ve yeşil karton
DERS ALANI	Sınıf veya eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa kızgınlık, öfke, mutluluk, sevinç, üzüntü, şaşkınlık gibi duygu durumları oluşturacak senaryo örnekleri getirir. Derste, bu senaryolar tüm sınıfa okunabileceği gibi öğrencilere teker teker de okunabilir. Öğrenciler, senaryolarda geçen durumlara karşı neler hissedeceklerini söylerler ve yüz ifadeleriyle uygulamalı olarak gösterirler. Daha sonra öğrencilere trafik ışığı tekniği hakkında açıklama yapılır. Karşılaştıkları bir duruma ve olaya karşı kırmızı ışık (dur ve hareket etmeden önce düşün), sarı ışık (içinden 10'a kadar say ve yapabileceklerini gözden geçir, yeşil ışık (aklına gelen en iyi çözüm yolunu seç ve uygula). Bu açıklamalardan sonra seçilen birkaç senaryo öğrencilere trafik ışığı tekniği kullanılarak drama yaptırılır. Öğrencilere, bu duyguların doğal olduğu fakat iyi yönetilmesi gerektiği hissettirilir. Eğitim, temelde bu duyguların tanınması ve doğru bir şekilde ifade edilmesidir. İnsanın, kendisiyle, Allah ile ve diğer insanlarla kurduğu ilişkide belki de en önemli alan duygusal alandır. Öğretmen, bu bilinçle dersi işlemelidir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Trafik ışığı tekniği
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Drama, senaryo ile öğretim

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri süreç içinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Öğretmen, öğrenci ihtiyaçlarına göre dersi yönlendirir.
--	---

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru-cevap, tartışma, kısa film, drama, eleştiri, örneklendirme
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı, görseller, bilgisayar, yansıtıcı
DERS ALANI	Sınıf veya eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, derse ailede yardımlaşma örneklerinin olduğu görselleri getirir. Görseller yardımıyla çocukların ilgisi derse çekilir. Bu görsellerden hareketle öğrencilerle ailedeki görev dağılımıyla ilgili konuşulur. Öğrencilere kendi aileleri hakkında sorular sorulur. Aynı ayrı annenin, babanın ve çocukların üzerine düşen görevler çocuklarla birlikte bulunur. Bu görevlerin yerine getirilmesinin ailenin birlik ve beraberliği açısından önemi vurgulanır. Öğretmen, özellikle cinsiyet ayrımıyla ilgili problem gördüğü durumlara karşı doğru yaklaşımları söyler. Daha sonra ailede yardımlaşma ve dayanışmayla ilgili olumlu ve olumsuz durumların konu edinildiği bir kısa film izlenir. Film hakkında çocuklarla eleştiri ve tartışma yapılır. Öğretmen, filmde geçen olumlu örnekleri bulmaları konusunda öğrencilere yardımcı olur. Öğretmenin yönlendirmesiyle ailedeki görev dağılımıyla ilgili drama etkinliği yapılır. Konuyla ilgili ders kitabında yer alan etkinlikler yapılır. Öğrenciler, ailede olan bu dayanışma örneklerinden yola çıkarak okulda, mahallede, köyde vb. toplumun diğer alanlarında dayanışma ve yardımlaşmanın önemiyle ilgili örnekler verirler.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	, Drama

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, ders sürecinde öğrencileri değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders, din ve ahlâk konularıyla ilişkilendirilerek işlenir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	1
TEMA ADI:	BENİM EŞSİZ YUVAM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	B.1.17. Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Hikâye, açıklama, öz eleştiri
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Ders kitabı
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa anne veya babanın yaptığı hatanın ele alındığı bir hikâye getirir veya kendisi bir senaryo oluşturur. Hikâyeyi okuyarak öğrencilerin dikkatini çeker. Bu hikâyeden yola çıkarak annesinin, babasının ve ailedeki diğer büyüklerin de insan olduğu ve bazen yanlış sözler söyleyebilecekleri veya hatalı davranışlarda bulunabilecekleri öğrencilere hissettirilir. Öğretmen, öz eleştiri yaparak ara sıra kendisinin de hataları olduğunu öğrencilere söyler. Bu hataların insan olmanın gereği olarak yapıldığı fakat daha dikkatli ve özenli davranarak ve de hatalardan ders çıkararak en az oranda hata yapılabilmesi öğrencilere anlatılır. Öğretmen, kendi yaptığı öz eleştiriden örnek alarak öğrencilere de kendilerinin hatalarını düşünerek söylemelerini ister. Öğretmen, öğrencilere sırasıyla söz hakkı vererek yaptığı hatalı davranışları söylemelerine yardımcı olur. Bu esnasında öğrencilerin yaptığı hataları tekrar etmemeleri ve iyi çocuklar olmaları gerektiği belirtilir. Öğretmen, yapılan küçük bir hatanın bile kötü sonuçları olabileceğiyle ilgili bir örnek verir. Öğrencilerde bir iç disiplin oluşturmaya çalışılarak ders işlenir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öz eleştiri
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	,

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders, din ve ahlâk konularıyla ilişkilendirilerek işlenir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	2
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.2.31. Dinî bayramların, milletimizin paylaşım ve dayanışma içine girdiği özel günler olduğunu fark eder ve bayram kutlamalarına katılır.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Şarkı dinleme, anılarını paylaşma, drama, örneklendirme
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Bilgisayar, yansıtıcı, hoparlör
DERS ALANI	
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, derse başlarken Barış Manço' nun "Bugün Bayram Erken Kalkın Çocuklar" adlı şarkısını dinleterek öğrencilerin dikkatini derse çeker. Öğrencilerle şarkının içeriği hakkında konuşulur. Daha sonra öğrencilerden bayram günlerinde yaşadıkları anılarından paylaşımları istenir. Öğrencilerin paylaştıkları anılar hakkında konuşulur, diğer öğrenciler anlatmaya heveslendirilir. Çocuklardan bayram günlerinde diğer günlerden farklı olarak neler yaptıkları ve nasıl bir duygu içinde olduklarını anlatmaları istenir. Öğrencilerle büyüklerin ellerini öpmek, şeker toplamak, kurban kesmek, akrabaları ziyarete gitmek, tatlı ve sarma yemek gibi ortak kültürel değerler hakkında konuşulur. Öğretmen, bayram kutlamalarıyla ilgili drama etkinliği yaptırarak öğrencilere uygulama fırsatı verir. Drama, aile içinde, komşuda, akrabalarda vb. farklı ortamlarda yapılan bayram kutlamalarıyla ilgili olur. Öğretmen, bayramların özel günler olduğunu, birlik ve beraberliği güçlendirdiğini, bu günlerde dayanışma ve paylaşım içinde olunduğunu, küskünlerin barıştığını anlatır.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Şarkı dinlemek
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Drama

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Ders, öğrencilerin ihtiyaçları ve soruları dikkate alınarak işlenir.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	DÜN- BUGÜN- YARIN
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	C.3.11. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir.
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Proje, eleştiri, yaratıcı düşünme, video
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	Bilgisayar, yansıtıcı, ders kitabı
DERS ALANI	Sınıf, eğitim ortamı, okul bahçesi
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğrencilere bir ders öncesinden kazanım söylenerek birer birer veya grupça proje ödevi verilir. Öğrenciler, “Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir” kazanımıyla ilgili bir ön hazırlık yapmış olurlar. Dersin girişinde öğretmen, konuyla ilgili bulduğu bir videoyu izletir. Atatürk’ün cumhuriyeti kurmak için verdiği mücadeleyi konu alan video çocuklara kendilerinin yapabileceği konusunda ilham kaynağı olur. Ders, öğrencilerin hazırladığı projeleri sırasıyla sınıfta sunmasıyla devam eder. Öğretmen ve diğer öğrenciler sunulan projelerle ilgili görüşlerini açıklarlar. Bulunan farklı düşünceler sınıf ortamında paylaşılmış olur. Daha sonra öğretmen, öğrencilerden kendilerini yönetici olarak hayal etmelerini ister. Öğrenciler yönetici olduklarında cumhuriyetimizi geliştirmek ve güçlendirmek için neler yapabileceklerini anlatırlar. Ders boyunca öğretmen, yaratıcı düşünceleri konusunda öğrencileri yönlendirir.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Yaratıcı ve eleştirel düşünme
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Proje

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Cumhuriyet yönetiminde dinin özgürce yaşanması vurgulanır.
--	--

HAYAT BİLGİSİ GÜNLÜK DERS PLANI

BÖLÜM I:

Süre	40 dakika
DERS	HAYAT BİLGİSİ
SINIF	3
TEMA ADI:	OKUL HEYECANIM
KONU:	

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	A.3.7.Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır
ÖĞRENME-ÖĞRETME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Hikâye, örneklendirme, tartışma
KULLANILAN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ ARAÇ VE GEREÇLER	
DERS ALANI	
ETKİNLİK SÜRECİ	Öğretmen, sınıfa demokrasi örneklerinin olduğu kısa hikayeler ve şiirler getirir. Bunları okuyarak öğrencilerin zihinlerinde demokrasi kavramıyla ilgili bir algının oluşmasını sağlar. Birlikte karar alma, öğretmenleri ve yöneticileri eleştirme veya değiştirme, haksızlıklara karşı çıkma gibi ifadeler açıklanır. Kavram haritası yardımıyla demokrasinin hangi konuları içerdiği pekiştirilir. Daha sonra öğrenciler, okulda demokrasi uygulamalarından örnekler verirler. Öğretmen, öğrencileri bu konuda yönlendirir. Bulunan demokratik uygulamaların üstünlükleri konusunda öğrencilerle tartışma yapılır. Bu uygulamalar tahtaya listelenir. Okuldaki örneklerden yola çıkılarak ailede ve toplumda demokrasi uygulamalarının üstünlükleri ve yararları açıklanır.
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	-
Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)	Tartışma

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme:	Öğretmen, öğrencileri ders sürecinde değerlendirir.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	Ders, bütüncül bir yaklaşımla işlenir.

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Demokratik ortamlarda dinin özgürce yaşanması vurgulanır.
--	---

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tezimizin problemleri ile ilgili ulaştığımız sonuçlar

İlkokul çağı çocuklarının dine karşı doğal bir merakı vardır. Bu merakı olabildiğince sade ve anlaşılır şekilde çocuğun ihtiyaç duyduğu kadarıyla doyurulmalıdır. Allah, sonsuz sevgi ve güven kaynağı olarak tanıtılmalıdır. Bebeklik döneminde anne ile güvenli bağlanmayı sağlamış her çocuk yaratıcı ile irtibatını da doğru bir şekilde kuracaktır.

Çocuklar diğer alanlarda olduğu gibi dinî alanda da yaşayıp deneyimlemeyi isterler. Ailede, okulda ve toplumsal ortamda karşılaştıkları olay ve durumlar onlar için kalıcı öğrenmeler sağlar. Anlatım ve açıklama yapılırken de kısa ve net bilgiler vermeye dikkat edilmelidir.

Hayat bilgisi dersi adından da anlaşılacağı gibi hayatın içinde yer alan ve her şeyi konu edinebilen bir derstir. Temel yaşam becerileri, ailede ve toplumsal ortamda karşılaşılan durumlar, doğal ortamda yaşanan değişiklikler, geçmiş ve gelecek arasındaki gelişmeler bu dersin konusu olduğundan din de bu dersin konuları arasında görülebilir.

Hayat bilgisi dersinin konularının çok geniş ve sınırlandırılmamış olması toplu öğretim yapılan bir ders olmasını gerektirmiştir. Toplu öğretimde çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda dersler işlenmekte, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda tüm yönleriyle gelişimi hedeflenmektedir. Din bu alanların herhangi birinin veya bütünüünün gelişimine katkı sağlarsa dolaylı olarak din eğitimi yapılmış olur.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler ve kişisel nitelikler evrensel olması itibarıyla din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde de yer almaktadır. Hayat bilgisi ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin amaç, vizyon, öğretme- öğrenme süreci, değerlendirme gibi pek çok ortak noktası olmakla birlikte içerik bakımından belli noktalarda ayrılmaktadır. Hayat bilgisi dersi evrensel temalara dayanırken din kültürü ve ahlak bilgisi dersi aynı temaları din merkezli bir yaklaşımla işlemektedir. Eğitim programlarının ortak amaçlar taşıdığı göz önüne alındığında her iki programın da benzer bir felsefeyle hazırlandığı görülebilir.

Okul çağı çocuklarına göre hayat bir bütünlük içerisinde olduğundan ev ve okul, bir ders ile diğer ders, sınıf ortamı ve teneffüs arasında anlamlı bir fark yoktur. Çocuklar, aklına gelenleri hemen uygulamaya koyarlar. Özellikle ahlaki alanda zor kazanılan doğru davranışlar her yerde uygulanırken yanlış kodlanan bazı davranışları değiştirmek de o kadar zordur. Bu nedenle çocuğun ahlaki ve dini eğitiminin her dersin

hedefleri arasına alınması gerekmektedir. Hayatın bütününe kapsayan din aralıksız devam eden bir yaşam biçimi olduğundan elde edilen kazanımlar her derste devam etmelidir.

Hayat bilgisi dersindeki ailede temel değerlerin aktarılması, dinî bayramların birlik ve beraberlik içinde yaşanması ve vatan sevgisinin önemi gibi konular dinin kültürel yönü olarak bu ders vasıtasıyla çocuklara aktarılmaktadır. Dini kültür bir yaşayış biçimi olarak bu dersin de konuları arasındadır.

Hayat bilgisi dersinin çatısını oluşturan birey, toplum ve doğa alanları canlı ve cansız tüm varlık alanlarını kapsar niteliktedir. Birey öğrenme alanı kişinin kendisiyle ve doğrudan tanrıyla ilişki kurduğu bir alandır. Toplum öğrenme alanı diğer bireylerle kurulan ilişkileri sosyolojik boyutuyla ele almaktadır. Doğa öğrenme alanı ise insanın kendisi haricinde yaratılan her şeyle kurduğu ilişkileri konu edinmektedir. Geniş bir açıdan bakıldığında bu alanlarda dinin rehber edinilmesi ve anlaşılmasında dinden faydalanılması dolaylı yoldan din eğitime katkı sağlar.

Çağdaş eğitimde çocuk kendi öğrenmesinden sorumludur. Öğrenmenin temelini ise merak ve iç motivasyon oluşturmaktadır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı öğrenci merkezli bir yapıda olması itibarıyla öğrencinin merakını canlı tutarak öğrenmeler gerçekleştirmesini desteklemektedir. Ancak bu merakı destekleyici ve çağdaş eğitimi iyi uygulayan öğretmenlerle çocuklar bu derste de dinî sorularına cevap bulabilirler.

Günümüzde yapılandırmacı eğitime göre hazırlanmış tüm programlar bireysel farklılıkları önemsemekte ve desteklemektedir. Her öğrenci biricik olduğundan ihtiyaç duyduğu öğrenmeler de farklı olmaktadır. Din alanında da aynı dine mensup olsun veya olmasın öğrencilerin öğrenme istekleri farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılıkları bir zenginlik olarak görerek öğrencilerle birebir ilgilenmek için öğretmenlerin bireysel farklılıkları fark etme ve cevap verme becerileri önemlidir.

Tablo haline getirdiğimiz kazanımların ele aldığı konu ve kavramlar büyük oranda dördüncü ve beşinci sınıfta okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi kazanımlarıyla örtüşmekte ve bu derse hazırlık oluşturmaktadır. Hayat bilgisi dersinde evrensel olarak kazanılan bu değerler üst kademelerdeki dini eğitime hazırlık oluşturmaktadır.

Tezimizin temel kısmını oluşturan kavramların din eğitimiyle ilişkisi noktasında ulaştığımız sonuçlar:

Kâinat, yaratılanlardan yaratıcıya ulaşmada bir kaynak olması noktasında din ile ilişkilendirilebilir. Değişim ve süreklilik, her an bir yaradılışı ifade ettiğinden dini anlama konusunda yardımcı olmaktadır. Bilmek ve bilinçli olmak, dini bilmek ve

yaratılan her şeyi bilmek bakımından dinin bir gereğidir. Karşılıklı bağımlılık ve etkileşim, yaratılanların birbiriyle olan ayrılmaz ilişkisini ve tevhit ilkesini anlama konusunda temel bir ilkedir. Temizlik ve kişisel bakım, dinin içerdği kişisel ve toplumsal kurallardandır. Çalışmak ve çaba harcamak, dinin insanlardan istediği özelliklerden olması bakımından din eğitimiyle ilişkilidir. Sorumluluk, insana ait bir özellik olması ve dinin de sorumluluğu insana vermesi bakımından din ile ilişkilendirilebilir. Doğru ve uygun davranış, neredeyse tüm dinlerin istediği ortak bir ilkedir. Kişisel gelişim ve olumlu değer, kavramları dinin insanın hayatını bütünüyle etkilemesi, insanın din ile kişisel gelişimini sağlayabilmesi ve olumlu değerleri kazanabilmesi noktasında din eğitimiyle ilişkilidir. Sorun çözme becerisi, dinin hayati bir yönü olarak temel ve güncel sorunlara çözümler bulmasıyla ilgilidir. Farklılıklara karşı saygılı, önyargısız ve hoşgörülü davranmak, farklılıkları bir zenginlik ve tanışma vesilesi gören dinin temel amaçlarından olan kavramlardır. İyi ilişkiler kurmak ve doğru iletişimde bulunmak, dinin toplumsal amaçlarından olması konusunda din ile ilişkilidir. Duygu ve duygu yönetimi, dinin eğitici ve terbiye edici özelliğinin olması bakımından din eğitimiyle ilişkilidir. Ailede yardımlaşma ve dayanışma ve ailedeki temel değerler, kavramları ailenin dinin edinildiği temel yer olması ve dini kültürün aktarıldığı bir kurum olması sebebiyle din eğitimiyle ilişkilidir. Dinî ve millî bayramlar, dinin toplumsal yönünün yaşandığı zaman dilimleri olması dolayısıyla din eğitimiyle ilişkilidir. Vatan ve vatan sevgisi, dinin özgür bir ortamda yaşanılması ve medeniyet oluşturulması için dinin bir gereği olarak görülebilir. İnsan hak ve hürriyetleri ve demokrasi, dinin insan hayatına, canına, aklına, kimliğine vb. verdiği önem dolayısıyla din eğitimiyle ilişkilidir. Din eğitiminin bu kavramları içine alan daha genel bir alan olduğu sonucuna varılmıştır.

Hayat Bilgisi Dersi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programları karşılaştırıldığında her iki program temel yapısı, vizyonu, öğrenme- öğretme yaklaşımı ve ölçme değerlendirme özellikleri bakımından birbirini tamamlar niteliktedir. Her iki programda evrensel ahlak ilkeleri yer almaktadır. Her iki programın kazandırmak istediği temel beceriler ortaktır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı dördüncü sınıfta okutulmaya başlayan din kültürü ve ahlak bilgisi dersine hazırlayıcı ve temel oluşturucu niteliktedir. Hayat bilgisi dersi birey-toplum- doğa üçgeninde çocukların günlük hayatlarına pratik bilgiler sağlarken, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi bu üç alanı ilahî ve dinî bir şekle koyarak anlamlandırmaya katkı sağlamaktadır. Her iki program öğrenciyi merkeze koyarak öğrenciyi kendi öğrenmesinden sorumlu

tutmaktadır. Her iki programda kullanılan öğretme- öğrenme durumlarının çoğu ortaktır.

Özetle ilkokulda bilgi ağırlıklı bir yaklaşım yerine kişilik gelişimine ve davranış kazandırmaya öncelik verilmektedir. Bu nedenle çocuklar için okulda bulundukları zaman dilimi bir bütün olarak ele alınmalı, programda yer alan tüm dersler doğru kişilik ve davranış kazandırmayı amaçlamalıdır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı bizim kültürel değerlerimizle yoğrulmuş bir programdır. Din de bu kültür öğelerinden biri olarak programda yer almıştır. Hayat bilgisi dersinin temaları olan birey, toplum ve doğa alanları din eğitimiyle kolay ilişki kurulacak alanlardır. Çocuklar, bu alanlarda öğrenmeler gerçekleştirerek hayatı tanımaktadırlar. Çocuklar aynı zamanda din eğitiminin alanına giren kişi, toplum ve evren alanlarının bilgisine yönelmektedirler. Bu alanlarda düşünme ve yaşantılar çocukların din eğitime hazırlık oluşturmaktadır. Hayat bilgisi dersi çocuğu merkeze alan esnek bir programdır. Çocukların merak ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak işlenecek bir hayat bilgisi dersi her konuyu gündemine alabilir. Din de bu alanlardan biri olarak hayat bilgisi dersinin konusu olabilir. Aynı zamanda hayat bilgisi dersi bireysel farklılıkları temele alan bir derstir. Her çocuk biricik anlayışında olan program, çocukların kendi potansiyellerini geliştirmelerini amaçlamaktadır. Hayat bilgisi dersi daha çok çocuğun günlük hayatına yönelik bir derstir. Çocuklar bu dersle hayat- okul ilişkisini kurarlar. Aynı zamanda hayat bilgisi dersi temel ve evrensel değerleri, tutumları ve davranışları kazandırmayı hedeflemektedir. Bundan dolayı hayat bilgisi dersi, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin olmadığı ilk üç yılda programda önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

ÖNERİLER

- Sınıf öğretmenleri ve din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri iş birliği içinde olmalıdır.
- Din eğitimi, eğitim sisteminin hepsine nüfus ettirilerek bir bütünlük sağlanmalıdır.
- Hayat bilgisi dersinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yönelik bir hazırlık dersi olduğu hissettirilmelidir.
- Ülkemizin genelindeki köy okullarındaki sınıf öğretmenlerinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersini işledikleri düşünülerek bu sınıf öğretmenleri için hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Her iki program da içerik yerine öğrenme- öğretme süreçlerini merkeze alarak öğrenci ihtiyaçlarına cevap vermelidir.
- Taslak programlar hazırlanırken hayat bilgisi ve din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri arasında bir bütünlük oluşturulmalıdır.
- Ders sürecinde teknolojik yeniliklerden faydalanılarak ders çocuklar için ilgi çekici hale getirilmelidir.
- Hayat- okul ilişkisinin sağlanması için okul- aile- toplum iş birliği içerisinde olmalıdır.
- Öğretmenlerin içerik ve alan bilgisinden daha çok pedagojik bilgisine ve örnek davranış sergilemesi önemsenmelidir.
- Dinin belli değer, tutum ve değerlerin yanında evrensel bir yapıda olduğu çocuklara hissettirilmelidir.
- Hayat bilgisi dersinin din ile yakından ilişkili olduğu sınıf öğretmenlerine anlatılmalı, diğer derslerle ilişkilendirme yaparken din dersleriyle de bağlantı kurarak derslerini işlemeleri tavsiye edilmelidir.

KAYNAKÇA

Ak Tefek, F. (2016). *Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlere Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Edinim Durumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Altaş, N., Köylü M. (2012). *Din Eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık

Altıntaş, M. (2017). İnternet Medyası ve Şiddet: İnternette Sunulan Şiddet Haberlerinin Toplum Üzerindeki Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*. 5(1): 182-192

Akyürek, S. , (2016). *İlk ve Ortaöğretimde Din Öğretimi: Kuramsal Çerçeve. Din Eğitimi El Kitabı* (ss. 89-112) . Ankara: Grafiker Yayınları

Ateş, S. (2012). *Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali*. İstanbul: Hayat Yayınları

Aybey, S. (2015). *Yaz Kur'an Kurslarının Din Eğitimi Açısından Fonksiyonelliği Üzerine Bir Araştırma*. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish.(10)15: 85-102

Aydın, A. (2010) . *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Aydın, M. Ş. (2011). *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Paradigma İhtiyacı*. Ankara: Nobel Yayıncılık

Başaran, İ. E. (2010). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Feryal Matbaası

Bilgin, B. (1998). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayıncılık

Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık

Can, D. (2011). *Eğitimin Merkezi Ev Anne Babanın Rolü*. İstanbul: Türdav Yayıncılık

Çelik, A. (2004). *Çocuk, Oyun ve Din Eğitimi*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. (9): 187-196

Çelikel, B. (2008). *Fazlurrahman' da Eğitimin Tanımı ve Hedefleri*. DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi. (27): 71- 89

Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Doğan, R. , Ege, R. (2016). *Din Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yayınları

Ertuğrul, H. (2010). *Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları

Göktürk, R. (2012). *İnsan Yetiştirme Sanatı*. İstanbul: Aksi Kitap Yayınları

Görgün, T. (2016). *İslam Ahlâkının Kaynakları* (ss.22- 43). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Gözütok, F. D. (2010). *Milli Eğitim, Çocuklara Ulusal Değerleri Kazandırmaktan Neden Vazgeçiyor? İlköğretim Online*. 9(2): 601- 62

Gündoğan, A. , Gültekin, M. (2018). *İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Hayat Bilgisi Dersi "Okul Heyecanım" Temasındaki Kavramlara İlişkin Bilişsel Yapıları*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 17(65): 233- 247

Güneş, A. (2015) . *7-14 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural*. İstanbul: Timaş Yayınları

Güneş, A. (2016). *Cezasız Eğitim ile Kalıcı Öğrenmek İçin Edinerek Öğrenme*. İstanbul: Timaş Yayınları

Güzel, D. (2013). *3. Sınıf Ders Kitaplarının Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Hökelekli, H. (2010). *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: DEM Yayınları

Kapulu, S. , Bayram, Ö. (2016). *İlkokul Hayat Bilgisi 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Sevgi Yayınları

Karabağ. G. (2009). *Hayat Bilgisi Dersi'nin Tarihçesi*. Hayat Bilgisi Öğretimi (ss. 1-22) .Ankara: Maya Akademi

Karataş. Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Dergisi. 1(1):62-80

Kayıklık, (2011). *Din Psikolojisi Bireysel Dindarlık Üzerine*. Adana: Karahan Kitabevi

Koç, A. (2008). "Okul Çağı" Çocuklarının Ailede Din Eğitimi. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.(17): 145-176

Koç, M. (2017). *Dindarlığın Oluşumuna Din Eğitiminin Psiko- Pedagogik Katkıları: 'Değer Yoksun Dindarlık' Tipolojisi Bağlamında Teorik Bir Yaklaşım*. Değerler Eğitimi Dergisi. 15(33): 87-138

Köylü, M. (2004). *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi*. AÜİFD.11: 137-154

Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri. (2012). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları

MEB. (1926). *İlkmektep Müfredat Programı*. İstanbul

MEB. (1981). Türkiye'de 1. Din Eğitimi Semineri. AÜİFD

MEB. (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara

MEB. (2010). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4, 5. 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara

MEB. (2015). *İlkokul Hayat Bilgisi Dersi 1,2 ve 3. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara

MEB. (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (1, 2 ve 3. Sınıflar)*. Ankara

Meydan, H. (2015). *Din Eğitiminde Manevi Boyut*. İstanbul: DEM Yayınları

Nas, R. (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları

Nazıroğlu, B. (2014). *Din Eğitiminde Aile Vizyonu. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(32): 300-309

Orhan, A.(2013) *Hayat Bilgisi Programı'nın Karakter Eğitimi Açısından Öğretmen ve Öğrenci Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Oruç, C. (2010). Okul Öncesi Dönemde Dinin Duygunun Kökenleri ve Gelişimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 10(3): 75-96

Öğülmüş, S. (2013). *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Öncel, H. (2013). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Programının Kültürler Arası Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özervarlı, M. S. (2016). *İslam İnanç Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Parladır, S. (1996). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. İzmir: Pegem Akademi Yayıncılık

Parladır, S. (1995). Din Eğitiminde Hedefler. *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (9): 79-102

Peker, H. (2012). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları

Reboul, O. (1991). *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: İletişim Yayınları

Selçuk, M. (2009). *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Selçuk, Z. (2015) *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık

Sönmez, V. (2003). *Sevgi Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık

Sönmez, V. (2010). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık

Şahin, M. (2009). Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(8): 402-410

Şenol, Ö. (2013). *Farkında Mısınız?* . İstanbul: 3 Gem Yayın Sahaf

Şişman, A. (2011) *Türkiye Modelinin Aşması Gereken Konu "Din Eğitimi" Dersi Üretmek*. (3): 4-5

Tatar, Ş. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tay, B. (2009). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Maya Akademi

Tay, B., Baş, M. (2015) 2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(2): 341- 374

Tosun, C. (2015). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Türk, E. (2015). Din Eğitimi Açısından Çocukluk Döneminde Dua Kavramının Önemi. *İslam Medeniyetleri Araştırma Dergisi (İMAD)*. 1(3): 445- 471

Varol, R. (2005). *Çocuklarımıza Neyi, Ne Zaman ve Nasıl Öğretelim?* İstanbul: Bilgi Yayıncılık

Vergote, A. (1978). Çocuklukta Din. Çev. Erdoğan Fırat. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 22(1): 315- 329

Wade, N. (2012). *İnanç İçgüdüsü*. Çev. Müge Sözen. İstanbul: Say Yayınları

Yavuzer, H. (2001). *Ana Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yavuzer, H. (2017). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yazıbaşı, M. A. (2017). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. 21(1): 297- 320

Yıldız, M. (2007). *Çocuklarda Tanrı Tasavvurunun Gelişimi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları

Yılmaz Karakaş, S. (2011). *İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflarda Din Eğitimi İhtiyacı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

<http://kuran-ikerim.org/fihrist?index=B#fihristbaslik>, (13.03.2018)

<http://www.kuranmeali.org/>, (13.03.2018)

<http://kuranfihristi.net/>, (20.05.2018)

http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/HayatBilgisiDersi.htm(05.11.2017)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=YA%C5%9EANTI(26.12.2017)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DENEY%C4%B0M(26.12.2017)

<http://www.kuranmeali.com/>.(05.05.2019)



EKLER

Ek.1: 1., 2 ve 3. SINIF OKUL HEYECANIM TEMASINDAKİ KAZANIMLAR

- A.1. 1. Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini tanır ve tanıtır.
- A.1. 2. Duygularını fark ederek kendini tanır ve ifade eder.
- A.1. 3. Neleri kolayca yapabildiğine ve neleri yapmaktan hoşlandığına karar verir.
- A.1. 4. Bir gününü nasıl geçireceğini planlar ve yaptığı plana uyar.
- A.1. 5. Arkadaşlarının oyunlarına katılırken, onlarla oyun kurarken ve oynarken uygun davranışlarda bulunur.
- A.1. 6. Oyunlar sırasında kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul eder.
- A.1. 7. Kullanacağı ders araç gereçlerini seçer.
- A.1. 8. Kişisel bakımını sağlamak için yapabileceklerini belirler.
- A.1. 9. Sınıfının yerini ve sırasını bulmak için konumla ilgili temel kavramları (sağında, solunda, yanında, karşısında, önünde, arkasında, üstünde ve altında) kullanır.
- A.1.10. Okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar.
- A.1.11. Okulda ve sınıfta demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları gözlemler.
- A.1.12. Okuldaki ve sınıftaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları sergiler.
- A.1. 13. Görev almak istediği kulübü tercih etme nedenini açıklar.
- A.1.14. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetir.
- A.1.15. Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır.
- A.1.16. Türk Bayrağı'nı ve İstiklâl Marşı'nı tanır ve bunlara saygı gösterir.
- A.1.17. Öğretmenin ve arkadaşlarının sözlerini kesmeden dinler.
- A.1.18. Arkadaşları ile benzer ve farklı yönlerini fark eder.
- A.1.19. Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme konusunda yapması gerekenleri sözlü olarak ifade eder.
- A.1.20. Arkadaş edinir ve arkadaşıyla ilgili duygularını ona açıklar.
- A.1.21. Beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar.
- A.1.22. Okulda, arkadaşlarının sergiledikleri davranışların etik olup olmadığını fark eder.

A.1.23. Arkadaşlarıyla eğlenmenin doğal bir ihtiyaç olduğunu kabul ederek, özel gün kutlamalarına katılmaya istekli olur.

A.1.24. Okul ve sınıf eşyalarını tanır ve özenli kullanır.

A.1.25. Atatürk resmi, Türk Bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinin sınıfta bulunma nedenleri hakkında sorular sorar.

A.1.26. Atatürk'ün hayatını öğrenmeye istekli olur.

A.1.27. Millî bayramları kutlamak amacıyla yapılan hazırlıklara ve kutlamalara coşkuyla katılır.

A.1.28. Sağlığını korumak için aşı olması gerektiğini anlar ve aşı olmaktan kaçınmaz.

A.1.29. Bilgi edinebilmek için uygun sorular sorar ve resimli kaynaklardan yararlanır.

A.1.30. Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder, karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümü olabileceğini kabul eder.

A.1.31. Okulda çalışanların mesleklerini, görevlerini tanır ve acil durumlarda kimlere başvuracağını bilir.

A.1.32. Görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerin zararlarını fark eder.

A.1.33. Doğal afetlerin etkilerinden korunmak için okuldaki güvenlik önlemlerinin gereğini yerine getirir.

A.1.34. Trafikteki çeşitli sesleri tanır, aralarındaki farklılıkları ayırt eder.

A.1.35. Trafikte görme ve görülmenin önemini kavrar.

A.1.36. Okula geliş ve gidişlerde karşıdan karşıya geçerken güvenli yerleri kullanır.

A.1.37. Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini araştırır.

A.1.38. Okuldaki kaynakların neden bilinçli tüketilmesi gerektiğini açıklar.

A.1.39. Duyu organlarının çevreyi tanımadaki rolünü fark eder.

A.1.40. Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır.

A.1.41. "Okul Heyecanım" temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

A.2. 1. Okulla ilgili, günlük işlerini öncelik sırasına koyarak belirlenen zaman içinde yapar.

A.2. 2. Ders araç ve gereçlerini günlük ders programına göre hazırlar ve bunları uygun bir biçimde kullanır.

A.2. 3. Gerekğinde büyüklerinden yardım alarak kişisel bakımını yapar.

A.2. 4. Sınıfının ve sırasının yerini şekil çizerek gösterir.

A.2. 5. Okul kurallarının neden konduğunu araştırır ve açıklar.

A.2. 6. Okulundaki ve sınıfındaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürüne katkıda bulunur.

A.2. 7. Kulüp veya grup çalışmaları ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır.

A.2. 8. Görev aldığı kulüp veya grup çalışmalarının kişisel gelişimine katkısını açıklar.

A.2. 9. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımda bulunur.

A.2.10. Grup çalışmaları sırasında başka gruplarla dayanışma içine girerek kendi grubuna destek sağlar.

A.2.11. Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na neden saygı gösterilmesi gerektiğini açıklar.

A.2.12. Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır.

A.2.13. Okulda, kendisinin ve arkadaşlarının güçlü yanlarını tanır.

A.2.14. Arkadaşları ile farklılıklarının doğal olduğunu kabul eder.

A.2.15. Duygularının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.

A.2.16. Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanması gerektiğini açıklar.

A.2.17. Ulaşım araçlarını gözlemler ve sınıflandırır.

A.2.18. Okula geliş ve gidişlerinde insanların trafikteki davranışları gözlemleyerek kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış davranışları ayırt eder.

A.2.19. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini açıklar.

A.2.20. Vücudunun bölümlerini tanıyarak kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder.

A.2.21. Sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri açıklar.

A.2.22. Arkadaşları ile birlikte oynamak, çalışmak ve özel günleri kutlamak için plan yapar ve planını uygular.

A.2.23. Kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark eder, arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetir.

A.2.24. Özensiz iletişimin yaratacağı sorunları belirleyerek, öğretmeni ve arkadaşlarıyla iletişim kurarken nezaket ifadeleri kullanır.

A.2.25. Çevresindeki insanların mesleklerinin farklı özellikler gerektirdiğini açıklar.

A.2.26. Okulu, öğretmeni ve arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinin zaman içinde nasıl değiştiğini görsel materyaller tasarlayarak açıklar.

A.2.27. Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar.

A.2.28. Okulu ve çevresini korumak için alternatifler üretir.

A.2.29. Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yapar ve bulgularını sunar.

A.2.30. Millî bayramları kutlamak amacıyla hazırlık yapar ve kutlama için fikirler üretir.

A.2.31. Dinî bayramların, milletimizin paylaşım ve dayanışma içine girdiği özel günler olduğunu fark eder ve bayram kutlamalarına katılır.

A.2.32. Kaynak kitaplardan nasıl yararlanacağını açıklar ve bunlardan yararlanır.

A.2.33. Okulda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili farklı çözüm yolları üretir, sorunları çözmek için gerektiğinde okul çalışanlarından, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından yardım ister.

A.2.34. "Okul Heyecanım" temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

A.3. 1. Okula niçin hazırlıklı gelmesi gerektiğini açıklar.

A.3. 2. Öğrenciler arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların doğal olduğunu kabul eder.

A.3. 3. Arkadaş seçerken ve kişisel tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözetir.

A.3. 4. Öğretmeni ve arkadaşları ile etkileşimde bulunurken ve iletişim kurarken uygun davranışlar gösterir.

A.3. 5. Arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde duygularını uygun biçimde ifade eder.

A.3. 6. Başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade eder.

A.3. 7. Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır.

A.3. 8. Arkadaşlarının yanlış davranışlarını fark eder ve yanlışlık içermeyen davranışlar sergiler.

A.3. 9. Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır.

A.3.10. Okulunun ve sınıfının krokisini çizer.

A.3.11. Okulunun tarihi hakkında araştırma yapar ve sunar.

A.3.12. Okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek için alternatifler üretir.

A.3.13. Oyun sonucunda kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul eder.

A.3.14. Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular.

A.3.15. Okul yaşamıyla ilgili iyimser bir bakış açısı geliştirir.

A.3.16. Kişisel bakımını yaparken kaynakları tutumlu kullanır.

A.3.17. Dengeli ve düzenli beslenmek için doğal ve sağlıklı ürünleri tüketir.

A.3.18. Kendi sağlığı kadar, arkadaşlarının sağlığını da korumaktan sorumlu olduğunu kavrar.

A.3.19. Okulda, bir kaza ya da acil durum meydana geldiğinde neler yapılması gerektiğini ifade eder.

A.3.20. Özel günlerin toplumsal paylaşımlar için uygun zamanlar olduğunu kabul eder ve kutlamalar için alternatifler üretir.

A.3.21. Millî bayramları kutlama nedenlerini açıklar ve bayramları daha etkili kutlamak amacıyla ürettiği fikirleri uygular.

A.3.22. Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak edindiği bilgileri yazılı, sözlü veya görsel yollarla ifade eder.

A.3.23. Tüketici olarak sahip olduğu hakları bilir ve bilinçli tüketici davranışları sergiler.

A.3.24. Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır.

A.3.25. Yönergeleri takip ederek okuldaki bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanır.

A.3.26. Okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar.

A.3.27. Okula geliş ve gidişlerinde başkalarının kabul edilemez önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler.

A.3.28. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek sorunlar için hangi çözüm yollarına başvurabileceğini açıklar.

A.3.29. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olur.

A.3.30. Kulüp veya grup çalışmalarında alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarda arkadaşlarını bir fikir etrafında bir araya getirir.

A.3.31. Dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının güvenini kazanır.

A.3.32. Bir grup üyesi olarak dürüstlüğü, yeterliliği ile grup arkadaşlarının ve liderinin güvenini kazanır.

A.3.33. Okulu ve çevresini temiz tutmak için bir proje tasarlar.

A.3.34. “Okul Heyecanım” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

Ek.2: 1., 2 VE 3. SINIF BENİM EŞSİZ YUVAM TEMASINDAKİ KAZANIMLAR

- B.1. 1. Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder.
- B.1. 2. Evinin adresini ve telefon numarasını söyler.
- B.1. 3. Canlıların nasıl beslendiklerini araştırır.
- B.1. 4. Mutfakta büyüklerinin yemek yapmasını gözlemleyerek donma, erime, kaynama, buharlaşma olaylarını fark eder.
- B.1. 5. Yemek saatinden önce ve sonra yapması gerekenleri ayırt eder ve görgü kurallarına uygun davranışlar gösterir.
- B.1. 6. Evde kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.
- B.1. 7. Günlük yaşamında oyun oynamak ve ders çalışmak için harcayacağı süreler arasında denge kurar.
- B.1. 8. Kendi çocukluğu hakkında araştırma yapar.
- B.1. 9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak bu özellikleri hakkında olumlu düşünür.
- B.1.10. Kişisel eşyalarını özenli kullanır.
- B.1.11. Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanır ve bu eşyalara zarar vermez.
- B.1.12. Ailesindeki bireyleri tanır ve tanıtır.
- B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir.
- B.1.14. Aile içinde demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları gözlemler.
- B.1.15. Ailenin dayanışma ve iş birliği yapılan özel bir çevre olduğunu kavrar.
- B.1.16. Ailesinde ve akrabaları arasında etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemler.
- B.1.17. Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder.
- B.1.18. Çevresindeki insanlara karşı hissettiği duyguları fark eder ve bunları uygun biçimde ifade eder.
- B.1.19. Evi ve ailesiyle ilgili duygu ve düşüncelerini özgün bir biçimde ifade eder.
- B.1.20. Ailesindeki liderin/ liderlerin ailedeki rolünü fark eder.
- B.1.21. Günlük zamanının bir bölümünü ailesi ve yakın çevresiyle birlikte eğlenmek için harcar.
- B.1.22. Ailesi ve yakın çevresi ile ilişki kurmada hangi duyu organlarından yararlandığını açıklar.

B.1.23. Evlerde kullanılan kaynakların hayatımızdaki yerini ve önemini belirtir.

B.1.24. Paranın değişim aracı olarak işlevini fark eder.

B.1.25. Aile bütçesi hazırlama çalışmalarına katılarak paranın sınırlı bir kaynak olduğunu fark eder.

B.1.26. Evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için sorular sorar.

B.1.27. Evde güvenlik kurallarına uyulmadığında doğabilecek sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunur.

B.1.28. Doğal afetler karşısında yapması gerekenleri belirleyerek ailesi birlikte hazırlık yapar.

B.1.29. “Benim Eşsiz Yuvam” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

B.2. 1. Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu kavrar ve canlıların yuvalarını birbirinden ayırt eder.

B.2. 2. Evinin ayırt edici bir özelliğini belirterek bu özelliğin evini nasıl “eşsiz” kıldığını açıklar.

B.2. 3. Güneş'in doğuşunu ve batışını gözlemleyerek doğu ve batı kavramlarını kavrar, evinin bölümlerini yönler göre tarif eder.

B.2. 4. Evinin yerini, konum ile ilgili temel kavramları (sağında, solunda, yanında, karşısında, önünde, arkasında, üstünde ve altında) kullanarak bildiği yere göre tarif eder

B.2. 5. Gerektiğinde kendi evine veya aile büyüklerine ulaşabilecek bilgileri edinir.

B.2. 6. Evindeki iletişim araçlarını yerinde ve doğru kullanır.

B.2. 7. Organların işlevleri ile sağlıklı yaşam arasında ilişki kurar.

B.2. 8. Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, dengeli ve düzenli beslenme arasındaki ilişkiyi açıklar.

B.2. 9. Yemek yerken uyulması gereken görgü kurallarının nedenlerini açıklar.

B.2.10. Zaman ifadelerini doğru kullanarak günlük ve haftalık plan yapar ve bu planlara uyar.

B.2.11. Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır.

B.2.12. Yakın çevresindeki kişilerin iş ve meslekleriyle ilgili gözlemler yaparak bu kişilerin hayatımızı kolaylaştırmak için neler yaptıklarını açıklar.

B.2.13. Her iş ve mesleğin gerekli ve saygın olduğunu takdir ederek herhangi bir mesleğin insanların hangi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu araştırır.

B.2.14. Topluma örnek olan kişilerin çocukluğunu araştırır.

B.2.15. Aile bireyleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemler ve gözlem sonuçlarını çeşitli yollarla ifade eder.

B.2.16. Aileyi ilgilendiren konularda karar alınırken görüş bildirir ve bunun insan hak ve hürriyetleriyle ilişkisini kurar.

B.2.17. Evde uyulması gereken kuralların belirlenmesine katkıda bulunur.

B.2.18. Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek, aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.

B.2.19. Aile içinde görev paylaşımına katılmaya istekli olur ve üzerine düşen görevi yapmaktan mutluluk duyar.

B.2.20. Kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını neden özenli kullanması gerektiğini açıklar.

B.2.21. Çeşitli ortamlarda başkalarıyla iletişim kurarken hangi duyu organlarından yararlandığını açıklar.

B.2.22. Duygularını kontrol ederek uygun biçimde ifade eder.

B.2.23. Ailesi, akrabaları ve yakın çevresinde etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemleyerek, etik davranışların güven duygusunu nasıl güçlendirdiğini ve etik olmayan davranışların da güven duygusunu nasıl zedelediğini açıklar.

B.2.24. Çevresindekilerin kabul edilemeyen önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler.

B.2.25. Evde uygun bir öğrenme ortamı yaratmak için büyüklerinden yardım alır.

B.2.26 Atatürk'ün önderliğinde Türk milletinin sahip olduğu hak ve hürriyetleri araştırır.

B.2.27. Aile yaşamında aldığı liderlik rolünü açıklar.

B.2.28. İnsanların niçin tasarruf yaptıklarını araştırır ve yeterli para biriktirinceye kadar isteklerini erteler.

B.2.29. Evde belli bir iş yaparken kullanılan alet ve teknolojik ürünler hakkında sorular sorarak, bunların hayatımızı kolaylaştıran işlevleri olduğunu fark eder.

B.2.30. Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar.

B.2.31. Evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir.

B.2.32. Yetişkinleri gözlemleyerek para harcamayı gerektiren bir amaç belirler ve bunu gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini tartışır.

B.2.33. Ailesiyle birlikte gezmek, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır.

B.2.34. Ülkemizde meydana gelen doğal afetlere örnekler vererek, doğal afetlerin yaşanmasında hem doğanın hem de insanların rolü olduğunu kavrar ve bunlardan korunma yollarını açıklar.

B.2.35. Yaşadığı yerleşim biriminin ve vatanının kendisi için özel bir yer olduğunu fark ederek ülkesini de bir “yuva” olarak görür.

B.2.36. Kendi evinde hissettiği olumlu duygular ile ülkesinde hissettiği olumlu duyguları vatan sevgisi açısından ilişkilendirir.

B.2.37. “Benim Eşsiz Yuvam” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

B.3. 1. Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir.

B.3. 2. Canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır.

B.3. 3. Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder.

B.3. 4. Adres bilgilerine sahip olmanın önemini belirtir.

B.3. 5. Evini yön ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder.

B.3. 6. Yön bulmada kullanılan çeşitli yöntemleri ve araçları merak eder ve araştırır.

B.3. 7. Aile büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır

B.3. 8. Farklılıkların doğal olduğunu kabul eder ve farklı özelliklere sahip kişilere hoşgörüyle yaklaşır.

B.3. 9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir

B.3.10. İnsanlığa hizmet etmiş kişilerin çocukluklarını ve yaptıklarını araştırır ve sunar.

B.3.11. Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışanları tanır ve yaptıkları işleri açıklar.

B.3.12. Hayalindeki meslekle ilgili duygu, düşünce ve beklentilerini sanat yoluyla ifade eder.

B.3.13. Ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken, sözel olmayan iletişim öğelerinin de kullanıldığını fark eder.

B.3.14. Aile üyeleri arasındaki ilişki ve iletişim biçimi ile diğer kişilerle olan ilişki ve iletişim biçimi arasındaki farkı ayırt ederek ailenin özel bir çevre olduğunu kavrar.

B.3.15. Kendi ailesi ile diğer aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder.

B.3.16. Farklı sosyal ve ekonomik gruplara mensup kişilerin bakış açılarının farklı olabileceğini kabul ederek bu kişilere ön yargısız davranır.

B.3.17. Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır.

B.3.18. Çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır.

B.3.19. Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üreterek bunları uygular.

B.3.20. Aile içinde görev dağılımının adil olup olmadığını sorgular.

B.3.21. Yapacağı işleri öncelik ve önem sırasına koyarak günlük ve haftalık çalışma planları yapar, yaptığı planlara uyar.

B.3.22. Yemek, uyku, ders çalışma ve oyun saatlerine uymanın kişisel başarı ve başarısızlıkla ilişkisini araştırır.

B.3.23. Kendi parasını uygun biçimde, önceliklerini belirleyerek harcar.

B.3.24. Evdeki eşyaları, yapıldıkları maddelere göre sınıflandırır.

B.3.25. Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur.

B.3.26. Çocuklara yönelik reklâmların işlevlerini; reklâmlar, ihtiyaçlar ve imkânlar arasındaki ilişkiyi sorgular.

B.3.27. İnsanların nelerden ve nasıl tasarruf edebildiklerini araştırır.

B.3.28. Ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler.

B.3.29. Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önemi açıklar.

B.3.30. Ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde olumlu tepkiler yaratan ve görgü kurallarına uyan davranışlar gösterir.

B.3.31. Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar.

B.3.32. Amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur.

B.3.33. Kaybetme veya başarısız olma olasılığını göze alarak, yenilikleri deneme cesareti gösterir ve bundan zevk alır.

B.3.34. Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar.

B.3.35. Ailesiyle katıldığı özel gün kutlamalarında mizahı kullanır.

B.3.36. Çeşitli ortamlarda liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır.

B.3.37. Kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkan sorunları çözer.

B.3.38. Evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması gerektiğini uygulayarak gösterir.

B.3.39. Doğal afetler sırasında evinde yapılması gerekenleri, yetişkinler eşliğinde uygulayarak gösterir.

B.3.40. Harita ve küre üzerindeki su ve kara alanlarını ayırt eder.

B.3.41. Ülkesini, tıpkı evi ve okulu gibi bir “yuva” olarak kabul eder.

B.3.42. Bir evin farklı işlevlere sahip bölümleri ile ülkenin farklı özelliklere sahip yerleri arasında bir benzerlik görür; evin bütünlüğü ile Türkiye’nin bütünlüğü arasında bağlantı kurar.

B.3.43. İnsanların mutluluğunun, bireylerin aile içerisinde ve ülke genelinde üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine bağlı olduğunu kavrar.

B.3.44. Aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını fark ederek, daha iyi bir dünya yaratmak için her bireyin üzerine düşen görevler olduğunu kavrar.

B.3.45. “Benim Eşsiz Yuvam” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

Ek.3: 1., 2 VE 3. SINIF DÜN- BUGÜN- YARIN TEMASINDAKİ KAZANIMLAR

C.1. 1. Geçmiş, şimdi, gelecek zaman dilimlerini ayırt eder ve uygun yerde kullanır.

C.1. 2. Bazı davranışları, önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiğini fark eder.

C.1. 3. Küçükken sahip olduğu bir oyuncakıyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade ederek bunu arkadaşlarıyla paylaşır.

C.1. 4. Eşyaların, satın alındığı ilk hali ile kullanıldıktan sonraki halini karşılaştırarak, eşyaların zaman içerisinde nasıl bir değişime uğradığını inceler.

C.1. 5. Kısa bir öz geçmiş hazırlayarak kendini tanıtır.

C.1. 6. Atatürk'ün çocukluk anılarını araştırarak sınıfta sunar.

C.1. 7. Geçmişten günümüze, kılık kıyafette oluşan değişiklikleri araştırır ve bir kıyafet tasarlar.

C.1. 8. Bayram kutlamalarındaki duygularını sözlü olarak ifade eder.

C.1. 9. Canlıların hareketlerini ve seslerini birbirinden ayırt eder.

C.1.10. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak canlıların yaşamlarındaki değişiklikleri fark eder.

C.1.11. Takvimden yararlanarak gün içinde hava durumundaki değişiklikleri gözlemler ve gözlem sonuçlarını tablo üzerinde gösterir

C.1.12. Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliğini fark eder.

C.1.13. Dünya'nın kendi çevresinde dönmesini bir model üzerinden gözlemler ve bunun sonuçlarını fark eder

C.1.14. Doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır.

C.1.15. İnsanların çevreyi hangi yollarla değiştirdiğini ve bunun için neler yaptıklarını araştırır ve anlatır.

C.1.16. "Dün, Bugün, Yarın" temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

C.2. 1. Kendisinin, arkadaşlarının ve ailesindekilerin fiziksel görünümünün zaman içinde nasıl değiştiğini fark eder.

C.2. 2. Önceki yıllarda ve şimdi tek başına yapabildiği ve yapamadığı davranışları karşılaştırarak zaman içinde nasıl bir değişim geçirdiğini fark eder.

C.2. 3. Bebeklik ve çocukluk döneminde tükettiği yiyecek-içecekleri, oyun ve oyuncakları karşılaştırarak, bu tür değişikliklerin doğal bir olgu olduğunu kavrar.

C.2. 4. Gün içinde kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimi gözlemler ve bu değişimin nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

C.2. 5. Aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişimi fark eder.

C.2. 6. Farklı ülkelerdeki çocukların beslenme, giyim ve oyun tarzlarındaki değişiklikleri araştırır ve sunar.

C.2. 7. Kendisinin, anne ve babasının veya diğer aile büyüklerinin öz geçmişleri hakkında bilgi edinir ve sınıfta sunar.

C.2. 8. Geçmişte kabul gören mesleklerle günümüzde kabul gören meslekler arasındaki farklılıkları karşılaştırır.

C.2. 9. Liderlerin, toplumların yaşantılarını nasıl değiştirdiğini açıklayarak, geçmişte ve günümüzde Türk toplumuna liderlik yapan kişiler hakkında sorular sorar.

C.2.10. Atatürk'ün önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar.

C.2.11. Atatürk'ün hayatını araştırır ve araştırma sonuçlarını görsel materyallerle destekleyerek sınıfa sunar.

C.2.12. Bayram kutlamaları için yaptığı hazırlık çalışmalarını ve bayram sürecindeki duygularını özgün bir şekilde ifade eder.

C.2.13. Suyun hâl değiştirmesini gözlemleyerek maddenin kaybolmadığını, sadece şekil değiştirdiğini kavrar.

C.2.14. Maddenin katı, sıvı ve gaz hâllerini gözlemler ve gözlemlerinden hareketle maddeleri sınıflandırır.

C.2.15. Dünya'nın hem kendi çevresinde hem de Güneş'in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.

C.2.16. Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük ve haftalık olarak gözlemler, gözlem sonuçlarını grafikte gösterir ve yorumlar.

C.2.17. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak hava, su ve toprakta meydana gelen değişiklikleri fark eder.

C.2.18. Gökyüzünü gözlemler ve gözlemlediği gök cisimlerini listeler.

C.2.19. Geçmişten günümüze binalarda ne gibi değişiklikler olduğunu araştırır ve açıklar.

C.2.20. Farklı ülkelerde, doğal afetlere karşı alınan önlemlerle ülkemizde alınan önlemleri karşılaştırır.

C.2.21. Canlıların hayatta kalabilmeleri için nelere ihtiyaçları olduğunu araştırır.

C.2.22. Doğal ve yapay çevre arasındaki benzerlik ve farklılıkları ifade eder.

C.2.23. Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar.

C.2.24. “Dün, Bugün, Yarın” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.

C.3. 1. Önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiği davranışları ayırt eder ve zaman içinde ortaya çıkan bu değişimin nedenlerini açıklar.

C.3. 2. Kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimin yüzlerine ve bedenlerine nasıl yansıdığını fark eder.

C.3. 3. Kendisinin veya anne-babasının hayatında zaman içinde oluşan değişiklikleri fark eder ve bunları sözlü ya da yazılı olarak sunar.

C.3. 4. Gelecekte, mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar.

C.3. 5. Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikte gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır.

C.3. 6. Atatürk’ün hayatıyla ilgili olgu ve olayları sanat yoluyla ifade eder.

C.3. 7. Atatürk’ün kişilik özellikleri ile ulusal bir lider olması arasında bağlantı kurar.

C.3. 8. Atatürk’ün ulusal bir lider olarak Türk milletine yaptığı hizmetleri açıklar.

C.3. 9. Diğer ülkelerin bayraklarını inceleyerek bayrağımızla olan benzerliklerini ve farklılıklarını belirtir.

C.3.10. Bayram kutlamalarına katılarak, millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihî olaylar arasında bağ kurar.

C.3.11. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir.

C.3.12. Doğadaki su döngüsünün nasıl gerçekleştiği hakkında sorular sorarak çıkarımlarda bulunur.

C.3.13. Isıtılan maddelerin uğradığı değişimleri gözlemler.

C.3.14. Farklı hava koşullarının trafikteki etkilerini açıklar.

C.3.15. Ay'ın görünüşündeki farklılıkları gözlemler.

C.3.16. Dünya'nın hareketleri sonucunda oluşan değişim ve sürekliliği algılar.

C.3.17. Mevsimlere özgü zaman dilimlerinde gözlenen değişim ve sürekliliği algılar.

C.3.18. Ulaşım araçlarının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğini araştırarak bulgularını sınıfta sunar.

C.3.19. Geleceğin teknolojik bir ürününü tasarlar, bunu akıcı ve özgün bir şekilde ifade eder.

C.3.20. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar.

C.3.21. Geçmişten günümüze iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimi araştırır.

C.3.22. Yaşadığı yerleşim biriminin eski ve yeni hâlini araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.

C.3.23. Aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişimi ve sürekliliği fark eder.

C.3.24. Müzelerden ve tarihî mekânlardan bir eğitim ortamı olarak yararlanır; nesnelerin müzelerdeki eski hâli ile yeni hâlini karşılaştırarak zaman içindeki değişimi kavrar.

C.3.25. Canlıların ortak özelliklerini araştırır.

C.3.26. Canlılarda değişim aşamalarını ayırt eder ve sıralar.

C.3.27. Canlıların birbirlerini nasıl etkilediklerini araştırarak aralarındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar.

C.3.28. Canlı ve cansız varlıklar arasındaki ilişkiyi araştırarak karşılıklı etkileşimi kavrar.

C.3.29. Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve bunu gösteren örnekler verir.

C.3.30. Doğal afetlerden korunabilmek için çözüm yolları üretir.

C.3.31. Yaşadığı çevreyi daha temiz bir hâle getirmek için bir proje tasarlar.

C.3.32. "Dün, Bugün, Yarın" temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.